UNITED STATES HOLOCAUST MEMORIAL MUSEUM

Ukrainian Museum-Archives of Cleveland
Displaced Persons Camp Periodicals Collection

Item in Public Domain or an Orphan Work:

The United States Holocaust Memorial Museum Library respects the copyright and intellectual property rights associated with the materials in its collection. According to the Library's knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work--or if you know who does--please contact the USHMM Library by phone at 202-479-9717, or by email at reference@ushmm.org.

Also available via libraria.ua.

ПЕРЕМОГА

Воєнно-Науковий Журнал

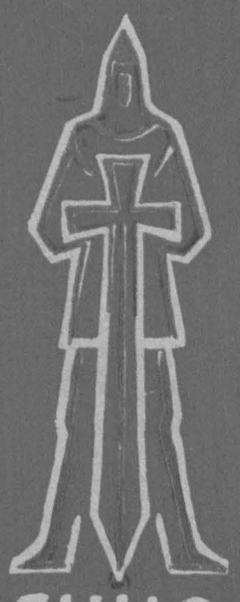

ВИДАЄ ВОЄННО-НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО

Рік 1. 1951 Ч. 1.

VICTORY

„PEREMOHA"

MAGAZINE FOR MILITARY SCIENCE

CONTENTS

1. Preface
2. Development of Military Thinking
3. Strength of the Military Airforce of the Soviet Union
4. Problems of Modern Defence
5. Propaganda as a Weapon
6. "The Infantry is the Queen of the Battlefield"
7. Cavalry in a Modern War
8. Close-range Fight with Tanks
9. The Future Black Sea Front
10. Tito's Army
11. How Ranks Came to be in Foreign Armies
12. General Lymey
13. Radar
14. Influence of Technics on the Methods of Warfare
15. System of Protecting Boundaries of the Soviet Union

Druck: „Mittelbayerische Zeitung" Regensburg

ПЕРЕМОГА

Воєнно-науковий журнал

Ч 1. ЧЕРВЕНЬ 1951

ПЕРЕДМОВА

„Здобути або дома не бути"
(Бойовий козацький клич)

Розвиток світових подій вказує, що правдоподібно наближається довгожданий історичний час, коли справа Державної Суверенности України буде вирішена на полях бою зброєю українського вояка і кров'ю українського патріота.

Вже тридцять років триває в Україні в різний спосіб тяжка виснажуюча визвольна боротьба з окупантами. З вибухом другої світової війни цей змаг українського народу набрав знову яскравих форм збройно-повстанчої і підпільно-революційної боротьби.

Воююча осамітнена Україна і після закінчення війни не припинила свого героїчного спротиву і мужньо ставить чоло комуністичному напасникові. Вона чекає нашої помочі.

Для українського вояцтва і молоді на чужині настав час виконати свій обов'язок перед маєстатом Батьківщини та віддати всі сили, своє знання і вміння на підготовку сприятливих передумов до нашої Перемоги.

Перемогою ми назвали наш воєнно-науковий журнал.

Першим завданням ми поставили перебороти всі **перешкоди,** головно групово-політичного характеру, що на жаль, до тепер, **не сприяли** українським воякам спільно взятися за велике діло об'єднання і зосередження наших фахових сил для ділової праці над поглибленням військових знань серед вояцтва і набуттям їх молодю, щоб підготовити наші кадри для Визвольної Української Армії і повстанчих відділів.

Поява цього журналу є першим кроком — перемогою над внутрішніми труднощами, які гальмували можливости українським воякам творити спільними силами — спільне нам діло.

Шлях для такої праці над підготовкою до великої перемоги нашого народу є відкритий.

Воєнно-наукове товариство змагатиме згуртувати навколо журналу „Перемога" українські фахово-військові сили і при їх помочі піднести журнал на такий рівень, щоб він міг висвітлювати питання: воєнного мистецтва, модерної війни, сучасної техніки, також аналізувати і синтезувати досвід попередних війн, зокрема нашої визвольної боротьби з її бойовими і державницькими традиціями. Теж опрацьовувати засади української воєнної доктрини. Поза тим, вивчення організаційних форм, воєнної доктрини і потенціялу нашого головного ворога і евентуальних противників, знайде відповідне місце на сторінках „Перемоги".

Окрему увагу редакція присвятить студіям оперативної і політично-старегічної співдії регулярної армії з повстанчо-революційними рухами. Ця важлива проблема набирає першорядного значення в аспекті прийдешніх операцій на східньому театрі війни, головно на наших землях.

Досвід останніх війн на Україні 1917-1922 роках, а також за останні 8 років героїчні чини УПА і революційного підпілля, переконуючи доводять, що співдія бойового фронту і повстанчо-підпільного руху при відповідних політичних заложеннях можуть значно облегшити перемогу Заходу над комуністичною Москвою. Вони ж уможливлять нам здійснення нашої мети.

Оже гуртуймося, дружньо і творчо працюймо та з Божою поміччю: Вперед до Перемоги!

Редакція

„Перемога від Бога, а лицарство наше"
Б. Хмельницький

Ген. хор. М. Капустянський

Еволюція військової думки

Наближаються „времена й сроки"*), гряде бурхлива активізація могутніх процесів нашої переломової доби: світових війн і великих національних та соціяльних революцій. У вирі їх правдоподібно, вилоняться та скристалізуються нові форми державно-національного й соціяльного життя.

Візьмуть голос також інші народи та середовища, до-тепер покривджені і обездолені. Маємо надію, коли Захід дотримається визвольної політики та боротьби за свободу народів, звільниться світ від страшної небезпеки, московсько-комуністичного панування. Ця історична проблема буде розв'язана залізом і кров'ю, тотальною напругою всіх людських, матеріяльних і духових середників.

До цього вирішального конфлікту всебічно готується Схід і Захід. Вони розгортають свої збройні сили, удосконалюють технічні засоби та відповідно підготовляють запілля в царинах політичній, психологічній, економічній і науково-експериментальній.

Ми познайомимо наших читачів з еволюцією військової думки від закінчення першої світової війни до наших днів, щоб хоч в загальних рисах дати уяву про суть і форму модерної війни та про воєнні доктрини великих потуг. Це, думаємо, спричиниться до поширення нашої категорії думання, і допоможе нам всебічно підготуватися до збройно-революційного змагу.

ХАРАКТЕРНІ РИСИ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ ПІД КУТОМ СТРАТЕГІЧНИМ І ОПЕРАТИВНИМ

а) Її довготривалість — вона точилася чотири роки — чого зовсім не передбачили генеральні штаби европейських армій.

б) У висліді значного збільшення вогневих засобів піхоти, зокрема кулеметів та використання у польовій війні різнобарвних фортифікаційних споруд та кільчатого дроту, значно підсилена оборона та послаблена офензива. Військо від моря до моря занурилося в землю та загородилося бетоном, залізом і зрушити його було важко.

Почалася нудна, безвиглядна, позиційна війна. Офензива для своїх акцій скупчує на обмежених відтинках фронту маси різних калібрів артилерії до найтяжчих включно.

Але здобутки кількаденних бомбардувань обмежуються часто не кілометрами, а лише метрами. Фронти знову стабілізуються. Операції поволі гублять свою рухливість та маневровість і рішучий вислід боїв. Змагаються машини, бетони і залізо. Наприкінці війни з'являється танк. Він допомагає атаці ламати позиційні фронти.

в) Набирає сили, значення і ваги багатонадійне летунство, але воно ще не розгорнулося в окремий рід зброї. Німці застосовують гази, а у відповідь на це теж і їх противники. Але гази щодалі поступово зникають з поля бою, не захитавши стабільности фронтів.

г) На бойових фронтах беруть участь в боротьбі мільйони вояків, а в запіллі для потреб війни мобілізовано армії праці.

Довготривала виснажуюча боротьба, величезні втрати в людях, зубожіння населення та брак харчування в европейських країнах, перевтома від війни та багатомільйонові армії фронту та запілля викликали, головно на Сході Европи, відомі революційні процеси на соціяльному й національному ґрунті з їх кардинальними політично-стратегічними вислідами.

АНАЛІЗА І СИНТЕЗА ДОСВІДУ ПЕРШОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Після закінчення першої світової війни, виснажені 4-х літньою боротьбою та загрожені марою комуністичної революції, народи намагалися по-різному зберегти стан довготривалого миру. Спомини про війну викликали в масах острах, а навіть огиду, щодо її жахливих наслідків. Ідея пацифізму захопила найширші кола в країнах переможців і переможених. Економічна депресія, безробіття, боротьба нових ідей, національно-визвольні рухи й клясово-соціяльні протиріччя притягли увагу та енерґію урядів, преси й суспільства (Цікава аналогія з сучасною дійсністю). Ширилися гасла й вимоги, зменшення війська, арбітражу Союзу Народів. Складалися численні пакти й різні договори, назагал, все прямувало до єдиної мети — миру. Проте миру при умові довготривалого панування переможців. Бож обездолені Версальським і іншими договорами держави й народи поволі переборюють зневіру в свої сили та починають організовуватися і порозуміватися (наприклад, Рапальський Совєтсько-німецький договір) та готуватись до нових змагань. Зокрема, Україна, хоч і була пошматована 4-ма займанцями, проте вона накопичує та організовує власні сили і ставить опір окупантам, та розсаджує їх з середини. Крім того глуха боротьба та незгода почалися і між великими потугами переможців. Військові кола, зрозуміла річ, не підпали суґестії пацифістичних настроїв і інтенцій.

Вони (ген. штаби) ретельно провадять працю в обороні інтересів свого народу. Перед ними постала низка важливих питань та завдань і їх треба було обов'язково розв'язати, щоб уникнути помилок світової війни. Генеральні штаби намагались докладно дізнатись: 1. які обставини спричинилися до довготривалої війни, 2. чому жодна держава не спромоглася як слід приправитися до неї, 3. чому не виправдалися передбачення про форми й темпи війни, 4. які зміни в характері нової війни

викличе швидкий розвиток модерної техніки та наукових винаходів, 5. як найліпше організувати народи для рішучої боротьби, щоб уникнути соціяльних та національних конфліктів, які так заважили на вислідах довготривалої світової війни.

Від з'ясування цих важливих проблем залежало успішне оформлення воєнних доктрин. Бож лише спираючись на їх засади, можливо відповідно організувати збройну силу, внести потрібні корективи в тактику й стратегію і, нарешті, опрацювати пляни для захисту інтересів своєї держави або народу. Почалась переоцінка цінностей, боротьба ідей і напрямків. Військові кола аналізують та синтезують величезний досвід світової війни. Дослідники творчо працюють в лябораторіях над новими винаходами для підсилення атаки й в той же час вишукують засобів для протидіяння їх ударно-руйнуючій силі. На маневрах випробовуються нові роди зброї, перевіряються властивості старих і вишукується синтеза для їхнього бойового та оперативного взаємодіяння. Кожна держава опрацьовує свою воєнну доктрину, водночас уважно слідкуючи за своїми майбутніми противниками і вносить відповідні корективи в свою воєнну систему.

Скоро після замирення на фронтах утворюються дві школи, два напрямки. Представники першої були носіями теорії так зв. **статичної війни**. Вони доводили на підставі досвіду чотирічної боротьби та швидкого розвитку модерної техніки про перевагу машини над людиною. Механізація ворожих сил у цю війну позбавила війська рухливости, через що створилася позиційна війна на фронтах. Якщо війна й скінчилася перемогою, то це з'ясовується не відвагою та вправністю вояків, а тим, що Антанта, нарешті, спромоглася накопичити переважаючу кількість різних технічних засобів-машин. **Вони повалили ворожий мур і поховали під ним його оборонців.** В майбутній боротьбі вороги матимуть досить машин і техніки, знову створиться рівновага атаки й оборони, і запанує безвиглядна позиційна війна. Техніка й машини дадуть перемогу лише тому, хто спроможеться скупчити їх в переважаючій кількості на бойових згарищах. Отже діятиме машина проти машини.

Представники другої доктрини боронили теорії **динамічної війни.** Вони доводили, що хоч сучасна промисловість уможливлює швидке технічне озброєння (машини), проте, цей могутній засіб є лише зброєю в руках людини для досягнення завдань. Керування при допомозі технічно-вогневих засобів може зламати ворожий спротив, але механічна зброя лише тоді додатньо прислужиться, коли людина-вояк має рішучість, уміння, відвагу, а військовий провід здібніший за ворога.

Технічні засоби сприятимуть рухливості військ та додатньо впливатимуть на хід операцій. Кількість військ та їх дух і витривалість при відповідному озброєнні є головними чинниками **перемоги.**

Далі розпочалися різного роду дискусії, створилися скрайні теорії. Майже кожна теорія пропонувала та обґрунтовувала найрізніші спроби, щоб майбутня війна набрала харатеру рішучих операцій. Більшість цих теорій базувалася головно на модерній техніці (на машинах) як на вирішальних чинниках майбутніх збройних конфліктів (при обмеженій кількості бійців).

Ми вкажемо на найхарактерніші концепції цих фанатичних прихильників машин та швидкого розв'язання війни, а також їх противників.

ЛЕТУНСЬКА ДОКТРИНА ГЕНЕРАЛА ДУЕ

Італійський генерал Дуе свою теорію майбутньої війни доводить такими головнішими твердженнями. Поява летунства створила нову епоху у воєнному мистецтві. Ареною боїв стануть не фронти, а театри війни. Наражається на небезпеку не тільки військо та його запілля, але й все населення країни. Могутні кораблі мусять залишити вузькі моря і переносити свою дію на океанські простори, бож їхні комунікації та бази будуть загрожені літаками. Тому перебудовувати збройну силу треба **не еволюційним шляхом, а революційним.** Тобто треба внести кардинальні зміни в організацію війська та зробити переоцінку родів зброї, їх кількости й значення.

Головною вирішальною зброєю стане повітряна фльота. Суходільна армія та морська фльота будуть відігравати другорядну, допоміжну ролю. Летунство — це ударна стратегічна зброя в руках командування. Першим завданням летунства є осягнення цілковитого панування в повітрі. Другим завданням є знищення важливих осередків ворога й унеможливлення для нього дальшої боротьби, зокрема, відновлення повітряної фльоти. Своїми операціями летунство ослабить матеріяльні сили ворога, загальмує дію його суходільної армії й морської фльоти та захитає дух війська й народу і цим надійно прикриє власну країну від ворожих нападів та спричиниться до перемоги. Суходільна армія та морська фльота допомагатимуть операціям летунства та експлуатуватимуть його перемоги. Отже, головна роля летунства це — офензива. Для інших родів зброї припадає лише оборона.

Тому на створення могутньої повітряної фльоти треба зосередити увагу й приділити відповідні засоби. Засобів же потрібно значно менше, ніж цього вимагають інші сучасні роди зброї. Генерал Дуе підсилює те твердження такими міркуваннями. Велика повітряна фльота коштує значно дешевше, ніж суходільні армії й морська фльота. Наприклад, вартість 1000 літаків (6000 кін. сил кожний) дорівнюється 10-ти лінійним кораблям. Для їх обслуги потрібно 20000 людей, з них 4-5 тисяч летунів. Ці 1000 літаків за один рейд можуть скинути на ворожі терени експльозійних і газових бомб до 4-6 тисяч тонн. На озброєння 1000 літаків потрібно 16 тисяч кулеметів і 2000 гармат малого калібру.

Отже ця ескадра являтиме величезну руй-

нуючо-ударну силу, напад якої може стримати лише рівноварта їй ворожа повітряна фльота. Таким чином, щоб організувати повітряну фльоту не потрібно ані великих засобів, ані багато часу. І на це може спромогтися навіть небагата держава, опираючись лише на свою промисловість.

Для успішних операцій повітряної фльоти потрібні дві головні умови. Перше: летунство, перебуваючи постійно в бойовій поготові робить несподіваний напад на ворожу країну до офіційного оголошення війни.

Подруге: всі летунські апарати мусять бути скупчені для стратегічного завдання: ні в якому разі не можна розпорошувати цю грізну ескадру, відриваючи від неї частину літаків для допомоги армії і фльоти. Вкінці генерал Дуе яскраво малює картину майбутньої війни. (Дивись Г. Дуе: „Правдоподібні риси майбутньої війни").

Пропаганда генерала Дуе, цього фанатика переважаючої ролі повітряної фльоти, викликала гучний відгомін у всіх країнах. Знайшлися її ентузіястичні прихильники, що зовсім заперечили потребу інших родів зброї й навіть пропонували створити великі **повітряні армії** (десятки тисяч літаків). Знайшлися також палкі противники її, що переносили вагу операцій на суходільні армії на механізоване військо.

ДОКТРИНА ГЕНЕРАЛА ФУЛЛЕРА

Найбільш талановитим прихильником і творцем ідеї мото-механізованих військ став відомий англійський генерал Фуллер. Ми наведемо лише головніші твердження й засади, на яких будує він свою доктрину.

Через збільшення пробивної сили гарматного вогню атака піхоти на бойових полях буде ще труднішою та загроженішою ніж у першій світовій війні. Отже, щоб надати війні маневрового характеру немає іншого способу, як замінити силу м'язів силою машини.

Одначе, машини добре рухаються на рівній місцевості та на пологих гірських схилах. Перед багнами й лісами вони зупиняються. Лише піхота переборює всі перепони. Тому майбутні театри війни треба поділити на дві зони: для дії піхоти й для танків. Відповідно до цих завдань треба реорганізувати свою збройну силу й тактичні об'єднання. Далі генерал Фуллер подає проєкт і плян організації майбутньої армії, яка набере остаточних форм коло 1946 р.

Вона складатиметься з двох частин: механізовані армії — ударне військо, моторизована міліція — окупаційне військо.

Сьогодні найбільшого значення набирають операційні бази, бо вони загрожені літаком і танком. Це й будуть головні об'єкти для операції. Тому армії треба так озброїти, щоб вони були в стані боронити свої операційні бази й комунікації і нищити ворожі.

Тайна перемоги в рухливості й маневрі на крила та на вороже запілля, а не на його фронтах. **Тому вирішальними чинниками буде не кількість, а якість та механічна зброя й маневр.** Найліпшим тактичним засобом для виконування вищезазначених завдань стане танк та панцерні авта. Бо лише панцер може протиставитися вогневій обороні. Також і гази дуже небезпечні для тих армій, що спираються на людську масу. Але буде сконструований газобезпечний танк і він дасть укриття своїм гарнізонам. Зброєю в майбутньому стане гармата, а не рушниця й кулемет, бо кулі відскакуватимуть від машин.

Генерал Фуллер зазначає, що в майбутньому відродяться професійні армії, а військова повинність існуватиме тільки для міліційного війська. **Отже, як бачимо, генерал Фуллер прихильник малих, професійного типу й дуже рухливих, механізованих армій.**

Хоч він і незаперечує існування інших родів зброї, але надає їм лише другорядного значення. (Дивись ген. Фуллер: „Війна в майбутньому").

МОТОРИЗОВАНІ АРМІЇ

Французькі генерали Кальйон і Алльйо найбільш докладно обґрунтували вагу й значення моторизованих армій. Їх творами користувалися й інші держави. Їх твердження побудовані на таких засадах: 1. **в модерній війні візьмуть участь масові армії**, 2. механізовані частини відограватимуть важливу, але не вирішальну ролю.

Для того, щоб надати війні рухливо-маневрового характеру та розв'язати руки для ширших операцій, треба збільшити рухливість піхоти. А для цього найбільше може спричинитися мотор-самоход для пересування. Тому треба прагнути до того, щоб поволі більша частина армії була моторизована, тобто мала моторизований транспорт.

Одначе, повна моторизація армії неможлива з двох причин: поперше на реорганізацію потрібно величезних засобів, подруге, цілком моторизовані частини не надаються для акцій в гористій та багнистій місцевостях і до того ж вони загрожені літаками. Наприклад, моторизована дивізія розтягається в поході на одній дорозі на 60 кілометрів. Отже, треба моторизувати армію поступово, а також мати самоходи для транспорту подвійного роду: одні здібні лише до руху по шляхах, другі пристосовані до руху теж і поза ними.

Генерал Алльйо пропонує таку організаційну схему: **головна маса армії складається з піхоти,** далі — а) з легких дивізій, ударна сила яких побільшується механізованою зброєю, б) моторизованих дивізій у диспозиції вищого командування, в) резерви мішаної артилерії, що при потребі швидко пересувається, г) моторизованого транспорту для скупчення ударних частин на важливі відтинки і, нарешті, д) допомогових частин моторизованого транспорту.

Таким чином, творяться три військові обєднання: лінійна, моторизована й легка дивізія.

УДАРНІ АРМІЇ ГЕНЕРАЛА ЗЕКТА *)

Творець Райсверу, відомий німецький генерал Ганс фон Зект, ґрунтовно опрацював воєнну доктрину, талановито застосовуючи її до тих обставин, в яких опинилася Німеччина після Версальського договору. Третій райх, відкинувши ці обмеження, творить нову воєнну доктрину, багато запозичаючи з концепцій генерала Зекта.

Наведемо головніші засади воєнної доктрини генерала Зекта. У майбутньому долю війни вирішать добре споямовані та відповідно озброєні армії професійного типу. Вони призначаються для виконання двох завдань. У мирний час боронять свою країну (це т. зв. армія прикриття). Напочатку війни ці невеликі, але рухливі армії швидко й несподівано для ворога рушають вперед разом з летунством, завдають рішучого удару та деморалізують ворожий фронт і ближче запілля. Мобілізовані мільйонові армії не в стані будуть втримати наступу цієї висококваліфікованої армії. В той час у краю скупчується численніше військо, яке посунеться слідом за ударною групою. Цими засобами ген. Зект думає надати операціям рішучого характеру і швидко скінчити війну. Отже, **офензива-несподіванка, маневр, якість, а не кількість — головними передумовами успішних операцій блискавичного характеру.**

АНАЛІЗА ВОЄННОЇ СИСТЕМИ III-го РАЙХУ

Військові дослідники, як ми вище зазначили, витратили багато часу та наполегливої творчої праці, щоб оформити свої воєнні доктрини і на підставі їх, відповідно розбудувати збройні сили. Проте вони не зупинялися на цих здобутках, а шукали й далі все нових шляхів, щоб випередити своїх противників у готуванні до прийдешніх конфліктів.

Найшвидше на це спромоглися німці, що переконливо довели блискучі офензивні операції Вермахту (німецької армії) в перший період другої світової війни та уперта довготривалість його оборони в другій.

Німецький генеральний штаб краще зрозумів природу й форми модерної війни, як його противники. А тому і висліди підготовки III-го Райху до війни збентежили союзників (Альянтів), створивши для них небезпечну, грізну ситуацію. Як відомо, вже напочатку війни Вермахт визначив її характер і надав їй тон і свій оперативний стиль, змусивши своїх противників пристосовуватися, а часто й наслідувати. Союзники тільки після тяжкої боротьби, врешті, взяли ініціятиву до своїх рук.

Ми вважаємо своїм обов'язком зазначити, що до багатогранної успішної підготовки Німеччини до війни мимо її волі і то в значній мірі спричинилися переможці (Антанта) I-ої світової війни. Про політику Мюнхену не говоримо. Коротко це з'ясуємо:

Антанта (союзники), одержавши перемогу над центральними державами (Німеччина і її союзники), вирішили запобігти можливого реваншу з боку Німеччини. Щоб здійснити це, постановили обмежити мілітарну спроможність німців до певного мінімуму. У висліді такого рішення, Німеччині дозволено організувати лише 100.000 армію (Райхсвер). Ні тяжкої артилерії, ні танків, ні летунства III-ій Райх не мав права мати. Кількість морських кораблів також значно зменшено. Цими заходами Антанта намагалась позбавити німців можливости знову будувати мільйонову армію, модерно озброєну, бож бранку (військову повинність) було їй заборонено. Райхсверові надано систему професійного типу з довгими строками дійсної служби. Для офіцерів 25 років, для вояків 12 років.

Характерно, що маршал Фош (відомий французький генерал, який боровся проти німців у I-у світову війну), передбачаючи небезпеку, яка може постати з цієї німецької армії професійного типу, не давав згоди на її утворення. Але концепція Клемансо (прем'єр міністр французького уряду) і англійців перемогла.

РАЙХСВЕР

Організатором творцем і надхненним учителем Райхсверу став талановитий німецький ганерал Ганс фон Зект. Він поставив собі завдання скористати з довгих термінів перебування вояків у Райхсвері, щоб **створити з них неперевершених фахівців військового ремесла — досвічених командирів різних родів зброї і ґрадації.**

Генерал фон Зект складає програми для ширшого і глибокого удосконалення вояків. Він твердить, що Райхсвер своєю структурою, методами праці і завданням не є типовою армією европейського значення, а школою для плекання військових знань, потрібних для готування шефів — командирів усіх категорій.

Розподіл функцій у Райхсвері та способи навчання яскраво це ілюструють... А саме: в ньому були такі категорії — 4 тисячі офіцерів, 21 тисяча підофіцерів, 30 тисяч капралів і лише 44 тисячі солдатів, але ці солдати своєю підготовкою цілком дорівнювались капралям та підофіцерам і перевищували своїми знаннями нижчий командний склад европейських армій з їх короткими термінами служби. Райхсвер знайшов можливість посилати своїх інструкторів для набуття досвіду в танкових та летунських частинах Совєтського Союзу. Він концентрував увагу на вивчені таких галузів:

а) докладне ознайомлення з властивостями модерних родів зброї в нападі і з способами їм успішно протидіяти.

б) теорія й практика співдії різних родів зброї, головним чином в офензиві.

в) оцінка ситуації та прийняття рішення і способи швидкої його реалізації.

Пляновістю та регулярними вправами досягнуто майже віртуозної вправности і чіткости виконання. Такі методи праці витворили у кадрів здібність майже однаково оцінювати ситуацію і різні військові явища та вживати

*) Керування та бій сполучених одиниць з усіх родів військ (Führung und Gefecht der verbundenen Waffen) ген. **Зект. 1. 9. 1921 р.**

відповідних заходів для успішної акції. **Таким чином, кадри згодом ставали носіями єдиної німецької воєнної доктрини і під кутом її засад чинили.**

Тепер ми вкажемо на головніші принципи німецької воєнної доктрини, а також і на обставини від'ємні і додатні, які вплинули на її суть.

Від'ємні:

1. Геополітичне положення Німеччини уможливлювало одноразовий напад на її терени з різних сторін. Головно з Сходу і Заходу (СССР і Франція).
2. Недостатня кількість сировини для прохарчування свого населення (довгий час без імпорту).

Додатні:

1. Войовниче, численне, працездатне населення.
2. Відома якість генерального штабу і командного складу.
3. Розвинена промисловість, надто тяжка індустрія з кузнею Европи — Руром, і концерном зброї (заводи Крупа). Добре розвинена комунікація.

Все це примушувало військовий провід, а в той же час давало для цього середники, засоби й змогу, шукати радикальної розв'язки на полях бою формами блискавичної війни, з її характерними рисами офензивою і операціями, скерованими на оточення і знищення ворожої сили. Так учили Наполеон, Фрідріх Великий, Мольтке, Шліффер і інші. Зрозуміло, що для успіху провадження вирішальних операцій по різних театрах війни потрібна відповідна організація й боєздатність збройних сил, їх модернізація, велике число армії праці, всебічна підготовка країни і використання та координація всіх духових і матеріяльних сил (Тотальна війна). На цих вимогах та засадах воєнної доктрини був опрацьований плян війни і проведено підготовку до неї.

ВЕРМАХТ

1935 року Райхсвер стає кістяком відновленої Гітлером німецької збройної сили, передавши їй свої високоякісні, досвідчені кадри, що перетворили Вермахт в ударну армію, з офензивною доктриною та великою маневровою здібністю, готовою до вирішальних операцій на різних театральних війнах. У набутих властивостях Вермахтом — в кадрах Райсверу криється головна причина його бойових успіхів.

Гітлерові залишилося тільки відповідно озброїти та оснащити Вермахт. Що і було дуже добре виконано.

У висліді осягнуто синтезу: висока якість вояка, маси. (Оголошено бранку, включено пара-мілітарні об'єднання СС-100.000 чол. і СА-1.200.000 чол.), модерна техніка — панцерні дивізії і могутнє летунство, а також добре розбудоване запілля. Гітлер кинув гасло — на Схід. Цим поставив військові і німецькому народові важливу і привабливу мету.

Европейські армії, обтяжені великою кількістю мобілізованих вояків, з недостатньою технікою та з своєю оборонною доктриною, під кутом стратегічним були значно слабшими за німецькі ударні армії.

Гітлер це добре знав і відверто заявляв. Але він не доцінював воєнного потенціялу союзників і їх великих засобів і можливостей. А що ми вважаємо найважливішим, то 3-й райх хоч провів широко закроєну підготовку, але вона була повноцінною лише під кутом стратегічним, а важливий політичний, психологічний та пропаґандивний фактори в ній майже зовсім не передбачено, або хибно трактовано. Цього важливого чинника бракувало в німецькій воєнній доктрині. Тут була їх Ахілова п'ята.

ВИСНОВКИ

Як бачимо, впродовж довгих років військові дослідники інтенсивно працювали. Часами їх концепції набирали трохи фантастичного, нереального змісту, але, нарешті в четвертому десятиріччі воєнна думка оформилася.

Як ми зазначили, уперто, часами талановито, вели фанатики машин атаку за ґрунтовні зміни організації збройних сил. Летунство — головна ударна сила — твердить італійський генерал Дуе.

Ні, механізовані малі армії, вони вирішать долю війни — відповідає англійський генерал Фуллер та його прихильники. Ці фанатики машин твердять, що масові армії, вже відіграли свою ролю, а також і морська фльота. Бо ж вони не спромоглися виконати покладених на них завдань у першу світову війну. А швидкий розвиток техніки ще більше утруднить їхні операції. Отже, машина проти машини.

Але в противагу їм військові дослідники, відповідальні за долю своїх народів, винайшли поміркованіші й реальніші рішення. Правда, доводять вони, сучасна техніка внесла значні зміни в форми модерної війни, одначе природа її й засади воєнного мистецтва лишаються незмінними. **Маси розв'язують питання війни й миру.** Але їх потрібно відповідно озброїти, щоб полегшити виконання тяжких для них завдань. Треба також полегшити їм рух, щоб полководець згідно з пляном міг швидко відповідним маневром накинути свою волю ворогові.

Отже еволюція в реорганізації збройних сил та в скеруванні їх, а не революція та безмежне захоплення й фантастичні мрії. Треба взяти з старого арсеналу все, що здобуто кривавим досвідом попередніх війн і застосувати його до сучасних технічно-наукових винаходів та культурно-промислового стану народів. Ця здорова течія, нарешті, взяла гору.

Все ж треба назначити, що генеральні штаби держав багато скористали з тих теорій, проблем та ідей, що були висунуті так зв. молодою школою (були відкинуті тільки скрайні їх твердження). На підставі всіх цих попередніх праць і створились, як ми зазначили, **нові воєнні доктрини**.

Необхідно зауважити, що крім загальних

засад у кожній доктрині є характерні риси, викликані обставинами різних держав геополітичне положення, устрій, промисловість, національний характер народу, політично стратегічна ситуація і т. ін.

Наприклад, багаті високопромислові держави — Велика Британія та Сполучені Штати, — широко використали ідею мото-механізованих військ. Бо ж їм легко продукувати велику кількість машин, технічного приладдя й кораблів, одначе, важко швидко розгорнути та тримати в мирний час значні сили піхоти (відсутність бранки). Бідніші на сировину народи з численним населенням, як Німеччина й Італія, творять великі армії мирного часу, добре технічо оздоблені, могутні повітряні фльоти, окремі мото-механізовані ударні дивізії, щоб готуватися до рішучих дій і уникнути загрозливої для них довготривалої війни.

Франція в противагу офензивним доктринам своїх ворогів, беручи на увагу своє політично-стратегічне положення, готує свою країну до дефензиви на суходолі (лінія Мажіно) й офензиви в повітрі й на морі. (Сильна повітрянана фльота й збільшення бойових морських кораблів). Франція хоч і готує сили й засоби свого народу до всіх можливостей, одначе, засади дефензиви у її плянах домінують.

Далі ми вкажемо на еволюцію військової думки в бойових операціях другої світової війни. А також і науку, яку держави Заходу і Сходу взяли з досвіду цієї війни в розбудові своїх систем після її скінчення.

Примітка. Ми послуговувались матеріялами з чужинецької преси, а також скористалися з статті в „Модерна війна" і „Наші завдання" Микола Капустянський. Воєнно-науковий збірник „За збройну Україну". **Автор**

Полк. Маґнатеско

Військово-повітряні сили СССР

Стаття ця має на меті дати змогу нашим читачам уявити загальний образ стану летунства в Совєтському Союзі і поділитися нашими міркуваннями в цій справі.

Перш за все нам треба вдатися до минулого. Треба нагадати, що совєтське летунство спочатку і до закінчення другої світової війни відігравало дуже малу ролю і обмежувалося тільки місцевими нальотами і то в радіюсі дії своїх суходільних військ.

Активної участи в обороні не брало, а дії бомбардувальників у запіллі ворога провадило на своїй власній території, нищучи свої власні міста та села.

Причиною поразок у повітрі було:

1. Слабі льотні властивості літаків совєтського виробництва в порівнянні з літаками німців.

2. Втрата в перші місяці війни 70-75%% своєї матеріяльної частини літаків і льотно-підйомного складу-людей, що становило 14000 бойових літаків усіх типів „першої лінії" і 20.000 людей — кадрових командирів військово-повітряних сил.

Коли на друге питання ми можемо знайти виправдання беручи на увагу перевагу ворога в тактиці (несподіваний напад), то на першому нам треба докладно зупинитися і з'ясувати, які чинники були перешкодою, що совєтське летунство було технічно відсталим і не виправдало надій Головного Командування Совєтської Армії.

Чим пояснити, що совєтське летунство, яке за словами совєтського уряду „літає вище всіх і дальше всіх" зазнало цілковитого розгрому в перші дні війни?

Для цього нам треба вдатися до історії розвитку летунства в Совєтському Союзі.

ЦЕНТР ЛЕТУНСЬКОЇ ДУМКИ

Головним центром летунської конструкторської думки до 1936-37 років був так званий Центральний Аеро-Гідродинамічний Інститут (ЦАГІ).

Тут була сконцентрована передова технічна інтеліґенція і найліпші кваліфіковані робітники в галузі цієї важливої промисловости. Досить згадати таких видатних осіб як академік **Чаплигін С. О.** професор-аеродинамік **Некрасов О. І.** і талановитий інженер-коструктор, професор **Тупольов А. М.**, завдяки якому Совєтський Союз створив своє власне летунство.

Слід згадати ще професора-конструктора **Григоровича**, українця, який на базі залишеного після першої світової війни у м. Москві устаткування монтажного заводу літаків чужоземного походження, перший створив завод літакобудівництва під Ч. 39, де спершу будувалися літаки його конструкції Р-1; Р-2; Р-3; Р-5.

Навколо цих видатних мужів росли нові молоді кадри наукових робітників, інженерів, техніків, пілотів-випробувачів, які віддавали всі свої сили для розвитку і піднесення на відповідну височінь совєтське летунство.

На той час у ЦАГІ працювало коло 20.000 чоловік інженерів, техніків, високої кваліфікації робітників. На долю останніх припадало щось коло 8.000 чоловік.

Уряд Совєтського Союзу, враховуючи свої аґресивні пляни для підкорення світу (Згідно з марксовою теорією „світова революція постане тільки шляхом революцій" за допомогою баґнетів „колиски революції"), почав інтенсив-

но розбудовувати своє воєнне летунство, для чого доручив одному з своїх військових лідерів Тухачевському М. (Заступник Наркома Військових Справ і маршал Совєтського Союзу), наглядати і контролювати літакобудівництво Совєтського Союзу.

Цей так званий контроль „вищого від партії і уряду" і був трагічним кінцем усього того великого розвитку летунської справи в СССР.

Спровокований процес Тухачевського, як і всі інші процеси, закінчився повним нищенням не тільки керівного складу Червоної Армії і фльоти, але й керівного складу летунської промисловости. Починаючи від наркомату цієї промисловости і кінчаючи окремими заводами, „ліквідовано" більшість керівників-науковців, інженерів-конструкторів, пілотів-випробувачів тощо.

Слід підкреслити, що тільки у ЦАГІ „ліквідовано" коло 200 керівників відділів і секцій, які провадили виключно дослідницькі роботи в галузі аеродинаміки, гідродинаміки, моторобудівництва тощо.

Ця кампанія проти так званих „ворогів народу" коштувала поневоленим народам Совєтського Союзу загибелі найкращих їх синів — передової технічної інтеліґенції в усіх галузях народного господарства.

Фанатики Кремля не можуть миритися з наявністю переважаючих їх розумом.

І за яких три роки уряд СССР опинився в скрутному стані. Гасло „у нас є тепер своє летунство" обернено на гасло „у нас немає тепер свого летунства".

Уся робота як в науковій ділянці, так і в практичному виконанні конструювання і будівництва нових типів літаків опинилися в застої і це, ще раз підкреслюємо, за три роки перед початком другої світової війни.

Тепер звернімось до конкретних даних.

ХАРАКТЕРИСТИКА ВІЙСЬКОВО-ПОВІТРЯНИХ СИЛ СССР І НІМЕЧЧИНИ

Воєнне летунство Совєтського Союзу перед початком другої світової війни в основному базувалось на матеріяльній частині старих типів літаків, а саме:

а) Винищувачі-мисливці: І-15; І-15 (біс); і І-16, (одномісні). Максимальна швидкість від 350 до 440 кілометрів на годину.

б) Легкі бомбардувальники: СБ-2; ДБ-3. Максимальна швидкість до 400 км/год.

в) Важкі бомбардувальники: ТБ-3; ТБ-7. Максимальна швидкість до 300 км/год.

Порівнюючи з кількістю типів і з властивостями німецьких машин, їх льотними даними, ми маємо **першу причину поразки.**

Досить зазначити:

а) Винищувачі-мислівці типу Ме-109; Ме-109 ф; (Мессершмітт), Фв-190 (Фоке-Вульф) (одномісцеві). Максимальна швидкість до 700 км/год.*).

б) Легкі бомбардувальники типу: Ме-110; Ме-210, (Мессершмітт), Ю-87; Ю-88; Ю-188 (Юнкерс), Ге-111; Ге-117 (Генкель), До-217 (Дорніє). Максимальна швидкість від 500 до 550 км/год.

в) Важкі бомбардувальники типу Фв-200 (Фоке-Вульф). Максимальна швидкість до 450 км/год.*).

В основному німецьке головне командування всю свою роботу в запіллі ворога провадило легкими бомбардувальниками типу Ме-110; Ю-88; Ге-111; До-217. Решта типів Ю-188; Ме-210, Ю-87 (двомісні винищувачі) використовувались як штурмовики і пікіруючі бомбардувальники.

СССР мав і інші типи літаків, але в обмеженій кількості. Більшість з них була в стадії проєктування і випробовування.

Треба зазначити, що перед самим початком війни тільки деякі типи літаків були сконструйовані по серійних заводах, тобто там, де залишились від „ліквідації" деякі конструкторські сили.

Наприклад:

а) Винищувач-мисливець типу МіГ-1 МіГ-3, конструкція інженерів Мікояна (брата члена Політбюра ВКП(б), **його не ліквідували)** і Гуревича. Цей тип літака був сконструйований на заводі Ч-1 у м. Москві напочатку 1940 року. Серійно почав продукуватися напочатку 1941. Під час війни цих машин було не більше 300.

Максимальна швидкість на висоті 7000 метрів дорівнювала 570 кілометрам на годину.

б) Винищувача-мисливця Ла-3, Ла-5, конструкції інженера Лавочніка почали будувати напочатку 1941 року (м. Горький) і військові частини одержали його лише декілька десятків.

Максимальна швидкість цього літака на висоті до 5000 метрів дорівнювалась 560 кілометрам на годину.

в) Винищувач-мисливець типу Як-1, Як-7, Як-9, конструкції інженера Яковлева, будувався у м. Москві. Його будівництво було в стадії серійного розвитку.

Максимальна швидкість цього літака на висоті 500 метрів дорівнювалась 540 кілометрам на годину. Між іншим, перші варіянти Як-1, Як-7 залишились як варіянти і до серійного випуску не були допущені.

г) Легкий бомбардувальник типу Іл-4 (ДБ-3ф), конструкції інженера Ільюшіна. Будівництво цього типу літака продукувалось повільно і не дало бажаних наслідків.

Максимальна швидкість цієї машини дорівнювалась 420 кілометрам на годину.

Щодо легкого бомбардувальника Як-4 він з'явився після двох років війни. Порівнюючи з німецькими літаками, він далеко залишився позаду.

Усі ці типи літаків будувалися виключно в центральній частині европейського СССР (Мо-

*) Як правило, максимальної швидкости не застосовують при звичайному польоті, лише при першому випробовуванні. Польоти провадяться з швидкістю 85% від максимальної.

**) Дані про кількість літаків у СССР подані з швайцарської фахової преси за 1950 рік.

сква, Ленінград, Горький, Вороніж, Казань, Київ, Харків).

ПРИЧИНИ ОСТАТОЧНОЇ ПОРАЗКИ ВІЙСЬКОВО-ПОВІТРЯНИХ СИЛ СССР

З вибухом війни і з надходом німецьких військ вглиб теритоії СССР змусили уряд Совєтів негайно, приспішеним порядком евакуювати більшість заводів літакобудівництва геть далеко в необмежені простори Совєтського Союзу. Створена ситуація не дала можливости нормально продукувати літаки і виробництво їх припинено.

Так були евакуйовані заводи літако-і моторобудівництва: Ч. ч. 1, 22, 24, 28, 29, 31, 43, 39, 81, 84 тощо. Вище ми помітили головні заводи летунської продукції. Крім вище зазначених заводів евакуйовано кооперовані підприємства, що діяли як постачальники (апаратура, матеріяли, зброя і т. п.), а їх нараховувалось щось коло 20-ти.

Усю цю масу устаткування, приладдя, матеріялів, зброї і т. інш. відправлено в Західній Сибір і в Середню Азію.

Головними містами призначення були: Новосибірськ, Красноярськ, Челябинськ, Омськ, Томськ, Іркутськ, Чіта, Комсомольськ н/ Амурі, Хаборовськ. Далі: Ташкент, Алма-Ата, Фрунзе, Красноводськ. Можна собі уявити той хаос і нагромадження колосальної кількости усякого цінного устаткування і матеріялів, що опинилося без догляду і ладу по станціях, на шляхах не тільки пересування до місць призначення, але й на шляхах постачання фронтів, тилу впродовж 2500-3000 кілометрів. На місцях призначення не були підготовлені в достатній мірі складські приміщення, робочі місця, корпуси цехів, де можна було б негайно розпочати виробництво такої важливої для ведення війни продукції.

Все це псувалось, розкрадалось, а звідси й наслідки: **остаточна поразка Військово-Повітряних Сил СССР.**

ПОВОЄННЕ ПІДСИЛЕННЯ.

Друга світова війна виявила, що Військово-Повітряні Сили СССР відстали і з погляду технічного і навіґаторського. А тому Совєтське Головне Командуваня змушене було зразу ж після закінчення війни звернути увагу на поліпшення озброєння і вишколу військово-повітряних сил.

1. Підвищення швидкости винищувачів, бомбардувальників і переведення їх на турбінне і ракетне устаткування.

2. Розвиток нових аеродинамічних форм літаків.

3. Продукування новішої електрорадіотехнічної апаратури для літаків, летовищ, протиповітряної оборони.

4. Переустаткування і потужний розвиток летунської промисловости та допоміжної, так званої кооперативної промисловости, тобто постачальної.

5. Вишкіл льотно-підйомного і обслуговуючого персоналу і перегрупування технічних і навіґаторських кадрів.

ВІЙСЬКОВО - ПОВІТРЯНІ СИЛИ СОВЄТСЬКОГО СОЮЗУ

(цифри орієнтовні)

Совєтський Союз 1. I. 1950 р. мав 6400 літаків винищувачів „першої лінії", до числа яких входило до 50-ти літаків турбінних і дуже малий відсоток ракетних машин.

Винищувачів „другої лінії" на 1. I. 1950 року нараховувалось коло 4800 машин. Отже всього літаків - винищувачів нараховувалось 11200.

До цих літаків „першої лінії" входять такі типи: Як-9 (що діяли під час перших подій у Кореї — 2400 машин. Ла-7; Ла-9 — 1100 машин. Ці машини, мають максимальну швидкість 540-560 кілометрів на годину. Тепер вони модернизовані і нагадують типи німецьких літаків Ме-109, Фв-190, що мали максимальну швидкість до 700 км/год. При переведенні на газотурбінне устаткування Як-15 і МІГ-9 швидкість їх може підвищитися до 1000 км/год. Цих машин, тобто Як-15, МІГ-9, нараховується коло 2500. Між іншим, треба зауважити, що 600 машин типу Як-17 себе не виправдали, тому, що при посадці на землю „плюхаються" або „зриваються", загубивши відповідну швидкість, а при швидкості 200 км/год. під час посадки ґума на колесах горить (стирається).

Крім цього совєтське летунство має тепер до 100 ракетних машин типу Р-5, максимальна швидкість яких дорівнює 1000 км/год. Нагадує німецький літак типу Ме-163, що був сконструйований під час другої світової війни (Турбоеґер).

Головним резервом повітряних збройних сил в СССР є тип старої конструкції Як-9.

ЛЬОТНІ ДАНІ ЗАПРОЄКТОВАНИХ І СКОНСТРУЙОВАНИХ ЛІТАКІВ У СОВЄТСЬКОМУ СОЮЗІ.

Тепер перейдемо до висвітлення окремих типів літаків, їх льотних характеристик, озброєння та продукування.

1. Винищувач-мисливець типу Як-15 (одномоторовий). Максимальна швидкість до 950 км/год. Озброєння: 2 гармати калібру - 40 міліметрів, 2 кулемети кал. 20 мм. Будівництво розпочато 1950 року. Під час випробовування досягнуто швидкости 1300 км/год.

2. Винищувач-мисливець типу Як-17 (одномоторовий). Максимальна швидкість до 1100 кл/год. Радіюс дії до 650 км. Озброєння: 3 гармати кал. 40 мм. 2 кулемети кал. 20 мм. Будівництво розпочато 1950 року.

3. Винищувач-мисливець Ла-11 конструкції інж. Лавочкіана (одномот.) Максимальна швидкість до 1300 км/год. Озброєння: 2 кулемети кл. 20 мм. Серійне будівництво розпочато 1950 року.

4. Винищувач Мі-22 (одномоторовий). Максимальна швидкість до 1000 кл/год. Озброєння: 2 гармати кал. 40 мм. 2 кулемети кал. 20 мм.

Будівництво розпочато 1950 року. Під час випробовування досягнуто швидкости 1300 км/год.

5. Винищувач-мисливець Ла-47 (одномоторовий). Максимальна швидкість до 1200 км/год. Озброєння — не відоме. Був показаний під час свята Повітряної Фльоти 1949 року. Серійне будівництво розпочато десь наприкінці 1949 року.

6. Винищувач МіГ-9 (двомоторовий). Максимальна швидкість до 950 км/год. Озброєння: 2 гармати кал. 40 мм. Є підстави думати, що серійне будівництво розпочато 1950 року.

7. Винищувач МіГ-13 (двомоторовий). Максимальна швидкість до 1200 км/год. Озброєння: 4 гармати кал. 40 мм. 2 спарені кулемети кал. 20 мм. Будівництво розпочато 1950 року.

8 Легкий бомбардувальник Ту-4 (двомоторовий). Максимальна швидкість до 750 км/год. Озброєння: 4 гармати кал. 40 мм. 4 спарені кулемети кал. 20 мм. Бомбове навантаження 2500 кілограмів при радіюсі дії до 2700 кілометрів. Без бомбового навантаження радіюс дії збільшується до 3500 км. Будівництво розпочато 1949 року.

9. Важкий бомбардувальник Іл-16 (чотиримоторовий) далекої дії. Максимальна швидкість до 780 км/год. Озброєння: 4 гармати кал. 40 мм. 6 кулеметів кал. 20 мм. Бомбове навантаження дорівнюється 2800 кілограмам. Радіюс дії до 3000 км. Про будівництво — не відомо.

ВИСНОВКИ.

Як бачимо при перегляді льотних характеристик сконструйованих і вже продукованих літаків нібито дійсно військово-повітряні сили СССР збагатились новими типами машин і тим самим виконано завдання поставлене перед летунською промисловістю СССР Головним Командуванням Совєтської Армії.

Але, коли докладно простежити, як уся ця справа виглядає насправді, треба дивитись реальніше.

1. Серійне будівництво літаків нових типів розпочато наприкінці 1949 і спочатку 1950 років, а тому спитаємо, чи спромоглись совєти за такий короткий час (до 1. I. 1951 року) виготувати достатню кількість літаків, щоб модернізувати свої військово-повітряні сили, отримавши нову матеріяльну частину?.

2. Деякі типи літаків перебувають у стадії випробувальних польотів. Ми знаємо, що під час випробовування виявляється дуже багато недоліків щодо конструкції літака. Ці недоліки, поперше, були такі: якість матеріялів не відповідала вимогам механічних властивостей запроєктованої машини. Тому з боку технології висувалося дуже багато переробок, які затримували той або інший перший екземпляр літака в найкоротший час передати до серійного будівництва.

Як правило, запроєктований літак губив багато своїх властивостей і швидкість його завжди була нижче запроєктованої і не відповідала вимогам часу. Машина робилася застарілою і йшла на злом. Ця ділянка завжди кульгала у Совєтському Союзі.

3. На нашу думку, всі раніше помічені літаки „першої" і „другої" лінії в кількості 11200 машин тепер є тим потенціялом, на якому базується вся потужність військово-повітряних сил СССР. А це літаки старої конструкції, що трохи були модернізовані за рахунок підвищення потужности двигунів і які були запроєктовані за час другої світової війни і вироблені після її закінчення за відтинок з 1946 по 1950 рр.

Отжеж, оцінюючи потужність летунства Совєтського Союзу та напрямки і перспективи дальшої розбудови, можна припустити, що „перша лінія" совєтських літаків назагал не дорівнює якістю літакам Заходу.

Ця різниця в дальшому буде ще збільшуватися не на користь Совєтського Союзу (перевага індустрії, заводів літакобудівництва, техніки і кадрів). Цей фактор повинен заважити як на загальному пляні майбутньої війни і її перспективах, так і зокрема на стратегічних, оперативних і тактичних формах дії летунства Совєтів. А саме: Совєти не можуть піти на рішучу боротьбу за опанування в повітрі без ризику втрати своєї еліти повітряної фльоти, не маючи часу і змоги її скоро заступити. (Яскравий приклад цього був з Німеччиною і Японією в другу світову війну). До того ж геополітичне положення СССР з її величезними просторами вимагає розпорошення сил проти загрози нападу з летунських баз і летовищ Заходу, **які глибоко оточують СССР.**

Думаємо, що повітряні сили СССР діятимуть в основному двома напрямками: а) переважно напади вночі своїми модерними літаками з атомовою зброєю на невральгійні райони, головно Англії і Америки і скупчення своїх винищувачів для оборони власних теренів. б) Застосування повітряних десантів, переважно тактичного характеру (саботаж і зв'язок з п'ятими колонами). Позатим бойова допомога фронтові надто танковим частинам в їх наступі.

Таким чином, хоч повітряні сили СССР, а особливо висока якість відважного летунства являють собою поважну силу і зможуть надто в перші фази війни завдати Заходові болючих ударів, але правдоподібно вони будуть поволі зменшуватися, а це заважить на характері операцій а... можливо і на висліді майбутньої війни. Також не є виключеним, що коли Захід дотримається засад визвольної політики, в дальших фазах війни виникне тенденція переходу на цей бік як окремих літаків з їх залогами, так і цілих з'єднань.

Закінчуючи нашу статтю, ми хочемо ще раз подати для зрозуміння нашим читачам матеріял, який періодично висвітлюється у чужинецькій пресі, а також дати змогу самим читачам проаналізувати теперішній стан летунської потужности промисловости СССР.

а) З американських джелел (військових) повідомляють, що ВПС (так надалі будемо скорочено називати Військово-Повітряні Сили) СССР налічують 15000 літаків „першої лінії" і 10000 резервових машин усіх типів.

б) Брітанська інформаційна служба повідомляє, що ВПС СССР мають від 750 до 1000 літаків бомбардувальників далекої дії, що призначені для бомбардування індустрільних центрів Північної Америки, Канади і Англії. Ці літаки розташовані на летовищах Північного Сибіру. Винищувачі складаються з 12000 машин (фронтових) плюс 1000 літаків, які охоронятимуть свої індустріяльні центри.

в) Швайцарська преса оцінює потужність ВПС СССР на 15 фльот по 1000 літаків у кожній. Далі, що Совєти мають 550 полків усіх типів літаків по 40 машин у кожному, тобто 22000 літаків. Резерв налічує 7000 літаків.

Підставою до цих міркувань є заява авторитетних колишніх керівників німецької летунської промисловости, як, наприклад, професор Мессершмітт. Він нагадує, що за час окупації Східньої Німеччини і Австрії совєтська адміністрація загарбала повністю такі заводи: Юнкерс з Дассау, Мессершмітт з Відень-Нойштадту, з Гота, з Шлюкенау, з Коліну, Дорніє з Візмару, Генкель з Ростоку і Оранієнбавму, БМВ з Айзенав, Арадо з Берліну-Бабельзбергу.

Совєтський Союз налічує тепер 25 великих заводів літакобудівництва, 12 моторових заводів, на яких працює 350000 і 90000 робітників.

НАШІ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ

Усі ці інформаційні дані, на нашу думку, треба в деякій мірі брати за правдиві (кількість заводів, їх розташування, кількість робітників тощо), але щодо кількости літаків, то до цього треба ставитись критично.

Легко сказати і оперувати десятками тисяч літаків з боку справжньої американської діловитости і дуже важко зрозуміти, щоб ті десятки тисяч були загрозою під час вибуху війни з боку Совєтського Союзу. Уряд СССР завжди хвалиться своїм революційним розмахом, але без американської діловитости, що йому бракує.

Хочеться ще раз запитати. Чи спромоглися Совєти за час від скінчення війни і по цю пору вистачально налагодити в себе цю галузь важливої промисловости, хоч би з допомогою німецьких фахівців?

Можемо ми повірити, що там (за залізною заслоною) тепер немає ще більшого втручання в технічну думку? Що нема примусу, обмеження ініціятиви, що усунені всі перешкоди в ділянці науки?

Ми знаємо, що за п'ять років після війни Совєтському Союзові треба залікувати рани по всіх галузях своєї промисловости, які відіграють головну ролю в обороноздатності країни.

А тому нам треба дуже обережно підходити до оцінки могутности воєнного потенціялу летунства СССР.

У минулу війну „летчики билі отважниє, да самолети бумажниє". Як би цей дотеп не знайшов собі місця і в прийдешній війні.

Підполк. П. Самутін

До питань сучасної оборони

Совєтська військова думка

Хоч гаслом старої „Червоної Армії", а тепер „Совєтської Армії" було і є „Бити ворога на його власній території", всеж таки совєтські військовики і воєнні теоретики, не зважаючи на їх офензивне наставлення, надають не менше значення операціям чисто оборонного характеру та присвячують багато місця на шпальтах своєї військової літератури — обороні.

Досвід другої світової війни показав, що воєнне мистецтво дало всебічне та нове практичне та теоритичне рішення найважливіших питань наступу та оборони, цих двох засадничих видів бойової діяльности*). Друга світова війна скореґувала та уточнила найтіснішу сполуку між наступом та обороною, а також рішучо підкреслила ролю та значення як оборони, так і наступу в процесі усієї збройної боротьби.

Відомо, що оборона — це не самоціль, а тільки один із шляхів до переходу в наступ, до рішучої форми боротьби. Оборона має на меті: а) змучити ворога, б) обезкровити його, в) заломити його дух, г) виграти на часі для скупчення своїх сил і у відповідний момент перейти до рішучої форми боротьби, тобто до наступу, щоб ліквідувати наступ ворога та, врешті, знищити і саму силу ворога.

Із окреслення єства самої оборони цілком ясно, що рішучим видом бойової діяльности військ є наступ, що тільки наступом можна остаточно розбити та знищити ворога. Сама ж по собі оборона мусить підготувати та забезпечити сприятливі умови для переходу до наступу. Оборона також буде рішати дуже важливі завдання. Вона мусить завдати ворогові найбільших втрат, вимотати його фізично й морально, дезорганізувати його тил, у відповідний час та в певному місці стримати наступ угрупувань ворога, прикувати його до терену і в останній момент перейти до наступу.

У переході від оборони до наступу треба ставити такі завдання, щоб завдати ворогові не тільки вирішального удару, але й зірвати його пляни офензивного характеру. Такі цілі та завдання можуть бути під силу тільки активній обороні, з широким застосуванням маневру оборони, в якій тісно співдіють усі роди військ та роди зброї. Така оборона мусить відповідати всім вимогам сучасної воєнної науки,

*) Не треба забувати теж і про зустрічний бій керування яким вимагає від командного складу високої кваліфікації. Німецька армія в останній війні переважала союзників в мистецтві керування зустрічним боєм.
Редакція

опертої на досвід другої світової війни та на дальший розвиток воєнного мистецтва. Для того, щоб уявити собі сучасну оборону, мусимо здавати справу в тому, чим саме збагатились нинішні наступ і оборона. Мусимо також докладно збагнути сучасні операції офензивного характеру, бо ж вони впливають на форми та методи сучасної оборони. Вже тепер можна з певністю сказати, що на боці наступаючого візьмуть участь наземні і повітряні сили, збільшені кількісно та якісно, що також в значній мірі зміцнить силу їх удару на глибину, що мала місце в другій світовій війні.

У минулу війну, щоб затримати ударне згрупування наступаючого, яке складалося з піхоти, танків, артилерії та повітряних, сил вимагалось як мінімум: мати суцільну лінію тактичної оборони, розташованої в глибину на декілька кілометрів та наявність оперативних резервів у зовні оборони, яка також залежно від часу, сил та засобів в тій чи іншій мірі була побудована під оглядом фортифікаційним. Отож, як показав досвід другої світової війни, так побудована оборона не виконала свого завдання.

Операції на московському, сталінградському, ленінградському та курському напрямах носили чисто оборонний характер і були побудовані на застосуванні вже нових форм та метод оборони. Така оборона була сильно побудована в глибину та приготована на маневр не тільки оперативних резервів, але й резервів стратегічного характеру. Форма такої оборони носила більше характер активних дій, ніж пасивного вичікування. Як наслідки застосування такої форми оборони, німці не спромоглися своїми сильними ударними згрупуваннями прорвати оборонну лінію і цим дезорганізувати всю оборонну систему.

В прийдешній війні треба сподіватися надзвичайного зростання сили удару наступаючого, що й зобов'язує до докладного дослідження організації оборони та до запровадження таких оборонних засобів, які б уможливлювали послаблення сили удару і в остаточній фазі оборони провадили б до знищення наступаючого ворога.

Треба передусім вважати на те, що артилерія та летунство прийдешньої війни діятимуть в період готування до самої атаки, далеко глибше на тактичну зону оборони.

У другій світовій війні ми бачили, що змасований вогонь артилерії та летунства міг знищити на півтора-два кілометри глибини, починаючи від переднього краю позиції, усі вогневі пункти. Тепер ця глибина може збільшитись за рахунок далекосяжної артилерії та більшої нищівної сили самих стрілен. Зрозуміло, що змасовання вогню та поглиблення його буде проходити в тактичній зоні оборони, де буде найбільше скупчення людей та технічних засобів. Отож виникає питання. Як же можна рішати одночасно подвійне завдання, а саме: 1. зберегти живу силу та техніку, 2. а в той же час не дати ворогові вдертись у нашу оборонну систему та примусити його відмовитись від продовжування наступу. При організації глибокорозвиненої оборони треба вважати на те, що наступаючий прагнутиме не тільки фронтального удару, а й намагатиметься здолати всю оперативну зону, вживаючи для цього як наземних, так і повітряних далекосяжних сил.

Наступаючий все робитиме з таким розрахунком, щоб обмежити того, хто обороняється до маневру не тільки з глибини, але і по фронту. Намагатиметься, роздрібнити його сили. Заломати не тільки тактичне, але й оперативне співдіяння військ і унеможливити нормальне матеріяльне забезпечення.

Збільшений розвиток повітряних сил після другої світової війни буде мати велике значення при організації прориву глибоко збудованої оборони. На боці наступаючого, повітряні сили будуть тим фактором, яким насамперед збільшить глибину одночасного діяння на всю оборонну систему. Треба мати на увазі те, що повітряні сили намагатимуться паралізувати центри управління, осередки скупчення резервів, летовища та шляхи постачання.

Скинення повітряних десантів буде на порядку денному.

Все це робитиметься з тим розрахунком, щоб як у найбільшій мірі обмежити здібність того, хто оборонятиметься до маневру своїми силами та засобами, дрібнити сили оборони та порушити не тільки тактичне, але і оперативне співдіяння військ оборони і позбавити їх бойового постачання. Як нове явище на стороні наступаючого, буде велике скупчення техніки, так званих ударних групувань. В атаку йтимуть танки, самоходні артилерійські установки та бронетранспорти, значення яких в сучасних боях все більше зростає.

Наступаючий посідає тепер далеко більші можливості, ніж в недалекому минулому, збільшуючи свої зусилля та поширюючи лінію наступу, як по фронту, так і вглиб, що й збільшуватиме його міць та динаміку удару.

До особливих прикмет сучасного наступу треба також віднеси й несподіванку. Наступаючий може за дуже короткий час, завдяки великій рухливості військ, творити відповідні ударні групи на передбачених напрямках.

Беручи на увагу нові характеристичні риси сучасного наступу, можна прийти до таких висновків:

1. Наступ матиме більшу силу та динамічність удару.

2. Можливість наносити сильні та міцні удари з повітря.

3. Можливість наносити глибокі та широкі прориви усій оборонній системі.

4. Блискавично й несподівано скупчувати свої сили на головних напрямках удару і цим забезпечувати несподіванку своїх замірів.

Тепер мусимо поставити собі питання. Якими засобами диспонує сучасна оборона і що зможе протиставити наступові?

Отож передусім зріст рухливости війська є позитивним явищем або чинником не тільки для наступу, але і для оборони.

На загрожених напрямках посідаємо повну змогу зосередити за дуже короткий час відповідні сили та технічні засоби, щоб запобігти дальшому рухові наступу та самому перейти до активної оборони.

Насамперед на загрожені напрямки будуть кинуті повітряні сили з фронтів, де не маємо загрози наступу.

За рахунок рухливости військ можемо створити сильні ударні з'єднання до контрдій, або поставити сильні з'єднання на напрямках прориву.

Дуже поважним явищем в оцінці можливостей оборони треба прийняти також загальну скупченість фронтів збройної боротьби в маштабах тактичних, оперативних та стратегічних. Не можна навіть приблизно порівнювати сили та скупченості артилерійського вогню в період першої і другої світової війни.

У періоді першої світової війни на один кілометр оборони припадало 5-7 гармат і маневровість тієї артилерії полягала тільки на маневруванні вогнем. У період другої світової війни скупченість артилерії на напрямках оборони була дуже висока, не враховуючи сюди також вогню артилерії танків. Беручи також на увагу маневровість артилерії не тільки вогнем, але й швидкість маневрування руху, завдяки моторизації, можемо перейти до переконання, що у майбутній організованій обороні, не може трапитися така велика загроза та несподіваність, де б командування не могло стати у відповідний момент і на відповідному місці з допомогою.

У період першої світової війни вся оборона мала протиставитись масам наступаючої піхоти. Та оборона була побудована на системі вогню кулеметів і рушниць, а також на слабких так званих „запорних" вогнях артилерії**). У період другої світової війни спостерігаємо зовсім інше явище.

На полі бою з'явилися не тільки маси піхоти, але і ударні згрупування танків, самоходні артилерійські установки та артилерія „повітря" — літаки. В таких умовинах оборона набрала зовсім іншого характеру. Перед обороною стояло завдання затримати ударне згрупування ворога, яке в основному складалося з танків та самоходових устоновок. Ясно, що в таких умовах боротьби не вистачало системи кулеметного та рушничного вогню, треба було протиставити наступові вогонь артилерійських систем, що складалися з озброєння артилерії, танкових військ та піхоти, підтримати цю систему вогнем повітряних сил та побудованою не тільки з піхотних, але і протитанкових перешкод.

Удосконалення та розвиток повітряних сил за останні роки змушує того, хто обороняється до протиставлення також і повітряним силам та організації системи вогнів „повітря".

Великі досягнення треба відзначити на користь оборони в ділянці фортифікації, а саме: а) протипіхотні, б) протитанкові мінні перешкоди, в) та спеціяльні протитанкові перешкоди і т. п.

Тепер не можлива організована оборона без участи значної кількости інженерних військ та без відповідного уфортифікування останньої. Вкінці можемо сказати: тому, що на боці наступаючого спостерігаємо багато нових видів озброєння, то й оборона диспонує тепер досить ефектовними засобами, щоб протиставитись наступові.

Беручи на увагу, що в майбутньому наступ буде вестись у великих маштабах і темпах, це викличе також застосування нових метод і в структурі сучасної оперативної оборони. Треба буде попрацювати над тим, як найкраще використати усі складові елементи оборони, щоб осягти як найбільшу стійкість останньої. На чому ж полягатиме сучасна оперативна оборона?

1. Спільність та ясність цілей, поставлених оперативній обороні.

2. Повна зіграність усіх видів зброї та родів військ.

3. Повне забезпечення зв'язку згори вниз і навпаки.

Позитивне розв'язання цього дасть змогу протиставитись міцним ударам, як наземним, так і з повітря. Оперативна оборона буде побудована на велику глибину і буде складатись з двох явищ, а саме: а) всього, що призначене до оборони позицій, смуг районів та окремих обєктів і т. п. Це дасть змогу, спираючись на фортифікаційні споруди, війську оборони завдавати наступаючому найтяжчі втрати. б) сили й засоби призначені до маневру в оперативній обороні і до нанесення наступаючому протиударів та протинаступу.

Висвітлення цих явищ дасть можливість оперативній обороні осяги в як найкращій мірі її стійкість.

Тепер мусимо задати собі питання. Чи ж побудова на глибину оборони забезпечить її стійкість? Ні. Тільки повна активність оперативної оборони та передбачення щодо контрдій може дати змогу до затримання та знищення наступаючого.

В часи, коли засадничим чинником наступу була піхота, оборона носила характер протипіхотної. Розвиток артилерії змусив оборону вести боротьбу і проти артилерії. Пізніше з'являються хемічні засоби. Оборона змушена застосувати протихемічну оборону. А в час другої світової війни на полі бою появляються маси танків і напад з повітря. В цю війну здібність оборони відбивати танкові удари була найголовнішим її завданням.

Дальший розвиток повітряних сил як в час другої світової війни, так і після неї, роблять загрозу повітряних десантів цілком реальним явищем і змусять оперативну оборону до боротьби з цими десантами. Треба думати, що

) Так було лише в перший маневровий період війни. Але в довготривалій позиційній боротьбі наступаючий для прориву позиції зосереджував маси артилерії різних калібрів. А оборона в свою чергу протиставлялась наступові не лише легкою вогневою зброєю, а й сильною артилерією. Маркантним прикладом була героїчна епопея Вердену. **Редакція

розвиток воєнного мистецтва піде в тому напрямку, що летунські армії чинитимуть не тільки, як помічні сили для наземних дій, а також провадитимуть і цілком незалежні операції.

Зрозуміло, що це буде провадитись у тісній співпраці з операціями наземних військ та сил за одним спільним пляном.

Такі загальні передбачення про можливий характер операцій наступу, які базовані на досвідах останньої війни та розвиткові воєнного мистецтва в післявоєнний період. Оборона мусить активно протидіяти як наземним, так і повітряним силам наступу та підпорядковувати все одному оперативному плянові, прямуючи тим самим до того, щоб створити найкращі умови як на землі, так і в повітрі до переходу в загальний наступ.

Підполк. Є. Побігущий

Пропаганда як окремий рід зброї

Грізна зброя-пропаганда була довгі роки зовсім незнана або легковажена з таких причин: людям присуща консервативність, а найбільше військовикам.

Тяжко було хочби й здібному полководцеві переходити від шаблі до пера. Той, хто добре володів пером, рідко був добрим вояком. І тому перші пропаґандивні твори не мали належного успіху, завдяки відсутности добре вишколених фахівців для цього роду зброї.

Коли окремі роди зброї мають свою традицію, цю зброю ж не завжди радо сприймали. Досить згадати, що великі теоретики воєнного мистецтва або зовсім не згадували про пропаґанду, як про рід окремої зброї, або тільки натякували про ворожу пропаґанду, що появлялася в тій або іншій формі.

Немає зовсім про це в листах і наказах у Фрідріха Великого, хоч він наводить 14 різних дуже мудрих і практичних способів ведення війни. Нема згадок у німецького ген. Мольтке, дуже мало у генералів Гінденбурґа і в Люнендорфа. Ген. Клявзевіц в одному місці цікаво говорить про Росію. — „Росію треба вдарити з нутра, в її серце".

Цим він натякає на розклад серед поневонених народів, що боронили Росію в 1812-1813 рр. Далі він говорить: „що війна — це продовження політики іншими засобами". Тому в нього чинник політичний має велике значення і під час війни, але виразно про пропаґанду він не говорить. Якщо в таких фахівців воєнного мистецтва було так мало розуміння ролі пропаґанди, то нема нічого дивного, що вона (пропаґанда) так довго була мало знана.

Неохота до пропаґанди походить передовсім з того, що дію іншої зброї видно зразу (куля, арт. постріл і т. п.), а дію хочби найбільшої пропаґанди рідко можна бачити безпосередньо. До того ж наслідки фізичної зброї є всюди, а дія психічної зброї залежить від різного середовища, яке так відмінне залежно від раси, релігії, місцевости і т. ін. Отже та сама пропаґанда матиме в кожнім середовищі інші наслідки. Тому така зброя тяжча для опанування і потребує відповідних фахівців і краще зорганізованих штабів. Перші її наслідки були дуже мінімальні і тому не захоплювали воєнних керманичів.

КОРОТКИЙ ІСТОРИЧНИЙ ПЕРЕГЛЯД УЖИВАННЯ ПРОПАҐАНДИ ЯК ЗБРОЇ

Цар Філіп Македонський завоював усю Грецію, хоч греки тоді були одним з найхоробріших і культурніших народів. Син його Александер Великий підкорив усі інші народи, що мали зв'язки з геленською культурою.

Отже треба глибше простудіювати, чи не була й пропаґанда однією з причин поразки усіх цих народів.

Дуже добре відомі вислови в стародавньому Римі політичного діяча Ціцерона, який в кінці своїх промов у Сенаті завжди додавав „думаю, що Картаґена мусить бути подолана". (В той час Римська Імперія веде війни з Картаґеною).

Чи не пропаґанда відомого Петра Ам'єнського послужила поштовхом до Хрестових походів?

Нам треба також згадати і про нашого славетного князя-лицаря Святослава, який ідучи в бій з ворожою державою, попереджав її висловом: „іду на вас", чи не була ця коротенька фраза великим гаслом пропаґандивного характеру?

Чим, як не пропаґандою можна пояснити, що за часів французької революції 1789 р. маси успішно боролися на боці молодої Французької Республіки проти всієї монархічної Европи. Ці вояки були набрані з усіх верств французького населення, що не мали відповідного вишколу, не були в достатній мірі озброєні і не мали досить командного складу.

Але про пропаґанду в сучасному розумінні можна говорити від 1870 року, коли міністр зовнішньої політики Франції, князь Грамонт писав до прем'єрміністра Олів'єра: — „Завтра починаємо пресою успішну кампанію проти німців". Наскільки ця кампанія була успішною, на це ми маємо вислів самого канцлера-Бісмарка: — „Треба покарати всіх винуватців цієї війни, а редакторів передовсім".

Перша світова війна застосовує цей рід зброї в ширшому маштабі. Проте німці її вживали в дуже обмежених формах. Для з'ясування цього ми можемо звернутися до керівника англійської пропаґанди лорда Нордкліфе. Він писав до прем'єра Лойд Джоржа: — „Як би Ви знали щоб виграти війну, журналісти є важливіші від генералів".

У своїй книжці „Світова війна без зброї" пише німець Ганс Тімме: — **„Добра пропаґанда заощадила Антанті, правдоподібно, один рік війни, а це означає заощадження в людях — 1.000.000 вояків і в грошах — мільярди.**

Другий німець Грефер у своїй книжці „Пауль фон Гінденбурґ" подаючи головну причину поразки німців у 1918 році пише: „Розкладаючу дію чинила пропаґанда революційних елементів. Сила тривалости і охоти до боротьби слабла під її впливом". В іншому місці він пише: — „Партійні інтереси зростали на вазі, тоді коли ситуація набирала значення і вимагала скупчення всіх сил". На прикінці ми хочемо підкреслити, що головним чинником виникнення революції в Росії була пропаґанда, запроваджена в армії, серед робітників і селян.

Починаючи від 1917 року і досі цей окремий рід зброї знаходиться у спритних руках майстрів, яких ще не переборов західній світ.

БОЛЬШЕВИЦЬКА ПРОПАҐАНДА

Ми не будемо зупинятися на большевицькій пропаґанді з початку існування СССР, а тільки на її ділання після другої світової війни.

Большевики значно посилили свою розкладову пропаґанду не лише безпосередньо поза залізною заслоною, а й всьому світі, надто серед колоніяльних народів. Їх пропаґанда відрізняється й характеризується своїми цілями й методами а саме: вона скерована для скріплення настроїв на випадок війни серед власного населення, має метою захитати довір'я народів західнього світу до своїх урядів та державницько ідеологічних їх систем.

Способами для цього є: неправдиві висвітлення їхньої діяльности і хибість соціяльних і ідеологічних заложень, вона доводить в тойже час про непереможність СССР і про **„великі ідеї"**, які він несе світові.

МЕТОДИ

Як в СССР так і в його сателітах штучно компромітується так званих „ворогів народу" — (опозиція), (судові процеси, брехливі обвинувачення, провокація і т. под.)

а) Заборона вільного друку і критики слова і думки.

б) Прищеплення народам Сов. Союзу, а особливо війську потребу під кермою Москви утворити світову революцію. Це так зв. ідея комуністичного російського месіянізму.

в) Зоологічна ненависть до всього що поза СССР, особливо до англо-саксонського світу.

г) Використування у свободолюбивих країнах опозиційної комуністичної преси.

Як приклад наведемо про діяльність комуністичної пропаґанди у Франції.

З 1935 року тут появляється низка комуністичних і прихильних до СССР журналів і часописів. В основному пропаґанда провадиться серед робітників, студентів, шкільників, а особливо серед учителів. Все скеровано для піднесення авторитету комуністичній Москві і завуалювання [illegible]ької практики у Росії, а також підготовки до її аґресії . У висліді цього внесено дезорієнтацію в життя Франції і її економіку шляхом частих страйків. Цікаво зазначити, що у парляменті тепер є 186 комуністичних депутатів, які діють за вказівками Москви. Другим прикладом є тепер Китай і Корея.

Вважаємо потрібним особливо звернути увагу на пропаґадну систему в армії, контингентного запасу і призивній молоді СССР. Тут пропаґанда змагає з одного боку тримати під постійним і безпосереднім доглядом і впливами вояка і офіцерів, а з другого — **ізолювати їх від контакту з мирним населенням, навіть своєї країни.** Все це дає змогу прищипити воякам потрібні риси для боротьби з зовнішними і внутрішними ворогами й створити збройну силу здібну провадити боротьбу в найтяжчих умовах.

Зокрема потрібно підкреслити, що в совєтській армії після закінчення другої світової війни пропаґанда піднесла національну гордість вояка, як переможця нацистської Німеччини, і що армія ця нібито врятувала Европу.

Як одним із дуже влучних способів пропаґанди серед війська, це високопатріотичні і мистецькі: пісня, музика і танці. Це також є продовженням військово-політичній пропаґанді в час відпочинку вояка совєтської армії. Про це дбає спеціяльно утворений комітет мистецтва при Раді Міністрів СССР, що дає завдання високоякісним силам мистців творити різні ансамблі (танців, пісні й музики для совєтської армії).

Пісня і музика настільки високомистецькі, що набувають собі популярність не лише серед війська, але й серед населення, як за залізною заслоною, так і поза нею.

Дивний приклад чарівного впливу цих пісень можна спостерігати у Польщі, де їх співають діти закатованих під Катиною поляків. Теж і у Східній Німеччині жінки, що можливо були зґвалтовані у 1945 році вояками совєтської армії і їх родини не цураються брати участь у піснях.

Тепер використовується у Варшаві популярність совєтської військової літератури і журналів. Вони виходять великим тиражем напр. „Жолнержу Вольносці" чи „Войско Людове", але не має там жадної польської статті. Все виключно московська пропаґанда польською мовою.

Ми тут коротко зазначили методи большевицької пропаґанди, що становить тільки одну тисячну долю різних способів її виконання.

„КОНТРПРОПАҐАНДА ЗАХОДУ"

Коли Схід не ховає, що його ціллю є світова преволюція, що зараз здійснюється за допомогою баґнетів на Далекому Сході, Захід не бажає „дратувати бувших союзників й обмежується з допомогою радіопересилань „Голосу Америки" короткотривалими передачами про любов американського народу до Росії.

Нам здається, що такі хоч й правдиві передачі для народів поза залізною заслоною, замість приваблювання до себе ці народи — відштовхують їх. Вони з гіркою іронією ще більш

переконуються в безсилі Заходу визволити їх від тиранії комуністичного панування.

Захід не може або не хоче поставити виразного клича, того клича, що кріпив би та підсилив боротьбу, яку вже ведуть поневолені Москвою народи. А на випадок війни при наявності клича жадна московська пропаґанда не стримала б спраги до волі і пімсти тих народів за Катині, за Вінниці, за Сибір, за депортацію, за ростріли мільйонів. Всі народи, що чекають помочі від Заходу слухають лише авдиції де їм доводять, що треба тільки змінити шильд совєтської Росії і все буде гаразд. Ні! Це буде велика помилка, що коштуватиме в майбутній війні з Сходом багато крови й сліз. Бо ж правду сказав Клявзевіц: „Росію не можна побороти фізичною силою ззовні"...

Зараз Захід має великий скарб. Скарб, що придбав в людях всіх прошарків населення з поза залізної заслони, а особливо серед інтелектуальних сил совєтських громадян. Але Захід без потреби його марнує на фізичній праці, замість використати їх величезний досвід, знання умов життя в СССР, для заперечення брехливої пропаґанди совєтів і для докладної інформації народів вільного світу.

Уявляємо собі як широко використали б большевики такі спроможності.

Зовсім незрозумілим є нехтування одним з наймогутніших засобів пропаґанди—кінофільмів. Відповідна орґанізація цієї ділянки під кутом боротьби ідей і життєвих фактів, шляхом порівняння умов життя на Сході й Заході дала б дуже позитивні висліди й сприяла б правдивій інформації народів світу. До диспозиції екрану є справжні герої й жертви большевицького сатанинського режиму. **Вони б виступили з готовими сценаріями своїх траґічних переживань.**

Такі фільми треба було б перекласти на всі мови і можливо, що китайці і корейці, а також думаємо комуністи Франції й Італії з огидою відвернулись би від підступної комуністичної пропаґанди.

Ми думаємо, що на випадок війни потрібно включити в пропаґандні апарати представників поневолених народів по різних ділянках для захитання настроїв совєтської армії і народів СССР. Також треба орґанізувати окремі національні визвольні армії. Одним з сильно діючим способом була б підготовка середників, з цією метою широко вжиту так потрібних совєтській Росії: одяг, взуття, білизна і т. ін., щоб повітряною дорогою перекидати їх в значній кількості, в певні райони. „Бомбардуванням" ними в **переломі настроїв населення може зробити більше ніж руйнуюча сила атомової бомби.** (Одна атомова бомба коштує 1.000.000 долярів, що дорівнює 500.000 екземплярів білизни).

На прикінці ми скажемо, що головною слабістю пропаґанди Заходу є її дефензивний характер. У визвольній боротьбі большевики переважали нас своєю пропаґандою і це сприяло їм успіхам. Німці також програли війну не враховуючи сили пропаґанди. Не кинули вони кличів визволення народів і вони то звернулися проти них. Так боролась УПА, польські повстанці й народи Европи.

В підготовці до майбутньої війни й походу на Схід звернути увагу і на орґанізацію пропаґанди, як важливої зброї, що діє і перед війною і в самій війні. Бо ж український нарід повинен для осягнення своєї мети напружити всі сили й сполучити їх в не переможну фалангу.

До реалізації цього мусить значно спричинитися пропаґанда.

ВІД РЕДАКЦІЇ

Вміщуємо цю статтю в порядку дискусії, як першу пробу підійти до з'ясування цієї теми.

В дальшому на сторінках нашого журналу ми докладно розглянемо цю важливу справу. А тепер подамо наші міркування.

Порівнюючи пропаґандивні системи СССР і Заходу зокрема Америки їх можливо так зхарактеризувати:

а) Совєтська Росія має додатні властивости: офензивний дух — завжди рішуча по змісту й яскрава по формі атака на зовнішньому і внутрішньому фронтах, безкомпромісові твердження, влучні перекручування фактів, оперування великими ідеями і привабливими гаслами для всіх „угнетенних й оскорблених". (Достоєвський).

б) від'ємні: зміст пропаґанди разяча неправда, слово розходиться з ділом, зухвала дошкульна форма, відвертий плян „іду на ви" — жахлива дійсність у власному запіллі, яку пропаґанда невсилі не заперечити не виправдати.

Захід. а). Від'ємні риси: занадто обережна форма оборони, лише часами короткі контрудари без далекого засягу, небажання в повній мірі скористати зі своїх великих спроможностей й переконливо правдою фактів розкрити світові очі на большевицьку неправду. б) додатні: широкий плян допомоги народам піднести рівень життя й цим скріпити їхню відпорність совєтській пропаґанді, різні заходи об'єднання свободолюбивих народів для спільного протидіяння комуністичній аґресії. Вища форма державного політичного устрою й суспільного економічного життя над сталінською диктатурою і зубоженням населення СССР й сателітів.

Отже хоч до тепер західня пропаґанда ще не набрала належних форм й перебуває в глибокій обороні. Проте, неправда совєтських постулятів поволі розкриватиметься і... правда візьме гору. Бо ж влучно кажучи: „брехнею світ обійдеш, але вже не повернешся назад". Совєти вже обійшли весь світ своєю брехнею, але вона в недовзі рекошетом вдарить по них. **Отже в сучасній момент точиться величезна боротьба за душі народів і від висліду її залежатиме доля світу (Тотальна війна).** Головнішим чинником є пропаґанда з її многогранними засобами; цей непоборний фізично могутній рід зброї.

Майор Солонар В.

„Піхота є королевою поля бою"

(НАПОЛЕОН І.)

6-го серпня 1945 року о 9 годині 15 хвилин трапилась подія, нечувана у воєнній історії всього світу, яка поклала початок нової ери — **ери атомової.**

У цей день на японське місто Гірошіма американський літак скинув атомову бомбу.

Після вибуху цієї бомби американське командування подало такі дані:

Вбитих коло 28.000 люд., померлих через місяць після вибуху 40.000, померлих після довгої агонії 10.000, цілком загиблих 14.000. Разом 92.000 чоловіка згинуло.

Будинки цього міста, крім залізобезобетонних, знищено. Японці подають число забитих і поранених коло 240.000 чол.

9 серпня 1945 року о 8 годині 30 хвилин скинуто другу атомову бомбу на інше японське місто — порт Нагасакі. На майдані, де було це місто до вибуху атомової бомби, тепер стоїть пам'ятна дошка, на якій зазначені такі числа:

Убитих атомовою бомбою 23.657 чоловіка, ранених 29.793 чол., будинків цілком знищених 11.574 і залишених без хат 120.000 чол.

Після цього бомбардування лишень двома атомовими бомбами Японія погодилась на капітуляцію.

Як бачимо, людські втрати і матеріяльні знищення від перших двох атомових бомб були такі, що весь світ довгий час був охоплений жахом і, мов загіпнотизований, думав і говорив про це невідоме, зверхнатуральне і страшне знаряддя нищення.*)

Перша вогнестрільна зброя, яку вжили англійці в Европі 1346 року коло міста Кресі в північно-західній частині Франції, зробила свого часу сильне враження на людство, але воно блідне в порівнянні з враженням від вибуху атомової бомби.

Мало поінформовані учені всього світу, під враженням цього атомового бомбардування даючи свої пояснення, припускали навіть катаклізм земної кулі.

Отже, атомові бомби та інші винаходи, як літаючі керовані радіом бомби, керовані радіом безпілотні, далекосяглі літаки-бомбардувальники дали підставу деяким стратегам-ентузіястам думати, що майбутній конфлікт буде вирішений, якщо не через 2-3 дні, то напевно через 2-3 тижні після початку війни. Це надзвичайно помилковий й загрозливий погляд. Його можна більш-менш пристосувати до таких невеликих країн, як Швайцарія, Бельгія, Голляндія та їм подібні, але ні в якому разі до СССР з його непомірно величезними просторами, багатомільйоновою армією на фронтах в декілька сот, а то й тисяч кілометрів, з невичерпаним людським резервом і з децентралізованою воєнною індустрією. Правда, досвід коло острова Бікіні (тут була випробована атомова бомба після закінчення другої світової війни) у великій мірі отверезив цих ентузіястів.

Як відомо, в районі острова Бікіні на Тихому Океані скупчено 97 бойових одиниць американсько-японської воєнно-морської фльоти застарілого типу, атомову бомбу вжито сильнішу від А-бомби зразку „Гірошіма". Запрошено представників від усіх держав, що спостерігали вибух цієї бомби на віддалі 20 кілометрів.

Американські вчені були певні, що вибух цієї атомової бомби змусить затопити, як не всі, то принаймні більшість цих кораблів, а в дійсності почав горіти і потонув всього на всього один корабель.

Орґанізатори експеременту коло острова Бікіні самі не сподівалися такого дрібного результату, що викликав іронічне зауваження совєтського представника: „І це все?"

Після досвіду „Бікіні" американці стали стриманішими в їх прогнозах щодо атомових бомб, а деякі вищі військові чинники висловлювали свої переконання, що одна атомова бомба, скинута над Нью-Йорком зробить не більше руйнації, як одна 10-ти тонна фуґасна бомба. В боротьбі проти піхоти атомова бомба навіть мало ефектна, особливо на великих просторах.

Як відомо з досвіду, а також заяв фахівців атомової енерґії, що атомова бомба в момент вибуху спалює високою температурою, вбиває все живе сильним тисненням газів і радіоактивністю променів на території діяметром до 2-ох з половиною кілометрів. Також відомо, що смертність від діяння атомової бомби на підготовлені позиції значно зменшується.

Олов'яні сховища від атомової бомби є найкращим способом захисту, але дуже дорогі. Вони можуть бути замінені сховищами, побудованими з мокрої землі.

Подаємо деякі цифри для ознайомлення:

При безпосередньому вибухові атомової бомби товщина стін сховища з мокрої землі повинна мати два метри, на віддалі 300 метрів від вибуху — 80 сантиметрів, на 600 метрів — 50 сантиметрів, на 1200 метрів — 15 сантиметрів і на півтора кілометра — зовсім не потрібно сховищ.

Крім того, американці, треба думати, що й совєти, виготовляють для своїх армій спеціяльний одяг проти дії атомових бомб.

Як бачимо, захист від атомових бомб не так тяжко реалізувати. З другого боку, беручи на увагу можливий майбутній фронт у Европі шириною в 1000 кілометрів, знайдемо, що атомо-

*) Цікаво порівняти з бомбардуванням звичайними фуґасними бомбами м. Дрездена у 1945 році.

Ред.

вих бомб занадто мало, щоб зупинити модерно вишколену мільйонову армію ворога.

Але не треба впадати в іншу крайність, як це робить СССР у своїй новій енциклопедії, мовляв, що атомова бомба зовсім не така страшна, якою її надає американська пропаґанда. Велика кількість знищених будинків міста Гірошіма та Нагасакі, зазначено в енциклопедії, пояснюється тим, що вони були збудовані з пресованого картону, як матеріялу легкого, незагрозливого життя людині під час частих землетрусів у Японії.

Не можна не признати деякої рації в цьому совєтському твердженні, але все ж таки, атомова бомба є жахливою смертоносною зброєю в місцях скупчення військ і в населених пунктах.

Вкінці січня і напочатку лютого цього року в пустелі штату Невада (США) протягом одного тижня американці зробили п'ять експериментів з атомовою енерґією. Особливо, підкреслюють спостерігачі, сильним був останній вибух, під час якого в місті Лос-Вегас, на віддалі 120 кілометрів від місця вибуху, повилітали віконні шиби.

Судячи по дуже скупих інформаціях і фотознятках, що потрапили до преси, там були випробовані радіокеровані атомові бомби і атомові гарматні набої.

Перші (атомові бомби) дали надзвичайні висліди щодо попадання в ціль, а другі (атомові гарматні набої) — вибухи на горизонталі, тобто по фронту, у відміну від клясичного вибуху атомової бомби по вертикалі. Це було ясно видно на фотознятку зроблену з міста Лос-Вегас. Там же зафіксовано вибухи цих атомових гарматних набоїв на плити і автор цих рядків чув у Парижі передачу їх з Ню-Йорку.

Приблизно 20 вибухів чути було один за другим, ніби дано чергу з 20-ти ґарматної батерії. Беручи на увагу, що вони були зафіксовані з віддалі 120 кілометрів від місця експерименту, сила їх жахливо велика. Невідомо яке матеріяльне нищення роблять ці набої, але моральне враження від них мусить бути надзвичайне.

Начальник штабу американських сухопутніх військ, ґенерал Колінз, після експериментів у Неваді сказав, що дуже скоро американська армія матиме для своїх тактичних завдань радіокеровані невеликі атомові бомби і атомовоі гарматні набої.

Можливо, що ця нова зброя буде випробувона в Кореї і тоді ми побачим, чи вплине вона на тактику сухопутніх військ.

Коли СССР спроможеться серійозно і в достатній кількості виробляти атомові бомби, (США, як відомо, при їх високій техніці і повній мобілізації індустрії виробляють тільки дві атомові бомби на тиждень), то дуже можливо, що в майбутньому конфлікті до атомового бомбардування й не дійде, як не дійшло в минулу війну до газових і бактеріологічних атак, а коли це так, то й надалі вести наступ, закріплювати за собою терен, а при відступі — чіплятись за кожну складку місцевости будуть, безперечно, сухопутні армії, зокрема піхота, атомова ж бомба деморалізуватиме ворога в його запіллі та нищитиме його індустріяльні центри.

Як бачимо, аксіома Наполеона I, сказана майже 150 років тому „Піхота є королевою поля бою" — залишається дійсною й тепер. Ось як характеризують її статути різних армій:

Французький: — „Лише піхота здібна провадити бій вогнем і рухом на всякому терені, у всякий час дня і ночі".

Німецький: — „Рішення в бою досягається піхотою, завданням інших родів військ є допомагати й полегшувати їй це рішення досягти".

Совєтський: „Розвиток воєнної техніки і застосування її у війні не зменшили значення піхоти в бою".

В цій справі брав голос і Гітлер, оцінюючи блискучі висліди операцій III-го Райху на Заході й Сході. „В цьому місці хотів би я передусім підкреслити, що над усіма родами зброї панує завдяки надзвичайним подвигам вояк німецької піхоти. Маємо там дивізії, які від весни минулого року пройшли в переможних боях понад 2½-3 тисячі кілометрів"... (промова Гітлера 3-4. X. 1941 року).

Підтвердження цього ми також знаходимо в корейському конфлікті. Правда, там атомову бомбу ще не вжито, не зважаючи на те, що американські війська і частини інших держав, декілька разів були в дуже скрутному стані. Мабуть не вживали її тому, бо американські вищі військові чинники не були певні, що атомова бомба стримає фанатично наступаючу китайсько-корейську піхоту, розпалену пропаґандою ідеологічної війни.

Коли б на ділі з'ясувалося, що атомова бомба мало ефектна в боротьбі проти піхоти й танків, як це тепер прийнято на підставі теоритичних міркувань думати, то ніщо не стримало б СССР від нападу на Ближній Схід і на Західню Европу, щоб придбати нафту арабських країн та рурський вугіль і сталь Німеччини.

Отже, в Кореї з одного боку — наймогутніше в світі летунство, моторизована і механізована, модерно озброєна піхота, сильна артилерія, могутня воєнно-морська фльота, випробуване вище командування; з другого боку — примітивна недостатньо озброєна китайсько-північнокорейська піхота, слаба артилерія, відсутність летунства, (як що не рахувати появу час-від-часу декількох совєтських літаків, щоб випробувати свою зброю та помірятись силою з американськими найновішими літаками). А які висліди цієї боротьби?

Так, що китайська та північнокорейська піхота не тільки успішно обороняється, але й часто переходить в надзвичайно сильний наступ, від якого ворожа сторона поспішно відступає, залишаючи гармати, авта й танки.

Найбільш яскравим прикладом сили і значення клясичної піхоти є наступ військ ОН 24 листопада минулого року. В цей день генерал Мек-Артур дав наказ загального наступу з метою окупувати всю північну Корею, висловивши певність, що війна буде закінчена через

2-3 тижні і війська зможуть провести в себе дома Свято Різдва Христового.

З причин конфіґурації терену Північної Кореї, військові частини були направлені шляхами відосередніми напрямками на зразок розтопирених пальців руки.

Цей маневр є найслабшим видом наступу, особливо коли не має достатніх резервів, щоб кинути їх у потрібний момент поміж головними частинами. Зв'язок між наступаючими колонами скоро був загублений.

Другого дня успішного наступу війська ОН несподівано наткнулись на 250.000 китайсько-корейської піхоти, що розташувалась на скелях, в долинах і лісах. Вона кинулась у пусті інтервали, шалено заатакувала і оточила багато частин ОН.

На лівому флангу фронту вся 8-ма американська армія врятувалася від неминучого оточення жертвою тяжкої зброї. Частина цієї армії була притиснута до моря і евакуйована морською фльотою. На правому флангу фронту знаменита дивізія морської піхоти була цілком оточена і весь світ з напруженням стежив за її героїчною боротьбою, з якої вона вийшла переможцем, пробившись до порту Гунгам. Навіть декільком десяткам тисяч цивільного населення вдалося врятувати від „визволителів". Це все робить велику честь американському командуванню.

В центрі фронту китайська піхота зробила глибокий прорив і, щоб врятувати положення, знову була кинута піхота військ ОН. Це були турецька бриґада й французький батальйон, які застосували суворовську тактику „куля дурна, баґнет молодець". Ці з'єднання декілька разів атакували в баґнети, самі пробивались з оточення й визволяли інших.

І ось цю поразку, що можна в деякій мірі вважати за розгром, нанесла тільки одна китайсько-корейська піхота, без тяжкої артилерії, без танків, без летунства. Піхота ж військ ОН стабілізувала фронт.

Крім того, як би піхота, а не танкові частини і летунство, вела розвідку, то непевно війська ОН не наткнулася б несподівано на 250.000 ворожої піхоти, бо піша розвідка „прочесала" б увесь терен і безумовно виявила б силу ворога, як би він добре не замаскувався.

Чи треба ще інших доказів, що „піхота є королевою поля бою", що піхота як була головним родом військ, так і залишиться ним, бо тільки вона здібна провадити бій на всякій місцевості в усяку погоду, і в усякий час дня і ночі, здобувати терен й утримувати його. Решта родів військ, як би вони не були технічно удосконалені і значні силою, є тільки військами рівнодіючими.

Правда, на долю піхоти припадає найбільший тягар війни й найтяжчі жертви, а тому їй належить й найбільша слава.

Коли нам пощастить звільнити нашу Батьківщину і розпочати формування реґулярної армії, то ми мусимо брати до піхоти найкращий, найсильніший, найбіль загартований елемент нашого народу, твердо пам'ятаючи, що перемога чи поразка піхоти впливає на перемогу чи поразку всього війська, а значить і на долю всієї держави.

Сотник Остапенко В.

Роля кінноти в сучасній війні

Серед українських військових кіл існують різні погляди на ролю кінноти в сучасній війні.

Є погляди, які вважають, що кіннота в сучасній війні, взагалі, не відіграє ніякої ролі. Є погляди, які цю ролю обмежують лише до операцій розвідувального і місцевого характеру. І є погляди, які узалежнюють ролю кінноти від характеру воєнних дій і місцевости.

Не заперечним фактом є, що у зв'зку з сучасним розвитком воєнної техніки і запровадженням нових форм і методів бою — кіннота, як рід зброї, поступово відходить на задній плян. Не заперечним факт є, що на сучасному полі бою значну, а часом і вирішальну ролю відіграють танки і летунство. **Але не заперечним є також факт, що піхота й надалі лишається основним родом зброї.** Бо скільки літаків і танків не буде мати воююча сторона, територію не можна вважати звільненою або завойованою доти, доки на цю територію не стане твердо „піхотинський чобіт".

На сучасному полі бою вирішальними чинниками є сила вогню і маневровість, і у висліді комбінації цих двох чинників виник новий рід зброї*) — моторизована піхота, тобто піхота добре забезпечена вогневими засобами і засобами швидкого пересуваня — мотором. У сучасних арміях моторизована піхота посідає одно з перших місць серед інших родів зброї суходільних віськ.

Вертаючись до ролі кінноти, слід передусім зазначити, що моторизована піхота і сучасна кіннота з тактичного боку є найбільш спорідненими родами зброї, а звідси можна зробити висновок про ролю кінноти в сучасній війні.

Можливо, що неґативні погляди щодо кінноти виникають в наслідок утотожнення сучасної кінноти і кінноти часів першої світової війни і давніше. Можливо, що ці погляди виникають і в наслідок недостатнього ознайомлення з організацією, озброєнням і тактикою сучасної кінноти. Модерна кіннота не змінилася, а прибрала нові організаційні форми.

Що собою являє сучасна кіннота?

*)Не новий рід зброї а правдивіше її відмінність від піхоти не моторизованої.

Як рід зброї, сучасна кіннота — це піхота на коні, тобто шабля, як зброя кінного бою тепер прикріплена до сідла або взагалі, знята з озброєння, а її місце заміняє баґнет і саперна лопатка, тобто зброя і знаряддя піхоти. Сучасна кінота пристосована до пішого бою. Ідея рішучого удару холодною зброєю у кінному ладі змінилася ідеєю співдії вогню і маневру**).

Розглянемо, як же цими чинниками диспонує сучасна кіннота? Для прикладу візьмемо кінну сотню (ескадрон) совєтської армії в період другої світової війни, як армії, у якій кіннота є розвиненішим родом зброї, ніж у інших арміях.

І так, кінна сотня (шабельний ескадрон) мала на озброєнні до 150 карабінів, 20 автоматів, 12-16 рушничих ґранатоматів, 2-4 легких міномети і 2-4 протитанкові рушниці. Якщо додати що вогневі засоби, що є в розпорядженні командира полку, а вони складалися з однієї батерії полкової артилерії, однієї чоти протитанкової артилерії, однієї чоти протиповітряної оборони і кулеметної сотні — 12 важких кулеметів, то на кожну сотню в середньому ще припадало: 4 важкі кулемети, один полковий і один батальйонний міномет, одна гармата і одна гармата протитанкової артилерії, одна зенітна установка.

Вогневі засоби однієї кінної сотні у пішому бою за одну хвилину можуть дати: рушнично-кулеметний вогонь — до 5000 пострілів, гарматно-мінометний — до 30 постр., гранатометний вогонь (не рахуючи ручних ґранат) — до 40. Таким чином, вогнева сила сучасної сотні майже дорівнює вогневій силі піхотної сотні.

А вогнева міць сучасної кінноти забезпечує їй перший рішальних чинник сучасного бою — силу вогню.

Маневровість, як другий рішальний чинник сучасного бою, забезпечує кінноті перевагу над піхотою***), а в деяких випадках навіть над моторизованою піхотою і танками. Бо, скільки пройде за одну добу кіннота, стільки не зможе пройти піхота, а там, де зможе пройти кінота, там не пройде машина. Конкретно: кінна частина може зробити за одну добу марш в 60-80 кілометрів, а навіть і більше, і при цьому невтратити бойову здібність до пішого бою. (Фізична втома людського складу лише на 15-20%). Піхота, зробивши лише половину маршу кінноти (30-40 км), в наслідок фізичної перевтоми майже зовсім втрачає здібність до активного бою без відпочинку.

Під кінець другої світової війни, совєтська армія, починаючи від р. Одри, набрала такого темпу наступу, переслідуючи німців, що піхота не встигала за своїми танками. Тоді на допомогу прийшла кіннота, яка цілком себе тут виправдала. У період весняних повінів шляхами і розмитими полями слідом за танками рухались частини і навіть цілі з'єднання кінноти. Будучи рухливою і здібною легко поборювати пересічену місцевість і непогоду, кіннота підтримувала дію своїх танків та служила живим зв'язком і бойовим забезпеченням між окремими танковими колонами.

Отже, добре розуміння здібности сучасної кінноти і уміння використати її, може дати добрі висліди в операції.

Далі. Може виникнути цілком слушне на перший погляд застереження, що кінь у деякій мірі зв'язує кінночика при спішуванні, а під час пішого бою відтягає з бойової лінії багато бійців для свого забезпечення.

Одначе сучасна кіннота може в марші спішитися і розгорнутися у бойові порядки пішого бою скоріше, ніж піхота і моторизована піхота і виділити для забезпечення коней лише мінімальну кількість особистого складу. Чому? При розташуванні піхотного полку з похідного порядку у бойовий, сотні, які повинні вийти на фланги мусять пройти або пробігти віддаль до 2-ох кілометрів, затративши на це кого години часу. Кінний полк при переході з похідного у бойовий лад може розчленовуватись і розгортатись в кінному ладі будь яким алюром, значно виграючи на часі. Кінний полк може розгорнутися, спішитися і відвести коней в укриття за 15-20 хвилин. Порівнюючи кінноту з моторизованою піхотою, слід зазначити, що мотопіхота при переході з похідного ладу до бойового здебільшого змушена залишити свої засоби пересування на місці, тим самим даючи можливість ворогові їх знищити або використати як добрий орієнтир. Кіннота свої засоби пересування може вивести з поля бою як завгодно і куди завгодно.

При спішуванні кіннота виділяє з свого особистого складу для забезпечення коней при нормальному спішуванні одного коновода для трьох коней (30% особистого складу), при посиленому спішуванні одного коновода на 6 коней (до 15% особистого складу) і при застосуванні батовки вся сотня може лишити біля своїх коней лише 5-10 людей.

Таким чином, у справі швидкого готування до бою і максимального використання особистого складу для безпосередньої участи в бою сучасна кіннота не дуже обтяжена своїми засобами пересування.

Під час другої світової війни, 1943 року на східньому фронті відбувся один бій, дуже характерний для діяльности сучасної кінноти. Німці, силою до одної піхотної дивізії, уперто обороняли місто Канів і цим перешкоджали наступові совєтської армії в цьому районі. Совєтське командування, не маючи більших резервів і часу на підтягнення їх з глибини, кинуло в наступ за це місто лише одну кінну дивізію, ураховуючи її особливі властивості. Вночі кінна дивізія у складі 3-ох кінних полків і одного кінно-артилерійського дивізіону підійшла до міста і розпочала наступ широким фронтом. Наступ відбувався пішим порядком з ефектовним використанням усіх вогневих засобів у нічних умовах. Цей наступ був лише демонстративним. Ця демонстрація тривала ко-

**) Одначе це не виключає можливості при сприятливих умовах (паніка, несподіванка і т. ін.) чинити і холодною зброєю.

***) Евентуально лише у першій фазі бою.

ло 2-ох годин. Після цього спішені частини швидко відтягнулися до своїх коноводів і кінним порядком перемінним алюром пішли у глибокий обхід міста. Вони залишили на місці для продовження демонстрації дві сотні. За півтори години, зробивши 15-ти кілометровий марш, дивізія обійшла місто з протилежного боку і спішившись розпочала дійсний наступ. У ворога склалося враження, що його оточують і він сам залишив місто.

Аналізуючи цей бій слід відмітити такі моменти: а) Співвідношення сил було не на користь наступаючого. Бо советська дивізія (кінна) супроти німецької піхотної дивізії була численно і технічно слабшою майже вдвічі. б) Кінна дивзія виграла бій не лише воєнною хитрістю, але й завдяки своїм вогневим засобам, швидкості руху та умінню вести піший бій і влучній кермі та маневруванні. На що піхота при цих самих умовах спромогтись не могла.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Сучасна кіннота, завдяки збільшенню вогневих засобів, маневровості й доброму вишколові у піхотній тактиці, лишається й надалі окремим родом зброї, здібним на тактичну і оперативну самостійність.

2. Роля і значення кінноти в сучасній війні міняється в залежності від характеру операцій і театру війни. Можуть бути випадки, коли кіннота, як спеціяльний рід зброї, виявиться конче потрібною.

3. Українська визвольна війна буде специфічною щодо характеру воєнних операцій, тому ми не повинні нехтувати справою кінноти, зосереджуючи всю увагу на модерних родах зброї.

Підполк. Татарський В.

Боротьба з танками зблизька

Не зважаючи на сильну протитанкову оборону, в якій бере участь летунство, звичайна й протипанцерна артилерія, а також мінні поля, частина танків, які провадять наступ, всеж часто прориваються в оборонні місця і тоді їх нищення або знешкодження бере на себе піхота власними засобами разом з протипанцерною артилерією менших калібрів і саперами.

При величезній кількості танків, які діють в сучасних війнах, піхоті раз-у-раз приходиться з ними зустрічатися в тій чи іншій ситуації і тому піхота повинна бути добре вишколена. Також належить звернути увагу на моральне

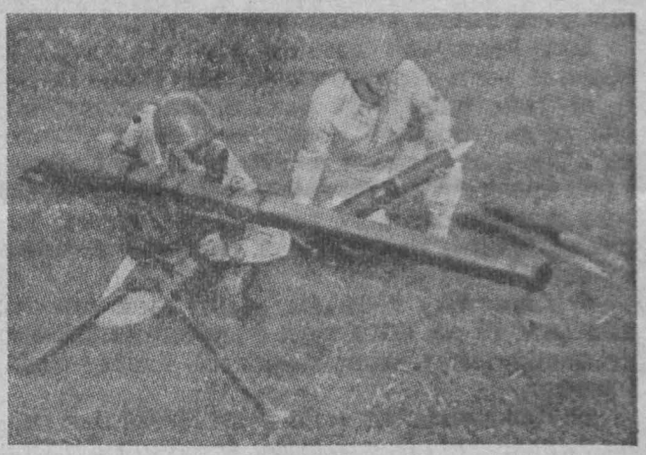

„Старший брат" безвідштовхової гармати. Каліб. 75 мм. Довжина 2,46 мтр. Вага 48,50 кгр. Стріляє гранатами високорозривної конструкції вагою 6,30 кгр. Має телескопний і поземний прицільний прилад. Дострiл понад 4.000 мтр.

57 мм „безвідштовхна гармата". Вага: 20,25 кгр. З „гармати", як бачимо на світлині можна стріляти з рамени. Оптичний приціл гарантує дуже велику точність. Стрільно важить 1,40 кгр. Засяг (дострiл) 4.000 м.

і психічне виховання вояка, щоб при зустрічі з ворожими танками не піддаватися паніці.

Для успішної боротьби з танками зблизька треба добре знати технічну будову танка, а особливо його слабі сторони, а саме: товщину панцерної плити, в якій частині танка панцер слабший, оборотність, обсерваційна здібність, (метровий простір) і т. п. Завдяки тому, що типи танків удосконалюються, а також появляються нові типи, потрібно пильно стежити, щоб запровадити зміни в протипанцерній артилерії, також в середниках протипанцерної оборони і в самому вишколі піхоти.

Ми не подаємо тут докладного опису існуючих типів танків і панцерних авт, а обмежуємося поділом усієї панцерної зброї щодо уживання тягару технічного способу руху, озброєння і залоги. Останні два пункти стосуватимуться лише танків.

РОЗПОДІЛ ТАНКІВ ЗА КАТЕГОРІЯМИ

Розвідувальні танки: виконують тактичну і оперативну розвідку.

Бойові танки: провадять наступ.

Танки командування: служать для керування і зв'язку внутрі танкової частини.

Бойові танки піхоти: уживаються до безпосередньої підтримки піхоти в наступі.

Танки-амфібії: уживаються для подолання водних перешкод.

Танки-вогнемети: уживаються в наступі на сильно зміцнені позиції.

Бойові танки (мостові): беруть участь в наступі через вузькі річки і протоки.

Танки розвідувальні: легкі до 3 тонн, середні до 7 тонн, тяжкі понад 7 тонн.

Танки бойові: малі (танкетки) 2-5 тонн, легкі 5-15 тонн, середні 15-30 тонн, тяжкі 30-60 тонн, найтяжчі понад 60 тонн.

Всі типи панцерних возів рухаються з допомогою колес, гусениць, колес і гусениць разом (спереду колеса, а ззаду гусениця), залежно від місцевости, а також на залізних рейках.

ОЗБРОЄННЯ І ЗАЛОГА ТАНКІВ

З огляду на різнородність бойових танків, кількість залоги і озброєння їх не однакове.

Для ілюстрації подаємо декілька найбільш відомих типів совєтських танків.

а) Танк типу Т-34, один з найкращих, подібних до німецької конструкції типу „Пантера". Він має: гармати калібром 45 мм і 76 мм, і два кулемети. Запас набоїв для гармат — 112 шт., для кулеметів 17 тисяч. Його залога: командир танка, шофер-водій, вежевий стрілець і радист.

б) Танк типу Т-34 „За родіну" має гармати калібром 76 мм і 120 мм і 6 кулеметів. Залога: командир танка, чотири стрільці, шофер-водій, і радист.

в) Швидкохідний танк типу БТ-26 має гармату калібром 45 мм і два кулемети. Залога: командир танка, шофер-водій і стрілець. Всього 3 чоловіка. Функції радиста виконує командир танка.

БОРОТЬБА З ТАНКАМИ

У боротьбі з танками зблизька є два способи: осліплювання або знищення. Вибір того чи іншого способу залежить від місцевости, типу танка і бойової ситуації.

Осліплювання танків

Осліплювання вживається для того, щоб змусити танк зупинитися і цим утворити ліпші умови для його знищення.

До осліплювальних засобів належить:

а) осліплювані гранати. Виробляються вони з шкла у вигляді грушки і наповнені рідиною т. зв. хлоротитантетроновий квас, що при сполученні з повітрям витворює густий їдкий дим. Гранату такого типу кидають у передню частину танка. При розбитті її, дим заповняє всі щілини танка. Її дія продовжується до 15-20 секунд, а густота диму зберігається декілька хвилин. Для збільшення диму кидають декілька гранат. Дим, що заповняє танк, змушує залугу покинути танк або принаймні зупинити рух, хоч цей дим і не швідливий для організму людини.

б) Димові свічки і димові гранати. Їх вживають, щоб заслонити стрільців, які підходять до танка, щоб його знищити, а також як заслону перед вогнем інших ворожих танків піхоти, що посувається за ним. Для того, щоб зупинити танк, треба ці димові свічки або гранати причіпити на танкові, бо коли їх кидають наперед ходу танка або на нього, при наявності вітру дим від свічки чи гранати може змінити напрямок.

в) Коли під рукою нема вищезазначених засобів, танк можна осліпити, кидаючи на нього солому або інші легко запальні метеріяли, які перед киданням треба запалити. Ці матеріяли можна також запалювати спеціяльними кулями, ручними гранатами, ракетами.

Можна осліпити також заліплюючи обсерваційні щілини і перископ болотом, товщем і „плахтами". Це можна зробити тоді, коли танк посувається поволі. Іноді танк можна осліпити, стріляючи в щілину з карабінів і кулеметів звичайними кулями.

Вночі танк осліплюють ракетами. Часто залога ворожого танка помиляється, думаючи, що в них стріляють з протипанцерних гармат або запалюючими кулями і цим зупиняють танк.

Нищення танків вибуховими засобами

1. Тарілкова міна 35. Вживається її подвійно: або для знищеня танка, або для його затримання. В першому випадку її причіпляють спеціяльним гаком, а також мотузком з тягарем, який закидають на люфу. Для затримання танка міну підкидають під танк і коли він наїде на неї гусеницею, вибухає і цим його затримує. Підпалюють її різними запальниками залежно від способу її вжиття. Запальники є такі: а) запальник натисковий, б) запальник зриваючий і в) запальник для порохового шнура.

2. Ладунок вагою в 3 кілограми. Він легший від міни і тому зручніший при причіпленні або при киданні його до танка. Він може пробити панцер в 60 мм. Запальник його дуже маленький, ця властивість часто зменшує шанси на вибух і тому уживають тоді, як нема інших засобів.

3. Вибухові набої вагою в 1 кілограм. З огляду на їх малий розмір і малу вибухову силу, в'яжуть до купи декілька штук разом (найкраще 5). Вживають їх переважно для нищення персня на якому обертається вежа. Для цього їх кладуть між корпусом танка і вежою. Також вживають їх для нищення гарматних і кулеметних люф. В цьому випадку два набої в'яжуть до купи і накладають на люфу як окуляри. Запальники для них діють через 10 секунд.

4. Ручні гранати також придатні для нищення танків, але коли танк має відкриті входи. Ними можна знищити мотор, але тоді коли буде знищено панцер на холодильнику.

Крім вищезазначеного вживають ще таких

засобів: а) закопані або уложені мінні гнізда, б) підкидання мін з протипанцерних ровів, в) укладання мін на шляхах по яких посуваються танки, г) прикріплювання мін до дошки, яку кладуть поперек дороги, д) підсовування мін при допомозі дрючка з протипанцерного рова і е) підкладання мін, покладених у санки зроблені з лози. Їх пересувають стрільці у різних напрямках залежно від руху ворожого танка, але так, щоб він наїхав на ці санки.

Нищення танків за допомогою запалюючих засобів

До запалюючих засобів належить:

а) Вогнемети. Вогонь з них спрямовується на обсерваційні і вентиляційні щілини танку, до його холодильника, а також до ложища гармат і кулеметів.

б) Пляшки, наповнені запальним метеріялом. Вони перед киданням на танк запалюються. Совєти під час другої світової війни вживали такі пляшки, що були наповнені т. зв. рідиною „Молотова". Рідина ця при розбитті пляшки і сполученні з повітрям загорається.

Якщо танк пошкоджений, то можна його запалити, кидаючи димову свічку або гранату на баки з бензиною.

Крім згаданих засобів для нищення танків можна вживати при певних моментах тяжкі молоти, сокири і ломи. Ними можна підважити кляпи на танкові або знищити люфи автомаматичної зброї.

НОВА ПРОТИТАНКОВА ЗБРОЯ

Найкращою зброєю для боротьби з танками є панцерний кулак і панцерний страх (панцерфавст і панцершрек).

Завдяки цій небезпечній для танків зброї, наступ танкових частин позначається великою втратою танків. В двобої танка з стрільцем, озброєним панцерним кулаком, перемога була на боці останнього.

Панцерний кулак складається з рури і головки. Рура до половини заповнена порохом, назовні має приклади до прицілу і до запалення пороху. Головка заповнена вибуховим матеріялом так, що в середині є порожнеча. Крім цього вона має запальник, який викликає вибух головки при її ударі з твердим предметом. Зверху головка має карб, який разом з прицільною рамкою служить для націлювання. Головку і руру носять окремо, а перед стрілянням головка вкручується в руру.

При стрілянні з панцерного кулака руру тримають під пахвою, бо вогонь під час пострілу виходить з задньої частини рури. Якщо стріляють з рову, то треба звертати увагу, щоб задній кінець рури не був спрямований в стінку рову.

Щоб стріляти в танк, стрілець натискає на спеціяльний прилад, який викликає запалення пороху і його вибух викадає головку. Головка при зустрічі з танком вибухає і розтоплює на місці удару його панцер. При ударі в мотор танка він моментально загорається, а при ударі у вежу нищить її обслугу. Буває так, що головка попадає в невразливе місце танка, однак залога його все ж таки від сильного вибуху буде приголомшена і на деякий час не буде здібна до бою.

Панцерний кулак пробиває панцер до 300 мм. З добрим вислідом стріляють з нього на віддалі 150 метрів.

Панцерний страх діє на тій самій засаді і з тими самими наслідками, що і панцерний кулак, з тією тільки різницею, що здібність пробиття панцера троха менша. Засадничо різниться тим, що головка не вкручується в руру, а вкладається в середину її. Крім цього рура панцерного страху довша. Користатися ним трудніше, а тому німецька армія вживала панцерні кулаки.

Большевики, щоб запобігти великих втрат від цієї зброї, приділяли ліпших стрільців (снайперів), які посувалися за своїми танками, маючи виключне завдання нищити стрільців з панцерними кулаками. Крім цього большевики прикріпляли коло вразливих місць танка дерев'яні щити, а тому головка панцерного кулака мала перше зіткнення не з панцером, а з деревом. Розриваючись після удару, вона пробила тільки дошку, але панцер лишався непошкодженим.

Залога танка також мала завдання непомітно виходити з танка через спідній отвір, щоб острілювати ворожих стрільців озброєних панцерними кулаками.

ВІДДІЛ ВИНИЩУВАННЯ ТАНКІВ

Кожний вояк, який належить до відділу винищувачів танків, як правило, мусить добре знати характеристику і особливості різних типів танків. Він повинен знати дію і способи уживання протитанкової зброї.

Організація відділу залежна від бойового положення місцевости і тому буде різноманітна. Практика показала, що краще творити кількість менших відділів між один великий.

Відділ винищувачів танків повинен складатися щонайменше з двох стрільців, які між собою співпрацюють. Один із стрільців носить знаряддя для нищення танків, а другий, озброєний автоматичною зброєю, має завдання охороняти працю винищувача. Командиром такого відділу є звичайно винищувач... На випадок потреби такий відділ можна збільшити, приділяючи до нього певну кількість стрільців, які поділяються на носіїв, охороняючих і винищувачів. У місцевості, де нема протипанцерної зброї, або в якій не можливе її діяння, належить сполучати декілька відділів. Цей відділ під командою старшини обороняє відповідний район місцевости від танків. Стрільці відділу мусять бути вишколені так, щоб на випадок потреби могли заступити один одного.

Вибір засобів для нищення залежить від ситуації. Винищувач танків повинен сам вибирати ці засоби, беручи на увагу ступінь вишко-

лу обслуги, а також брати на увагу свої фізичні можливості. Для своєї безпосередньої оборони вживає пістоля. Охороняючий стрілець повинен в міру можливости мати автоматичну зброю. А коли відділ великий, то охороняючі стрільці можуть бути озброєні карабінами і легкими кулеметами, і зброєю для бою зблизька. Носії мають автоматичну зброю, а також і для бою зблизька. Командир відділу, коли він не є винищувачем, озброєний автоматичною зброєю, крім того, повинен мати засоби для зв'язку, а саме: сиґнальні плахти, ракети тощо. Всі стрільці повинні мати по дві гранати.

БІЙ З ТАНКАМИ

Загальні засади

Щоб забезпечити добру протипанцерну оборону збизька, повинна бути співпраця всіх родів війська, які загрожені танками на певному відтинку місцевости. Важливим є порозуміння і зв'язок між протипанцерною зброєю і винищувачами танків. Вони не повинні перешкоджати собі. Треба так розподілити працю, щоб протипанцерна зброя поборювала ті танки, яких не поборюють винищувачі танків і навпаки. Решта відділів, а особливо піхота має завдання боротися з ворожою піхотою, яка посувається за своїми танками, щоб відділити їх від танків.

Якщо танки наступають без піхоти, то всі відділи спрямовують вогонь своєї зброї на них, щоб осліпити їх, змусити замкнути кляпи і входи і створити в їх лавах замішання. Це все морально діє на танкову залогу і створює для винищувачів добрі можливості боротьби з ними. Якщо на відтинкові нема іншої зброї, крім піхоти, то винищувачі повинні самі боротися з наступаючими танками.

Відділ винищувачів може одночасно боротися лише з одним танком. Якщо наступає декілька танків, тоді відділ вибирає такий танк, якого найлегше і найшвидше можна знищити, або який є найнебезпечнішим.

Праця винищувачів танків залежить від моментально витвореної ситуації, а також від місцевості і тому вимагає від них спритности і швидкого пристосування до обставин. Найкраща умова для знищення танка — це напасти на нього несподівано.

Боротьба з нерухомими танками

Якщо танк стоїть, то відділ винищувачів повинен потайки до нього наблизитись, при чому найліпше підходити з противного боку його головної обсервації, а коли в дії є декілька відділів винищувачів, то вони повинні підходити до нього з різних боків. При наближенні до танка треба використати мертвий простір, від 8 до 20 метрів в залежності від типу танка.

А коли винищувач прикріплює до танка вибуховий прилад, він повинен крикнути „запалений", тоді відділ ховається, сам винищувач теж ховається, або за танк, або з протилежного боку його.

Важкі танки через свою неповоротність і менше поле обсервації лекше нищити, але для цього потрібні сильні вибухові засоби.

Залогу, яка залишає танк, треба нищити в рукопаш, коли вона виходить з танка. Знешкоджений танк перед головною позицією треба за всяку ціну знищити, щоб ворог не зміг пізніше його використати або вжити як обсерваційний пункт. Знищені танки внутрі оборонних положень треба визначити білим хрестом, щоб цим попередити свої протипанцерну артилерію й летунство.

Боротьба з танками, які в русі

Відділ винищувачів, помітивши рух танка, підпускає як найближче і намагається затримати його або зменшити швидкість при допомозі мін і осліплюючих засобів. Коли танки прорвуться в оборонні місця відділ винищувачів, використовуючи місцевість спиняється на передбаченому напрямі руху танка і діє так, як вище подано.

Протипанцерна оборона зблизька

В загальному пляні оборони треба взяти на увагу і відділи винищувачів танків. Бож протипанцерна зброя не завжди може забезпечити протитанкову оборону на всьому відтинкові, особливо в покритому терені і тоді такі відтинки приділяються зокрема для дій відділів винищувачів. Для них є сприятливим діяти в закритому місці.

Для оборони треба викопати спеціяльні протипанцерні рови і їх, як дозволить час і ситуація треба сполучити між собою вузьким і глибоким ровом, щоб можна було скрито пересуватися. Добре поробити протипанцерні рови внутрі оборони, особливо в тіснинах, на яких можна вживати рухових мін. Винищувачі танків повинні добре знати місцевість оборони, а для полегшення їх праці треба поробити малі склади з вибуховими засобами.

Боротьба з танками в наступі

З огляду на те, що в наступі перенесення більшої кількости нищівних засобів тяжче, тому треба докладно зупинитися над тим, яку кількість і які матеріяли забрати з собою, щоб відділ міг виконати завдання. Кількість відділів, приділених до наступаючих частин залежить від місцевости, а також від можливости діяння протипанцерної зброї.

Боротьба з танками в горах і при форсуванні річок

Боротьба ця залежить переважно на відділах винищувачів, бо в тих умовах протипанцерній зброї дуже тяжко діяти. Це стосується також і відноситься до дії в ночі і в тумані.

Щоб відділи винищувачів найкраще виконували свої завдання, треба використати всяку можливість їх вишколювати, при чому треба звертати особливу увагу на моральну і психічну строну. Щоб танк не був для вояка страшним видовищем, перед яким нема жадної оборони.

Якщо цього не буде зроблено, може виникнути паніка серед окремих відділів винищувачів, що й мало місце під час другої світової війни.

ВІД РЕДАКЦІЇ

В другій світовій війні особливо в початкових її фазах, наступ значно переважав оборону і це надавало операціям маневрового характеру і сприяло рішучому вислідові їх дій.

До захитання оборони головно спричинилися летунство й танки, сформовані в дивізії.

З бігом часу хоч зразки танків та їх офензивна тактика значно удосконалювалася, а також і кількість їх збільшувалася, але й оборона поволі винаходила різнородні середники і способи для протиділання.

Піхота боролася з наступом танків разом з іншими родами зброї, особливо летунством і артилерією на доступах до скріплених позицій, а також безпосередньо вже з близької віддалі.

Ми подаємо відомості в цій статті про поборювання танків з близької віддалі силами й засобами головно піхоти.

Докладне ознайомлення з способами такої акції особливо потрібно **нашим воякам і повстанцям**, бо ж в революційній боротьбі на Україні і за Україну в його глибокому запіллі, правдоподібно нам бракуватиме модерної тяжкої зброї проти численних танкових частин ворога.

Досвід другої світової війни, героїчні бойові чини УПА і операції на корейському театрі війни, переконуючи доводять, що відважний вояк, добре вишколений, може успішно ставити чоло найбільшому танкові і вивести його з гри.

Курдидик Ярослав

Майбутній чорноморський фронт

Як би ми не підходили до проблеми майбутньої третьої світової війни, незаперечним є, що українських військовиків будуть завжди цікавити ті пляцдарми військових подій, які безпосередньо пов'язані з нашою Батьківщиною.

На яких же кордонах воєнні дії розгорнуться і в якій мірі ми зможемо включитися, щоб як не вирішально, то хоч допоміжно у цій дії бути співучасником.

На наш погляд, ці фронти розгорнуться на західніх і південних кордонах нашої Батьківщини. Вони матимуть, коли розглядати їх у стратегічному аспекті, своєрідний формою і змістом характер.

На заході відкрита рівнина, яку охоронятимуть на півночі природні барикади-перепони поліських трясовин, рік і лісів, а на півдні знову лісові гористі Карпати.

Тут військові дії можуть із перших днів розгорнутися широким фронтом на середньому відтинкові, на якому з двох боків візьмуть участь сухопутні модернізовані з'єднання й тактичне летунство. На цьому фронті ми зможемо успішно включити в боротьбу відділи повстанчої армії. Вони зможуть відіграти поважну ролю для її акції, діючи на двох важливих крилах (Полісся й Карпати).

Західній фронт, можливо, спроможеться за короткий час зорієнтувати нас, де і в якому напрямі ми повинні зосередити наш військово-революційний потенціял і рух. Він, використовуючи свою обізнаність з місцевістю, зможе навіть, порівнюючи невеликими, добре озброєними частинами у легку, але сильну вогневу зброю (гармати типу „Базук" і панцерні кулаки—„Панцерфаусти"), несподіваними наскоками паралізувати комунікацію і постачання. Цими несподіваними наскоками на „відкриті плечі" ворога вони можуть вчинити заколот і паніку в його лавах. Друга світова війна, а ще краще Корея показали, що при допомозі т. зв. „фронту за фронтом" можна підготувати навіть одно рам'я для кліщів до замкнення меншого або більшого котла.

Приклади: у другу світову війну большевицькі партизани у Брянських лісах паралізували на середньому відтинку дії німецького фронту.

Дії північних корейських партизан, які, опанувавши терен в околицях північної столиці Войянг, послужили в запіллі за буфер стиснувши війська Обєднаних Націй так, що ці мусили відійти, залишивши великий простір Кореї разом із столицею без поважного спротиву.

ПІВДЕННИЙ ФРОНТ

Натомість південний фронт, як подають різні доступні нам джерела, можна вважати за стабільний, побудований за плянами модерної офензиви й дефензиви.

Особливого характеру цьому фронтові надає Чорне море — **ця водна природна перепона.** На одному боці цього широкого і глибокого фронту лежить Туреччина з своєю модернізованою армією, невеликими, правда, морськими і повітряними фльотами. Але, як нам наглядно показує додана до цього схема, Туреччина являє собою тепер один велетенський летунський майдан, з якого можуть кожної хвилини піднестися сотні альянських літаків і за дві-три години долетіти до найбільш вразливих місць Совєтського Союзу.

Вони легко, навіть безперебійною чергою нальотів впродовж дня і ночі можуть нищити його нервову систему — шляхи постачання, його мозок — міста, чи його серце — воєнну індустрію.

Туреччина хоч і приєкорена до СССР з одного боку Кавказькою і Вірменською височинами, а з другого до большевицького сателіта — Болгарії, але і тут і там її охороняють природні бар'єри. На заході — протоки Босфор і Дарданелли, на сході — дикі гори Карасуй і Ардаґану.

ЧОРНОМОРСЬКА СМУГА

З другого боку лежить Україна, якої головні мілітарні порти побудували тепер большевики, як противагу до загрози з того боку, звідки будуть діяти на випадок війни альянтські бойові сили.

Можна сказати, що морська стратегія большевиків у Чорному морі має подвійне значеня.

1. Большевики діятимуть тут дефензивно Вони намагатимуться за всяку ціну не перепустити воєнно-морську фльоту альянтів через Дарданелли, а тим самим не дозволити їй розгорнути великі воєнні операції проти вразливого, а водночас ворожого для большевиків запілля — України і Кавказу, аж до порту Батум, де кінчається головний нафтогін.

Нарешті, большевики охоронятимуть воєнні і цивільні порти Чорного моря. Большевики враховують, що бази, які побудували англо-американці в Туреччині, Ірані і на Середземному морі будуть загрожувати цим портам, а також кожному їхньому бойовому кораблеві, який плаватиме або курсуватиме на водах Чорного і Середземного морів.

2. Офензивно, морське командування большевиків, намагатиметься тримати відкритими Дарданелли Воно старатиметься продертися до Середземного моря, зчинити заколот та пов'язати собою арабську морську сполуку до іранськo-арабських портів, до південної Азії (Пакістан), Східньої Африки (Суецький канал), а насамперед по порту Гайфа у Палестині, де кінчається арабський нафтогін.

Взагалі, большевикам не повелося на цьому досить важливому для них пляцдармі забезпечити собі крила. Тут відпала Югославія, яку вони намагалися останнім часом включно до терору примусити бути їх сателітом. Дальше відпала Греція, де вони намагалися з допомогою „п'ятої колони" збройно діяти і її підпорядкувати.

І тому, коли б большевики захотіли розгорнути ширші операції в Малій Азії або Греції, навіть скерувавши панцерні і піхотні дивізії, то треба брати на увагу, що їм поставлять чоло могутні морські й повітряні фльоти Америки й Англії, турецька модернізована армія плюс панцерні з'єднання інших альянтських держав.

„ПІВМІСЯЦЬ ПРОТИ ЧЕРВОНОЇ ЗІРКИ"

Туреччина не має в розпорядженні великої морської фльоти за виїмком сильної так зв. „москітової фльоти" (малих швидкохідних торпедних катерів), невеликої кількости підводних човнів та морських одиниць середнього тоннажу до 10.000 брутто-реґістрових тонн. Також Туреччина отримала минулого року від Америки на рахунок військової допомоги сім морських одиниць. Загалом роля турецької морської фльоти з допомогою летунства, головно літаків-торпедоносців обмежиться до охорони свого побережжя в перших фазах війни.

Сильніша від фльоти тепер вже модернізована її суходільна армія. Про її якість говорить найкраще бриґада в силі 5.000 вояків, яка відважно б'ється на боці військ Об'єднаних Націй в Кореї.

Найсильніша за все є, мабуть, турецька відвічна ворожість до москалів.

За останні три сторіччя турки стояли сім разів у війні з Росією. З них три виграли, а чотири програли. „Ми мусимо найближчу війну з Росією виграти, щоб розрахуватися з нашим відвічним ворогом" — сказав офіцер турецького генерального штабу.

Турки свідомі того, що мета Москви була й залишилась завжди та сама: підкорити собі Туреччину, взяти у посідання Босфор і Дарданелли та перекинути й розгорнути свої володіння на Середземне море. Турки знають, що „червоний цар" у Кремлі для них небезпечніший, як усі його попередники.

Впродовж сторіч Росія намагалася силою або дипломатичним шляхом заволодіти або забезпечити собі „привілеї" над обидвома морськими протоками. „Тільки хіба по трупах наших найкращих вояків перейдуть большевики Босфор і Дарданелли. Хай не думають большевики, що два мільйони турецьких вояків, добре вишколених і озброєних, так легко буде їм знищити", — писав недавно військовий турецький журнал.

Вже сьогодні переїзд через морські протоки охороняють стальні велетні сіті-споруди, які тільки вдень відкриваються в одному місці, щоб вузькою дорогою пропустити свої або чужі пароплави з Чорного в Егейське море і назад.

Та коли б большевики спільно з своїми сателітами намагались дістатися до Істамбулу на фронті шириною 40 кілометрів, вони попали б у залізні кліщі могутньої берегової артелерії турецьких бойових морських фльот Чорного і Мармурового морів, а також під удар бойових літаків із найближчих летовищ.

Треба зазначити, що й сама природа охороняє побережжя Туреччини. Большевицькі потужні морські десанти можливі тільки у чотирьох місцях: Трапезунд, Самсун, Синоп або Сіле.

На суходолі большевикам залишилася можливість розгорнути фронт у Карсі й Ардаґані. Але, коли взяти на увагу цей гористий важкий для маршу терен, ледве чи вдасться повести большевикам великі бойові операції, особливо панцерних з'єднань і летунства. Боронити ж ці гірські стежки-просмики зможуть турки з допомогою невеликих, добре озброєних гірських військових частин.

СИЛА СССР НА ЧОРНОМОРСЬКОМУ ФРОНТІ

Чим же диспонує СССР на випадок війни на Чорноморському пляцдармі.

Перше — це бойова морська фльота. Вона складається з застарілих двох лінійних кораблів по 23.000 брутто-реґістрових тон „Севастополь" та колишній італійський лінкор „Джуліо Цезаре", які большевики модернізували й озброїли 30.5 см калібру далекобійними гарматами. Два крейсери кляси „Кіров" по 9.000 брутто-реґістрових тонн, з 9-ти 18-ти см гарматами кожний.

Один крейсер 7.000 брутто-реґістрових тонн, колишній італійський „Дука Д'Аоста". Всі вони у повній бойовій поготові. Крім того 8 одиниць винищувачів кляси „Громкий" від 1.600-2.600 брутто-реґістрових тонн. 10 торпедних кораблів по 900 брутто-реґістрових тонн. 50 підводних човнів різних типів з другої світової війни, в тому п'ять колишніх італійських. У будові є 35 підводних човнів на кораблебудівельнях Ч-23 в Севастополі і Миколаєві. Мінних загороджувачів нараховують коло 60 одиниць та 80 швидких катерів. Теперішня фльота в Чорному морі є найчисленнішою, бо її плян перейти після евентуального відкриття Дарданеллів з дефензивного в офензивний стан. Переважна частина стоїть у севастопольському порту, а решта розкидана по інших портах, а саме: Одеса, Миколаїв, Іккерман тощо. Мінні загороджувачі зосереджено, головним чином, на Кавказькому узбережжі, в Батумі і Румунському порті — Констанца. Ці два порти, де кінчаються два нафтогони: один — Баку-Батум, другий — Плоєшти-Констанца, яких постійно тримають під охороною закладуванням мінних піль-загород.

Після закінчення другої світової війни большевики почали модернізувати оборонні споруди насамперед морських портів Севастополя й Одеси. На північно-західньому побережжі Севастополя є три батерії калібром по 45 см, шість по 35 см та 150 далекобійних протипанцерних середнього калібру гармат. Крім того в околиці Севастополя є три рампи для ракет типу Ф-2. Крім першого оборонного кільця на-

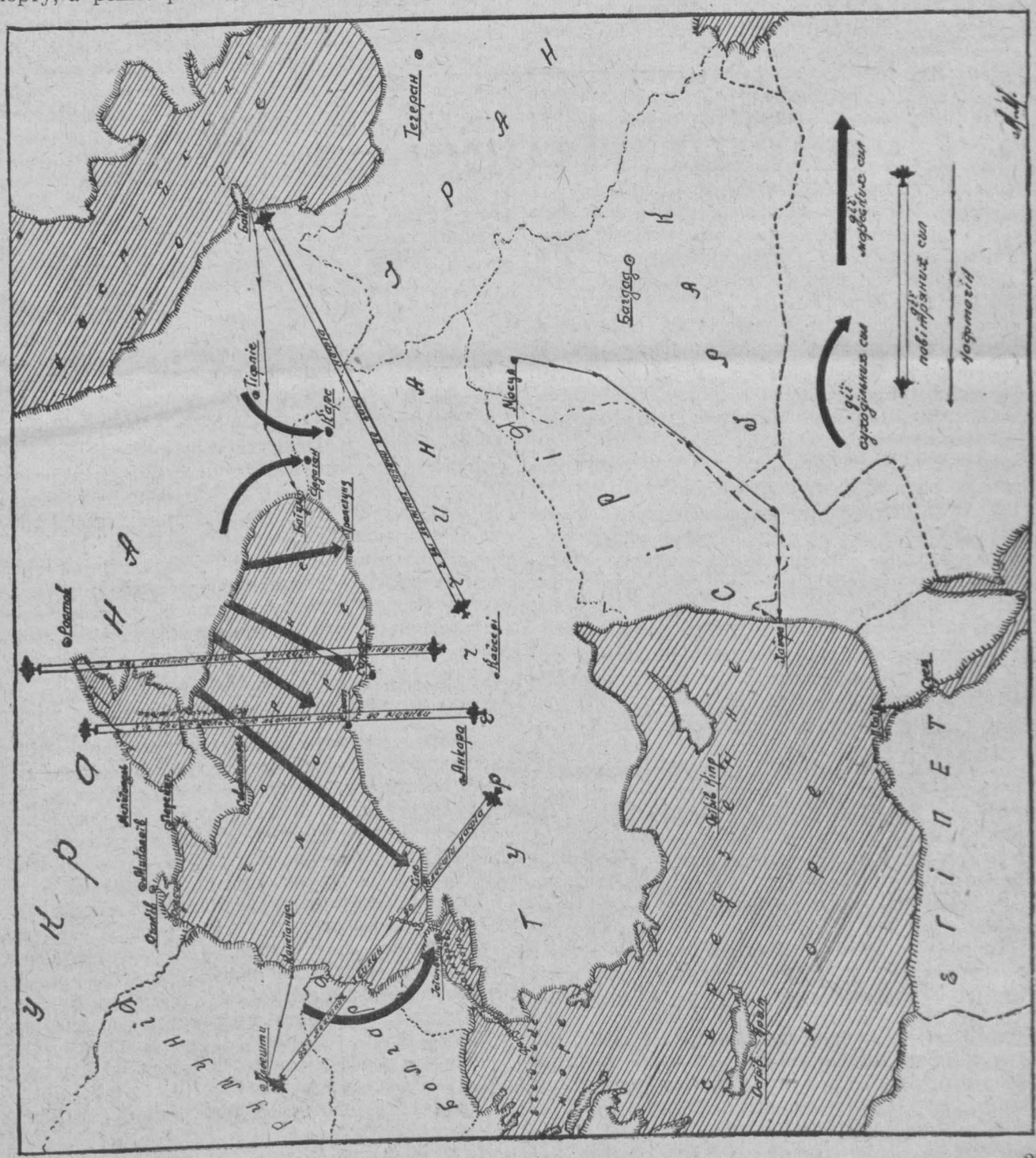
Тегеран
Багдад
Мосул
Тіфліс
Ліфс
Ленінград
Москва
Анкара
Плоєшти
Констанца
Одеса
Миколаїв
Севастополь
Баку
Батум
Одеська
Дніпр
Дон
Волга
Ріка Дунай
Ріка Дніпр
Ріка Дон
Ріка Волга
Ріка Кубань
Ріка Терек
Ріка Кура
Ріка Ефрат
Ріка Тигр
Ріка Сяе
Ріка Прут
Ріка Дністер
Ріка Південний Буг
Ріка Північний Буг
Ріка Дунай
Ріка Дніпр

вколо Одеси побудовано ще другу лінію оборони — 50 важких далекобійних гармат калібру 30,5 см і чотири батерії „понадважких". Вони повинні обороняти Одесу. Зокрема, особливе значення матиме ціла низка менших опірних пунктів над Чорним морем, почавши від гирлів Дніпра й Бугу з вузького перешийку Перекопу аж до Очакова включно. На цьому відтинкові встановлено понад 50 батерій далекобійних гармат великого калібру. Проте, як почувають себе непевно большевики на цьому відтинкові, маркантно свідчить, що вони входи до Севастополя та Миколаєва досі ще загороджують мінними полями.

Щоб підсилити оборону Чорноморського узбережжя, побудовано низку летунських майданів з довгими 6-7 км доріжками для турбо-літаків у Корсак-Могилі коло Мілітополя та в Ізмаїлі на Дунаї. Останніми часами побудовано мережі шляхів сполучення з твердого асфальтового і бетонного покриття. Деякі залізничні лінії покрито новим „полотном" швелями і рейками, привезеними з розмонтованих залізниць Німеччини.

Відтинок у 655 км Баку-Батум повністю електрифікований.

Для зміцнення свого запілля Совєти добре фортифікаційно його розбудували.

ВИСНОВКИ

Успіх оборони західнього чорноморського пляцдарму залежатиме, з одного боку, від сил і технічних засобів, що їх скерували сюди для офензиви союзники, а з другого, і то в значній мірі, від постави українського населення і поневолених Москвою народів. А передумовою їх активної участи в поборюванні Совєтів будуть проголошені визвольні гасла.

При цих умовах українці повинні включитися в боротьбу бойовими частинами Української Визвольної Армії в тісній і гармонійній співдії з революційно-повстанчими масами Батьківщини.

Курдидик Ярослав

Сучасна тітовська армія

Останніми часами західній військовий світ найбільше уваги приділяв так званому „балканському сфінксові", тітовській армії.

Ця армія нараховує тепер, здається, коло 1.000.000 вояків.

Якщо виходити з стратегічних міркувань, враховуючи ключову позицію. Юґославії на Балканському півострові, то силу цієї армії варто й потрібно втягнути в орбіту Атлянтійського Бльоку Народів у боротьбі з комуністичним большевизмом.

Про це дуже добре знає Схід і враховує Захід.

Сучасна Юґославія, якщо підходити до неї з політичного боку — це напів ребус, напів розгадана шарада. Багато чільних світових військовиків і політиків ламають собі голови над тим, куди опреділить себе Тіто на випадок збройного конфлікту між Сходом й Заходом.

Якщо Юґославія включиться у західню орбіту, то чи не зробить вона так, як Італія з Німеччиною минулої війни? Допомагати Тітові, але щоб ця допомога не перейшла пізніше проти тих, хто допомагав?! Яскравим прикладом є тепер Китай, що в Кореї стріляє з важких кулеметів та гармат у тих, хто йому (Китаєві) постачав цю зброю.

Різні зауваження насовуються сьогодні з приводу цього. Що робити? Як бути з Юґославією? Тепер її важко обминути. Вона є ключем до Середземного моря і дверима до серця Европи...

СУЧАСНА ВІЙСЬКОВА СТРАТЕГІЧНА КОНЦЕПЦІЯ ЩОДО ЮҐОСЛАВІЇ

Сучасна військова концепція твердить, що Юґославія на випадок війни не зможе зберегти невтралітет. Мабуть і сам Тіто не вірить у цей невтралітет. Назріваючі події, примушують Тіта перейти із стану балянсування до рівноваги і рівної ходи.

Надійшла одна, а потім друга допомога голодуючій Юґославії (останній рік був катастрофальний на врожай). Але постачають Юґославії не тільки хліб. Тепер туди надходять машини, авта, текстильні вироби, а вже недалекий той час, коли почне надходити все те, що дістає Европа.

Все це покищо більші або менші маневри. Вони мають за завдання підготувати ґрунт до чергових воєнних подій з певними наслідками. Ще колись, давно відомий воєнний теоретик Німеччини ген. Клявзевіц сказав: **„що війна — це тільки політика іншими засобами".**

„Все пливе в своїй залізній і логічній закономірності", — говорить грецька приказка. Тепер особливо важко комунебудь виломитися з того неписаного закону дійсности. Не вдається й Тітові виломитися з нього.

КАДРОВИЙ СКЛАД, ОЗБРОЄННЯ І МОРАЛЬНИЙ СТАН ЮҐОСЛАВСЬКОЇ АРМІЇ

Не так давно американська військова преса неодноразово підходила до оцінки потенціялу юґославської армії. Вашінґтонський тижневик „Мілітарі Ньюс" у кількох статтях подав профіль її боєздатности та реальної вартости.

Тепер юґославська армія нараховує від 600.000 до 700.000 вояків кадрової служби. Вона по силі числиться після Англії другою. Але поруч з численністю висувається її слабість. Заледве одна третина, тобто 200.000 вояків мають нову і однорідну зброю. Решта — це збір спадщини від усіх армій, що мали будь-які стосунки з тітовською армією під час останньої війни.

Тепер розгляньмо склад юґославської армії. Щодо різних родів зброї:

Танки складаються з таких типів: 40 машин

німецького типу „Тигр", з яких 24 мають запасні частини. 30 машин американського типу „Шерман". 150 машин совєтської конструкції типу „Т-34", з запасними частинами на 90 машин. Кількасот танків чеської конструкції типу „Шкода".

Але все це застарілі типи з різними більш або менш недоліками. Щойно тепер Юґославія почала продукувати серійно свої танки легкого типу, але їх випускають не більше як 100 машин на місяць.

Артилерія. З артилерією теж подібна різнорідність. Вона складається з популярних французьких польових гармат калібром 75 мм, з старих австрійських гармат кал. 88 мм, ще з першої світової війни. Туди входять трофейні гармати німецькі, італійські, а також доставлені ще з 1944 року американські та англійські. Далі йдуть гармати совєтського виробу, що були доставлені Юґославії в 1945-1948 роках. І, нарешті, йдуть гармати власної продукції, які Юґославія почала продукувати 1949 року.

Летунство. З летунством в Югославії теж не краще. Вона нараховує 50 літаків англійської конструкції типу „Спітфайер", з яких тільки одна третина модернізованої конструкції. 50 машин німецької конструкції типу „Юнкерс" (Ю-88), так зв „Штукас". 60 розвідувальників німецького типу „Шторх-Фюзелер" (ШФ-157) з малою швидкістю. 56 літаків-винищувачів американської конструкції — „Кертисс Л-40".

Все це подав вашінґтонський тижневик „Мілітарі Ньюс" про недоліки і різноманітність тітовської армії.

Але після неґативної оцінки згаданий американський військовий журнал подає позитивні прикмети цієї армії. Він підкреслює насамперед високу бойову вартість юґославського вояка, а саме: його однородність і витривалість особливо в зявзятих **під'їздових** партизанських боях.

Американські військові кола також високо оцінюють моральну вартість юґославського вояка, бо знають, що юґослави вже сотні років з великою хоробрістю борються за свою незалежність.

Найбільший недолік сучасної юґославської армії — це брак досвідченого командного складу. Там частково лишилися старшини колишньої королівської армії і старшини партизанського руху, а організація реґулярної армії потребує від командного складу куди більшого досвіду і військових студій.

Щоб командувати невеликими рухами партизанськими загонами досить мати відвагу і трохи військового досвіду. Але щодо командування дивізіями, корпусами з модерною технікою, щодо створення добрих генеральних штабів для цієї складної машинерії сучасности, Тіто має великі труднощі.

ЯК ДОВГО ЮҐОСЛАВСЬКА АРМІЯ СПРОМОЖНА ДІЯТИ САМОСТІЙНО

Військові фахівці західніх сил, розцінюють добрі прикмети і недоліки юґославської армії, розраховують, що на випадок війни вона зможе триматися власними силами і засобами проти ворога, що має модерну зброю, не більше одного місяця.

Штаби західніх армій на основі досвіду минулої війни з Німеччиною твердять, що про її безоглядну капітуляцію не можна й думати.

Перекинувши свої сили в непрохідні гори Боснії й Герцоговіни при хочби невеликому постачанні з повітря, вона може боронитися ще коло 3-ох місяців і в'язатиме собою щонайменше 7-10 дивізій ворога. Військові штаби твердять, що 3-4 місяці — це дуже багато часу на випадок коли б Юґославія була змушена капітулювати. За той час можна було б прийти з вирішальною допомогою.

Як бачимо, хоч Тіто і не вступив до Атлянтійського Пакту, але він напружує всі свої сили, щоб боронитися проти загрози з Сходу. Західній світ, враховуючи геопілітичне положення Юґославії, іде до неї поспішно з допомогою. Ця допомога повинна визначати місце Юґославії в боротьбі і самообороні Европи від навали з Сходу.

Полковник Стечишин Микола

Походження назв старшинських ранґів у чужоземних арміях

(Розвідка)

I.

Здається не помилимося, коли скажемо, що сьогодні немає такого українського вояка, який не знав би назв старшинських ранґів у чужоземних арміях. брітанській, американській, французькій, німецькій, італійській, польській, румунській, чеській і інш. Але не зайвим буде цією коротенькою розвідкою ту обізнаність нашого вояцтва якщо не поглибити, то принаймні відновити. Бо вже так ведеться, що кожний вояк, особливо старшини і підстаршини, рівнобіжно зі знанням старшиських ранґових назв своїх і чужих, повинен також обізнатися і з історією їхнього походження та фактичного значення тих слів, якими старшинські ранґи називаються.

Дефініції самого слова „ранґ" очевидно тут не приходиться докладно пояснити, бо воно відоме з практичного військового життя. Хоч на всякий випадок, для порядку, не пошкодить нагадати, що саме слово „ранґ" — походження французького; ним означається урядовий сту-

пінь, титул, стан або гідність: у війську — вояка на старшинській командній посаді, а в цивільній службі — урядовця на керівній посаді. Відомо також, що в обох випадках ранґ надається або присвоюється верховною державною владою: в початковій фазі, наприклад, військової служби — після набуття відповідної військової освіти в старшинській школі, а в дальших фазах служби — після відбуття певного командного стажу.

Слово „стаж" — походження теж французького. Воно так само, як і слово „ранґ" набуло в нашій військовій термінології прав громадянства й тому вживаємо його часто як окреслення часу, потрібного на здобуття в практичній службі чи на спеціяльних вишкільних курсах старшинських кваліфікацій, себто старшинського фахового знання на основі його якости, що дає право на зайняття вищого службового щабля, а в зв'язку з цим і на одержання вищого старшинського ранґу.

Коли говоримо про службове підвищення в війську, то маємо на увазі порядок ґрадацій, себто такий, що вимагає ступенування (рівномірного підвищення) знизу вгору (від нижчого до вищого ранґу). Слід при цій нагоді згадати й про другий ранґовий порядок — це про порядок клясифікаційний, який спочатку ділить всі старшинські ранґи даної армії на певні групи (переважно три: вищу, середню й нижчу) і визначає кожному ранґові, як в поодинокій, так і в взагальній групі ранґів своє місце, але вже не знизу вгору, тільки навпаки. При цьому порядкові на першому місці стоїть ранґ найвищий, а на останньому місці — ранґ найнижчий або, як прийнято у нас говорити: перший старшинський ранґ.

Кожний старшинський ранґ має свою окрему назву. І цими назвами розрізняються ієрархічну ранґову нижчість чи вищість вояка, що обіймає команду чи керівну посаду в армії.

Наші, українські, старшинські ранґи, що їх усталено останнім найновішим державним законом, ідуть за порядком ґрадаційним знизу вгору так: **підпоручник, поручник, сотник, майор, підполковник, полковник, генерал-хорунжий, генерал-поручник і генерал-полковник.** Але коли б ми захотіли порівняти їх з ранґами чужоземних армій, то не знаючи докладно останніх, стали б перед знаком запитання. Бо, крім ранґової назви „майор" повноспівзвучних назв серед ранґових назв чужоземних армій не знайдемо. А це підсилює нашу тезу, що, крім знання чужоземних старшинських ранґових назв, ми мусимо ще знати й значення тих чужуземних слів, якими ці назви окреслено.

II.

Старшинські ранґи існують у всіх арміях світу. В одній армії їх більше, в другій менше. Кількість їх, залежить від організаційної структури армії. Але кількість існуючих ранґових назв в найбільше споріднених між собою арміях брітанській, французькій, не перевищує числа 6. Не беремо на увагу таких новіших ранґових назв, як „генерал армії", „генерал корпусу" та „генерал дивізії", що існують тепер в армії французькій, або „генерал дивізії" і „генерал бриґади" що існували в армії польській, бо ієрархічність їх кожному зрозуміла. Кожний вояк сьогодні знає, що армія є вищим з'єднанням від корпусу, корпус — від дивізії, а дивізія — від бриґади. В цій розвідці ми маємо на увазі тільки ті загальноприйняті в чужоземних арміях старшинські ранґові назви, що побудовані на найдавніших засадах і до сьогоднішнього дня не втратили свого значення.

Найдавніші старшинські ранґові назви в згаданих вище чужоземних арміях, коли ми їх назвемо за порядком клясифікаційним (від найвищого до найнижщого) такі:

— на 1-му місці — „маршал" (назва з французької армії),
— „ 2-му „ — „генерал",
— „ 3-му „ — „ляйтенант генерал",
— „ 4-му „ — „маойор генерал",
— „ 5-му „ — „бриґадир генерал" (з американської армії)
— „ 6-му „ — „кольонель" (в українській назві „полковник")
— „ 7-му „ — „ляйтенант кольон.",
— „ 8-му „ — „майор" (в укр. армії є теж ця назва),
— „ 9-му „ — „капітан" (- укр. ранґові „сотник"),
— „ 10-му „ — „ляйтенант" (- в амер. армії — „фірст ляйтенант")
— „ 11-му „ — „су ляйтенант" (з франц. армії).

В американській армії немає ранґу під назвою „маршал", тому на першому місці стоїть ранґова назва „генерал". В британській армії на першому місці стоїть назва „філд маршал" (польовий маршал), що відповідає французькій назві „маршал". В німецькій армії брітанській назві „філд маршал" відповідає назва „фельд маршал".

В британській і американській арміях є розбіжності в ранґових назвах, що йдуть в низ після ранґової назви „капітан", а саме: на 10-му місці в британській армії стоїть назва така, як у французів — „ляйтенант", а в американзкій армії — „фірст ляйтенант" (перший лейтенант). Натомість на 11-му місці в британській і американській арміях стоїть однакова ранґова назва „секонд ляйтенант" (другий ляйтенант).

Так само є різниця ще в ранґовій назві на 5-му клясифікаційному місці: в американській і французькій арміях перший генеральський ранґ називається „бриґадир генерал", а в брітанській армії просто „бриґадир".

Таким чином, на 11-ти клясифікаційних місцях є 14 ранґових назв. Всі ці назви можна поділити на дві групи: однослівну-основну й двослівну-мішану. А цю другу групу — двослівну-мішану — можна поділити ще на дві форми: назва однослівну-основну й назву двослівну-поясняльну.

Для ясности подамо цей поділ на таблиці:

Місце клас.	Однослівні-основні ранґові назви.	Двослівні-мішані ранґові назви.	В двослівних-мішаних ранґових назвах:	
			назви основні	назви поясняльні
1	Маршал	.....	маршал	.....
	.....	Філд Маршал	маршал	філд
2	генерал	.....	генерал	.....
3	.....	ляйтенант генерал	генерал	ляйтенант
4	.....	майор генерал	генерал	майор
5	.....	бригадир-генерал	генерал	бригадир
6	кольонель	.....	кольонель	.....
7	.....	ляйтенант кольонель	кольонель	ляйтенант
8	майор	.....	майор	.....
9	капітан	.....	капітан	.....
10	ляйтенант	.....	ляйтенант	.....
	.....	фірст ляйтенант	ляйтенант	фірст
11	.....	су ляйтенант	ляйтенант	су
	.....	секонд ляйтенант	ляйтенант	секонд

На цій таблиці ми бачимо, що на 3-му місці, нижчому після ранґу „генерал" стоїть теж генерал, але нижчість його пояснена однослівною ранґовою назвою основною „ляйтенант", щоб мати самостійну ранґову назву „ляйтенант генерал'. На 4-му місці, нижчому після ранґу „ляйтенант генерал" стоїть також генерал, але нижчість його пояснена однослівно-основною ранґовою назвою „майор", щоб мати в клясифікації самостійну ранґову назву „майор генерал', не зважаючи на те, що назва „майор" в групі однослівно-основних ранґових назв стоїть вище ранґової назви „ляйтенант". Далі, на 5-му місці стоїть ранґова назва четвертого генерала („бриґадир генерала"), якого нижчість від „майор генерала" пояснена словом „бриґадир", що походить від французького слова „brigade" (назва військового з'єднання, вищого полку), не зважаючи на те, що в теперішній організації майже кожної армії ранґ „майор" передбачений для командира батальйону, себто нижчий, ніж особа з ранґом „бриґадир генерал".

Коли підійдемо до старшинських ранґових назв ґрадаційним порядком (від найвищого), то знову бачимо, що для окреслення першого урядового ступеня (по нашому: першого старшинського ранґу), передбаченого для першого командного щабля, не в усіх чужоземних арміях існує однакова ранґова назва. У французькій армії перший старшинський ранґ має назву „су ляйтенант" („sous lieutenant", де поясняльна частина „су" („sous") означає „під", а вся назва нашою мовою мусіла б звучати: „підляйтенант" (нижчий від ляйтенанта), що в клясифікаційному порядку стоїть на 10-му місці (передостанньому). Натомість в арміях брітійській і американській перший старшинський ранґ має назву „секонд ляйтенант" („second lieutenant"), в якій поясняльна частина „секонд" ніби підсказує, що ранґ „секонд ляйтенант" мусить бути після ранґу „ляйтенант" другим, вищим, бо ж саме слово „секонд" англійською мовою означає: другий.

Те саме бачимо й на 10-му клясифікаційному місці. У французькій і брітанській арміях на цьому місці (нижчому після капітана) стоїть ранґова назва „ляйтенант", а в американській армії до цієї назви ще додана поясняльний додаток „фірст" („first"), що означає: перший.

З наведеного, на перший скид ока й логіки, виникають ніби певні, незрозумілі, для нас поняття, які схиляють до думки, що поясняльна частина двослівно-мішаних ранґових назв генералів на 3-му, 4-му й 5-му місцях клясифікаційного порядку повинна б іти за порядком ґрадаційним (знизу вгору), наприклад:

— на 3-му місці мусів би стояти ранґ „бриґадир генерал",
— на 4-му місці мусів би стояти ранґ „майор генерал" і
— на 5-му місці мусів би стояти ранґ „капітан генерал"

або:

— на 3-му місці мусів би стояти ранґ „майор генерал",
— на 4-му місці мусів би стояти ранґ „капітан генерал" і
— на 5-му місці мусів би стояти ранґ „ляйтенант генерал".

До такого самого міркування схиляється ніби наша думка й щодо групи ранґових назв, очоленої ранґовою назвою „колонель" (по-нашому: полковник). На 6-му клясиф. місці мусів би стояти ранґ „колонель", на 7-му, нижчому один ступінь, — „майор колонель" і на 8-му, ще нижчому місці, — „капітан колонель" або: „колонель", „капітан колонель" і ляйтенант колонель".

На 10-му клясифікаційному місці, нижчому на один ступінь від капітана, мусіла б іти ранґова назва „секонд ляйтенант" (за ґрадаційним порядком другий ранґ), а на 11-му місці — „фірст лятенант" (за ґрадаційним порядком — перший ранґ) або так, як у французькій армії: нижче від капітана — „ляйтенант", а нижче ляйтенанта — „су ляйтенант".

Ці наші особисті міркування ніби не натрапляють на спротив логіки, бо в укладі старшинських ранґових назв повинна бути вираз-

на ясність. Цю ясність ми бачили в укладі назв генеральних ранґів в Українській Галицькій Армії: „генерал чотар", як перший генеральський ранґ, „генерал поручник", як другий ген. ранґ і „генерал сотник", як третій генер. ранґ, бо поясняльною назвою їх ієрархічности є назви перших трьох (за ґрадаційним порядком) старшинських ранґів: перший — „чотар" (від імени найнижчої тактичної одиниці — чоти), другий — „поручник" (бо міг одержати поручення командувати вищою тактичною одиницею) і третій — „сотник" (від назви тактичної одиниці — сотні, що має також і історичне узасаднення з часів козаччини). Бачимо також ясність в теперішньому укладі генеральських назв у французів, які мають поясняльні назви їх ієрархічности згідно з організаційною структурою їхньої армії („бриґадир генерал", як перший ранґ, „генерал дивізії", як другий ранґ„ „генерал корпусу", як третій ранґ і „генерал армії", як четвертий генеральський ранґ). Це саме бачимо в колишній польській армії (орієнтований очевидно на французькому, де для першого генеральського ранґу була назва „генерал бриґади" рівнозначна франц. „бриґадир генерал"), для другого, вищого генеральського ранґу — „генерал дивізії" і тільки третій, вищий від „генерал дивізі" мав назву „генерал броні" (по нашому: генерал зброї) подібно до того, як в дореволюційній російській армії в останні часи її існування вищий від генерал ляйтенанта" ранґ називався просто „генерал" (повний генерал), а поясняльною частиною його ієрархічности були назви роду зброї, до якої носій цього рангу належав: „генерал от інфантерії", тобто піхоти, „генерал от кавалерії", генерал от артилерії" і т. д.

Та, очевидно, в первісному укладі старшинських ранґових назв була інша логіка, продиктована з одного боку фактичною ролею носія рангу у війську, а з другого — особливостями мови того народу, що перший творив у Европі ті назви. А тим народом, як свідчать історичні джерела, були франки (теперішні французи). Від них ті ранґові назви перейшли до інших народів Західної Европи й майже без змін тримаються до сьогоднішнього дня.

Щоб ознайомитися з тим, як у франків творились назви старшинських ранґів, зробимо маленьку екскурсію в далеку старовину нашої ери й простежимо, хоч поверхно, коли саме та в якій послідності ті назви поставали й здобували для себе почесне місце в загальній ранґовій клясифікації

III

Історія походження назв старшинських ранґів, що ще і сьогодні вабить нас своєю таємничіатю, така:

481 р. по Р. Хр., в процесі хилення до розпаду римської імперії, утворений кількома франковськими королями (володарями окремих провінцій) воєнний союз для боротьби з римлянами, вестґотами й бурґундами очолив князь салійський франків Хльодвіґ, що походив із знатного франковського роду Меровінґів. Він мав численне прибічне військо (дружину), яке було його опорою при організації франконської держави.

Франконська держава була поділена на округи, а округи — на сотні. Сотня — це була така територіяльна в окрузі одиниця, яка мала стільки дворів, скільки потрібно було для того. щоб виставити в час війни до народного ополчення 100 озброєних вояків.

Центром державного управління був королівський двір. Король управляв франковською державою з допомогою службового персоналу свого двору. На чолі управління королівським двором стояв високий державний урядовець, який доглядав за королівським добром і навіть заступав короля. Цей урядовець називався „майордом" (від лат. „Maior Domus", що значить управитель дому). Звідси й походить теперішня назва „майор".

При королівському дворі, в числі інших службовців ще був державний урядовець, який завідував королівськими кіньми (начальник королівських стаєнь). Мовою франків цей урядовець називався: „маршал". Пізніше маршалом називався на війні головний провідник (командувач) франконського війська. Він підлягав безпосередньо королеві А вже пізніше, у Франції, назва „маршал" перетворилася в урядовий титул, який надавався найвищим французьким старшинам. Титул цей, як назва найвищого старшинського ранґу, існує у Франції й тепер.

Головним родом франконського війська, що складалось з королівської дружини й сотень народного ополчення, була піхота. З цим військом Хльодвіґ 486 р. переміг римлян під Суасоном, 496 р. завоював алеманів, а 507 р. погромив вестготів.

Озброєння піхоти було: 1/ сокира з одним або двома лезами, з прив'язаною до держальна довгою линвою (шнуром), що служила для відтягування назад спритно киненої у противника сокири, 2/ меча, для рукопашного бою, 3/ списа середньої величини з загнутими гаками на довгому гострому наконечнику, 4/ лука, для метання стріл з далекої віддалі та 5/ пращ, для метання каменя з ближчої віддалі.

Вогнепальної зброї тоді ще не було.

Бойовий порядок франконської піхоти був розчленований і полягав на співдіянні сотень, тих самих сотень, що були в округах територіяльними одиницями. Кожна сотня ділилась на лучників і пращників, а до бою шикувались клином, вістрям до ворога. Клин від клина був на невеликому інтервалі.

Бій розпочинався спочатку метання стріл і каміня, а коли дистанція між клином і противником зменшувалася, кидали сокири й за допомогою линви стягували назад. При дальшому зближуванні вживали списів і мечів. Франк, кидаючи списа у противника, влучав ним у щит, яким той заслонявся. І коли спис, вбиваючись у щит, чіплявся за нього гаками, Франк наступав на деревко списа ногою, відтягував щит і поражав свого противника ме-

чем. Так діючи, клин врізався в середину бойового порядку противника й нещадно його нищив. Успіх бою такого клина був побудований на взаємній виручці, яка базувалася на фізичній силі і спритності кожного вояка.

Як бачимо, цей спосіб бою вимагав і відповідного побудування клина, в якому найважливішим місцем було чоло (вістя клина). Тому на чолі бойового клина стояв сам провідник сотні, а ним мусів бути такий франк що відзначався великою фізичною силою й умінням добре орудував мечем. Цей провідник сотні-клина в мові франків називався тоді „к е п т е н" („Kapitaine" від лат. „kaput (kapitis"), що означає: г о л о в а.

За головою клина, в другому й третьому рядах, стояло двоє вояків з не меншою фізичною силою й бойовою здібністю. Призначення їх було таке: коли г о л о в а („к е п т е н") вибував, то перший, що стояв безпосередньо за ним, негайно ставав на його місце. Цей заступник голови клина мовою франків називався „л я й т е н а н т" („Lieutenant") назва ця складається з двох франц. слів: „lieu" — місце й „tenant" (тенен) —той що тримає. Разом ці два слова означають: той, що тримає місце.

Коли ж вибував з чолового місця клина „ляйтенант", то його місце займав той другий вояк, що стояв за ляйтенантом. В мові франків цей другий після ляйтенанта вояк називався: „с у л я й т е н а н т" („sous lieutenant"). Знаючи значення слова „ляйтенант" залишається тільки до розгадання слово „sous". Воно означає: п і д. А вся назва „су ляйтенант" означає: під тим, що тримає місце. Нашою мовою можна було б сказати: підляйтенант.

Таким чином, ми знаємо назви головних провідників франконського клина-сотні: к а п і т а н, як головна особа, л я й т е н а н т, як друга особа, що заступала й тримала в бою місце кпітана й нарешті, с у л я й т е н а н т, як та третя особа, що заступала в бою ляйтенанта й далі тримала місце голови клина, себто місце капітана. Звідси виходить, старшинство й клясифікаційна послідовність ранґових назв в нижчій старшинській групі, яка:

— на 1-му місці (в нашій кляс. 9-те) — к а п і-
[тан,
— на 2-му місці (в нашій кляс. 10-те) — л я й-
[т е н а н т і
— на 3-му місці (в нашій кляс. 11-те) — с у
[л я й т е н а н т.

З цього тепер ясно, чому, наприклад, англійці „су ляйтенанта" називають „секонд ляйтетенант" (другий ляйтенант), а американці — „ляйтенанта" першим („фірст ляйтенант").

Під час війни сотням франконської піхоти доводилось виконувати бойові марші. Для цього їх сполучали в колони, по кілька чи кільканадцять сотень разом. Таке з'єднання вже вимагало спеціяльного провідника й з більшими обов'язками. На такого провідника призначали одного з управителів округи (графа) або когось з найвидатніших капітанів. Такий провідник складеної з сотень колони у франків називався „к о л ь о н е л ь" („colonel").

В організації проводу колони виступає знову одна особа, яка мала за завдання тримати місце кольонеля. Для окреслення назви цієї особи франки вжили знане вже нами слово „л я й т е н а н т" (той, що тримає місце) і назву провідника колони — „к о л ь о н е л ь". Таким чином з'явилася в колоні назва цієї другої після кольонеля особи: „л я й т е н а н т к о л ь о н е л ь") той, що тримає місце кольонеля).

Велике скупчення сотень в колоні вимагало, щоб хтось один спеціяльно турбувався про їх матеріяльне й харчове забезпечення. Іншими словами, постала потреба дати на допомогу кольонельові, чи тому, що тримав його місце, („ляйтенант кольонелеві") господарчого керівника (господаря колони). Для окреслення назви цього господарчого керівника франки вжили слова „м а й о р" (від лат. „maior"), що означає: управитель, господар...

Таким чином, створили франки другу трійку відповідальних провідників, що діяла на щаблі колони. Звідси виходить старшинство й послідовність клясифікаційна ранґових назв в середній старшинській групі, а саме:

— на 1-му місці (в нашій кляс. 6-те) — к о-
[л ь о н е л ь,
— на 2-му місці (в нашій кляс. 7-ме) — л я й-
[т е н а н т г е н е р а л і
— на 3-му місці (в нашій кляс. 8-ме) — майор.

В дальшому розвитку франконського війська, коли воно складалося з кількох десятків тисяч, з'явилася потреба кілька колон об'єднати в одну цілість і підпорядкувати їхні дії одному відповідальному провідникові, якому франки дали назву „г е н е р а л" („General" від лат. „generalis"), що означає: загальний, головний.

На випадок вибуття генерала, за прикладом вище наведених нами першої й другої трійки введено особи, що тримали його місце. Для назви цієї особи також вжито слів: „л я й т е н а н т" і „г е н е р а л", що означає у франків: той, що тримає місце генерала.

Для провадження воєнного господарства тих колон, що підпорядковувались генералові, створено посаду загального управителя й названо „м а й о р г е н е р а л" (господар, загальний, головний).

Таким чином створилась третя трійка вищих керівників:

— на1-му місці (в нашій кляс. 1-ше) — г е н е-
[р а л,
— на 2-му місці (в нашій кляс. 2ге) — л я й-
[т е н а н т г е н р а л 1
— на 3-му місці (в нашій кляс. 3-те) — м а й о р
[г е н е р а л.

З усього наведеного зрозуміло, чому „ляйтенант кольонель" старший, ніж „майор", а „ляйтенант генерал" старший, ніж „майор генерал".

Всі перелічені назви за пеших франконських королів були тільки назвами посад у війську. А вже як урядові титули, себто ранґові назви, почали фіґурувати з часів королювання Карла Великого (768 — 814 рр.), який завершив воєнний устрій франконської держави, а

всі постанови про несення воєнної служби зібрав у так звані „Капітулярії" (Збір Законів).

Приблизно через 30 років після смерти Карла Великого франконська держава розпалася. В 843 р. її було поділено на три частини: Францію, Германію й Італію. До цих новоутворених держав перейшли й назви старшинських ранґів, які й досі, за невеликими змінами, переважно мовними, твердо тримаються й шануються не тільки військовиками, але й цивільним суспільством.

Як перейшли назви старшинських ранґів з Франції, Германії й Італії до інших народів, поясняти не доводиться.

Курдидик Ярослав

Генерал Лімей

Генерал Лімей тепер є одним з найпопулярніших американських командармів. Останніми часами про його часто пишуть. Він молодий генерал, заледве має 43 роки, але його вважають у Сполучених Штатах Америки за найбільш талановитого „стратега у повітрі".

Після генерала Кенні, що вів колись переможні бої на Пацифіку і значно спричинився до розгрому японців у останній війні, генерал Лімей перебрав по ньому спадщину. Ген. Лімей відомий як творець новітньої летунської тактики і стратегії. Остання творча діяльність ген. Лімея підтверджує, що він дійсно є летунським полководцем. Тепер його сфера летунського впливу розгорнулася в мільйони квадратових кілометрів. Головна його увага присвячена тому, як запобігти евентуальній загрозі повітряних налетів Совєтського Союзу. А ще важливіше в перші дні збройного конфлікту нанести нищівні удари по невральгійних осередках Совєтського Союзу.

Генерал відвертий ворог Совєтського Союзу і цього він ніколи не криє. „Мою думку про цю державу (Совєтський Союз), хочу підтвердити на ділі", сказав він одного разу, під час інтерв'ю з військовими журналістами.

Найбільше уваги присвячує тепер ген. Лімей ескадрам літаків типу Б-36. Ці літаки в Америці називають „повітряним смоком" або „атомовозами". (Світлину і характеристику цього літака подаємо нижче).

Літаки Б-36, обслуговує летунська еліта. Командантом цього типу літака повинен бути „повітряний вовк" в ранґу щонайменше сотника (капітана), не віком молодшого 29 років. Він мусить мати 3.000 льотних годин. (Якщо ураховувати, в середньому, 400 кілометрів за одну льотну годину, маємо 1.200.000 кілометрів або 30 разів навколо земної кулі по екватору). Його правою рукою є інженер-навіґатор, тобто штурман, що прокладає у повітрі шлях літака. Він також повинен мати відповідні заслуги в галузі „літаководіння".

Поза тим обслуга літака Б-36 повинна також бути обрана з найкращого летунського й технічного континґентів.

Скільки тепер є в наявності вже збудованих цих літаків — невідомо. Фахова преса, правдоподібно, вважає, що їх тепер менше, ніж вироблених атомових бомб. Для порівняння скажемо, що вартість цього літака виносить 4.700.000 долярів, а вартість атомової бомби — 2.000.000 долярів.

Не так давно проведено пробний льот Б-36 у радіюсі 11.000 км. Літак вилетів з своєї летунської бази у штаті Тексас понад Каліфорнією на півострів Аляску і мав завдання досягнути 55-ту паралелю (Алеутські острови). На такій же паралелі стоїть Москва. Літак скинув на визначену ціль вантаж еквивалентний атомовій бомбі. Замість заряду у бомбу вмонтовано радіоапарат найліпшої конструкції, що сповістив де точно впала „бомба".

Льот у цьому літакові відбувся на височині 12.000 метрів і безперебійно тривав у повітрі 30 годин.

Другий льот цього типу літака відбувся 17. I. 1951 року. Він також вилетів з штату Тексас і льот його тривав 51 годину 20 хвилин. За цей час він пролетів 22.680 кілометрів.

Один з членів команди заявив: „ми почували себе, як у люксусово обставленому будиночку, тільки шум від пропелерів нагадував нам, що ми у повітрі".

Наприкінці хочемо поставити питання. Чи багато часу відділяє нас від моменту, коли такі „літаючі будиночки" почнуть перевертати індустріяльні центри, промислові осередки, залізничні вузли та військові споруди?...

„Тільки той втратив усе, хто втратив відвагу"
Грецький вислів

Проф. Лиляків

Радар

Всім добре відоме явище звукової луни, яке дуже легко спостерігати у гірських місцевостях. Воно полягає в тому, що коли ви утворюєте короткий звук, через деякий час ви чуєте звук знов, який нібито утворився десь далеко від вас. Іноді первісний звук повторюється декілька разів. Це явище з'ясовується тим, що при розповсюдженні звука він натрапляє на велику пружну поверхню і змінює свій напрям — відбивається.

Такою пружною поверхнею може бути гора. Але, звук лине не так швидко.

Якщо ми знаємо швидкість розповсюдження звуку в повітрі при звичайних умовах приблизно 1/3 кілометра за секунду і час між первісним звуком і луною, то можна підрахувати довжину шляху, який пройшов звук від місця утворення первісного звуку до поверхні відбиття і назад.

Наприклад, якщоб у гірській місцевості між первісним звуком і луною минуло 3 секунди то шлях, що його пройшов звук від місця утворення до гори і назад дорівнював одному кілометрові, тобто гора знаходилась від місця утворення звуку на віддалі пів кілометра.

Явище відбиття звуку спостерігається тільки у випадку, коли поверхня, що відбиває звук значно більша за довжину хвилі. Отже, для одержання луни від малої поверхні треба користуватись дуже короткими звуковими хвилями т. зв. **ультразвуками.**

Якщо звичайно звукові хвилі у повітрі вимірюються метрами та сантиметрами, то ці ультразвукові хвилі вимірюються міліметрами.

Ультразвуки людське вухо не сприймає. Для сприймання їх побудовані спеціяльні прилади.

Як звичайні звуки, так і ультразвуки розповсюджуються в усіх пружних середовищах. У тому числі і в воді, але з швидкістю у декілька разів більшою, ніж у повітрі.

Під час першої світової війни, коли дуже збільшилась небезпека від німецьких підводних човнів, почали використовувати явище звукової луни для їх виявлення. Прилад для виявлення підводних човнів за допомогою ультразвуків складається, поперше, із джерела ультразвуків, що систематично висилає у різних напрямках у воді ультразвукові сиґнали через певні промежки часу, подруге, із приймача ультразвуків і, потретє, відмірювача часу. Доти, доки перед цим приладом немає ніякого іншого середовища, крім води, ультразвукові сиґнали розповсюджуються прямолінійно і приймач не реаґує ні на які інші звуки, крім тих, що їх утворює джерело ультразвуків. Але якщо на шляху їх розповсюдження з'являється підводний човен, звуки відбиваються, утворюється звукова луна, приймач їх сприймає, а вимірювач вимірює час між первісним сиґналом і луною.

Як правило, це робиться автоматично приладом, що перераховує промежки часу між сиґналом і луною на віддаль приладу від поверхні, що утворює луну, тобто підводного човна. Звичайно, що велика риба також може бути виявлена за допомогою такого приладу й може таким чином увести в оману спостерігача.

Найбільша віддаль, на якій може бути виявлений підводний човен залежить, поперше, від розмірів його, подруге, від чутливости самого приладу, і, потретє, від властивостей води, в якій працює прилад. Вода вбирає частину звукової енерґії, що розповсюджується у ній і, таким чином, зменшує звукову силу луни. Крім того звук, висланий джерелом звуку, розповсюджується у формі розбіжного конусу і тому сила звуку зменшується із збільшенням віддалі від джерела звуку. Отже, на деякій віддалі від приладу звукова сила луни буде така мала, що приймач її не сприйматиме.

Але цей прилад дав можливість великим військовим кораблям виявляти підводні човни, що наближались до них під водою на віддалі достатній, щоб вжити заходів проти нападу.

Цей прилад можна використовувати для визначення глибини моря, при чому звукову луну утворює дно моря.

Здавалось, що такий прилад міг би з успіхом працювати для виявлення літаків у повітрі, але завдяки тому, що велика частина звукової енерґії вбирається при розповсюдженні повітрям, дія його виявилась незадовільною. Крім цього і швидкість розповсюдження звуку виявилась також недостатньою.

Отже, треба було шукати інший чинник, який би повітря не вбирало і який мав би більшу швидкість розповсюдження, ніж звук.

Таким чинником є так звані **радіохвилі.**

Радіохвилі — це електромаґнетні коливання, до яких належать звичайне світло, яке сприймає око, інфрачервоне або теплове проміння, що його вилонює кожне нагріте тіло, наприклад, гаряча вода, ультрафіялкове проміння, рентґенове проміння і космічне проміння. Всі вони розповсюджуються у просторі (порожньому або заповненому повітрям) з однаковою швидкістю в 300.000 кілометрів за секунду, але відрізняються довжиною хвилі. Радіохвилі як і всі електромаґнетні проміння можуть відбиватись при певних умовах, наприклад, від металевої поверхні, а значить і утворювати „електромаґнетну луну", подібну до звукової луни, але тому, що швидкість розповсюдження електромаґнетних хвиль значно більша за швидкість звуку, промежок часу між первісним електромаґнетним сиґналом та „електромаґнетною луною" буде дуже малий (мільйонові частини секунди).

Отже, якби ми побудували прилад для виявлення літаків за допомогою радіохвиль, виникла б проблема вимірювання таких малих

промежків часу. Крім цієї проблеми виникла проблема довжини радіохвиль для цього приладу. В звичайній радіотехніці вживають радіохвилі довжиною від 2.000 метрів до 13 метрів. Ці хвилі дуже задовгі, щоб вони добре відбивались від малих літаків, а подруге, за допомогою цих хвиль не можна посилати сиґнали тільки в одному напрямку, не користуючись складними устроями. Було витрачено багато років — від 1930-40 — раніш, ніж знайшли технічні засоби одержання радіохвиль з довжиною хвилі від 80 см до 3 см, які вже можна було застосовувати для будови цього приладу. Цей прилад назвали американці „радаром". Скорочення слів — Radio direction arrangements. Цей прилад також як і подібний йому, що працює з допомогою ультразвуків складається з трьох частин: поперше, із джерела радіохвиль з довжиною хвилі від 50 см до 3 см — так званого генератора; при чому цей генератор працює не безперервно, а **поштовхами-імпульсами.** Імпульс продовжується декілька мільйонних частин секунди, подруге, із приймача цих імпульсів, після того як вони відіб'ються від літака і прийдуть назад до місця висилання імпульсу; потретє, вимірювача часу між первісним імпульсом і його „луною".

Радар може виявляти літаки найбільше на віддалі 60-100 кілометрів. Ця віддаль визначається опуклістю земної кулі. А тому, чим вище піднімати радар, тим на більшій віддалі він діє. Його також можна використовувати для визначення висоти літака над землею. Коли літак летить рівнобіжно до поверхні землі і має радар, за допомогою якого безперервно визначається височина на якій він летить над землею, то можна навіть по виду одержаних відбитих імпульсів від землі визначити характер місцевости, яка є під літаком.

Це пояснюється тим, що, наприклад, вода відбиває менше, а суха земля більше енерґії. Також добре відбивають імпульси радару міста, залізниці і т. інш. Отже виявилось на практиці, що за допомогою радару на літаку можна визначити рельєф місцевости під літаком, незалежно від погоди, чи дня або ночі.

При наявності на літаку мапи цієї місцевости можна, таким чином, визначити в будь-який час курс літака. Це використовували англо-американці під час другої світової війни для бомбардування промислових підприємств та міст Німеччини вночі або під час поганої погоди, коли, здавалось, що орієнтація для літаків неможлива.

За допомогою двох нерухомих радарів на землі літак може повністю орієнтуватись над незнайомою місцевістю при всякій погоді і вдень і вночі. Радаром можна кореґувати стрілянину протилетунської артилерії.

Останнім часом почали вживати радар в астрономії. Як, наприклад, можна послатись на одержання звичайного відбиття від місяця за допомогою радару.

Всі вищезазначені приклади застосування радару доводять, яке важливе значення відіграватиме цей прилад у майбутній війні.

Щодо історії винаходу цього приладу, слід зазначити, що вперше його застосувала Англія проти німецьких літаків в 1941 році. В Совєтському Союзі і в США тоді вже були лябораторні зразки радару. У 1941 році в Совєтському Союзі зруйновано науково-дослідні інститути, що розробляли конструкції цього приладу. У США під кінець війни дуже багато американських бомбардувальників були вже устатковані ними.

Треба думати, що Совєтський Союз після війни надолужив прогаяні роки.

Радар відіграватиме важливу ролю в повітряних і морських операціях. Особливо його будуть використовувати в обороні від нападу бомбардувальників надто з атомовою зброєю.

К. Ф.

Вплив техніки на форми війни

Ген. Мольке у своїй книзі „Вказівки вищому командуванню" ще 1869 р. зазначає: „Все нові успіхи на полі техніки модерних винахідників і, різних засобах боротьби, взагалі в продукції нової зброї, основно **змінятимуть** обставини, перекреслюватимуть неужиточність тих засобів війни, які раніше давали перемогу та в парі з тим і ті правила, які були встановлені великими полководцями".

Німецький теоретик війни ген. Клявзевіц, висловив був таке твердження про вплив техніки на форми війни: „Боротьба, як конечність, дуже скоро змусила одиниці людства, обдаровані здібностями на полі винахідництва, до того, щоб свої здібності віддали винаходам засобів боротьби людини з людиною на свою користь. Тому у висліді дійшло до великого змагання на полі винахідництва, а разом з тим до велетенського розвитку різного роду засобів боротьби, які вплинули на розвиток техніки ведення і форм війни. Цей розвиток та вплив постійно зростав і сьогодні дальше відбувається. Обставини, які створила боротьба, чітко визначили засоби боротьби — зброя і виряд. Поступ у цій ділянці з часом вплинув на зміну тактики ведення війни".

Ці тези про вплив техніки на форми ведення війни були написані тоді, коли промислова революція розпочинала свої перші кроки, коли її вирішальний вплив на форми боротьби людства не мав ще часу чітко виявитися. Тому з подивом треба дивитись на ту надзвичайну вникливість в майбутнє згаданих двох знавців воєнного мистецтва, бо вони з малих на той час слідів воєнного поступу зуміли встановити хід розвитку форм війни та її організації, а це

було залежне від технічного розвитку різного роду її засобів.

КОРОТКІ НАРИСИ ІСТОРІЇ ВОЄННОГО МИСТЕЦТВА

Історія воєнного мистецтва за тисячоліття яскраво підкреслює впливи політичного, економічного, соціяльного та культурного стану держави або даного народу — нації на характер збройної сили та її еволюцію. Зупинимось передовсім на впливах техніки на форми війни (організацію і тактику).

Від світанку історії людства і далі триває з меншими або більшими перервами боротьба — війни. Вони мають два полюси: **напад і оборону.** Сильніший або відважніший безпосереднім дотиком: кулака, холодної зброї, кінноти, танка нав'язує свою волю противникові. Слабший, часом спритніший, і собі хоче ослабити ворога — напасника на віддалі каменем, пращею, луком, списом, пізніше вогнепальною зброєю в близькому бою пістолем, мушкетом, рушницею, ручною ґранатою, кулеметом; на віддалі артилерією різних калібрів доземного і поземного діяння, летунством. Так само оборона, щоб себе зміцнити й виграти на часі та ослабити натиск противника, творить або зручно послуговується штучними і природніми перешкодами: засіки, вовчі ями, водяні рови, колючі дроти, шанці кам'яні стіни, фортеці, а пізніше — залізобетон тощо. Природні перешкоди: болота, гори, вузини, ліси, ріки, моря тощо.

Отже, людина, прогресуючи та здобуваючи нові засоби для існування, поволі винаходить і нову зброю й технічні засоби і зміняє та удосконалює, як організацію, так і тактику й оперативну спритність своєї збройної сили.

Воєнне мистецтво пройшло довгий складний шлях від примітивної зброї-сокири з каменя й лука та човна — до модерної техніки — далекосяжних гармат, танків, летунства, велетнів — кораблів, дреднавтів і підводних човнів, а нарешті до апокаліптичної атомової бомби. Відповідну еволюцію мали й форми війни: від глибокої, тяжкої, незручної для маневрування фаланги старого світу на короткому фронті для нищівного короткотривалого удару холодною зброєю, до велитенських фронтів світових воєн з окремими різнобарвними бойовими вогнищами та тактикою навіть для окремого стрільця.

В боротьбі майже завжди перемагав той, хто вживав нових засобів боротьби та застосовував відповідну тактику до них.

Для ілюстрації способу ведення війни в старі часи хай послужать нам такі приклади: грецька фаланга — для удару короткою зброєю просто перед собою. Глибина її від 6 до 16 рядів. Являє собою одну цілість, озброєння списами і мечами, для оборони — щитами. Цю фалангу прикривають лучники і кіннота. Через брак відповідної техніки, вони могли взяти укріплене місто лише довгою облогою і голодом. Для бою шукали рівного відкритого поля. Тому вони ставили собі обмежені оперативні завдання.

В 5-му віці до Христа вже македонці збагатили себе новими технічними засобами: стінобитні машини, бальдо-катапульти, засоби для підкопів і т. д. Це, поруч з іншими факторами, уможливило цареві Филипові Македонському підготувати сприятливі передумови (підпорядкувавши собі грецькі республіки) для геніяльного полководця Олександра Македонського в його походах на повалення світу. В армії перського царя Дарія брали участь колісниці з серпами для прориву фронту. В битві з індійським царем Пора, бойові слони якого були небезпечні для кінноти Олександра Македонського, останньому коштувало значних зусиль побороти кризу і виграти бій. Всі ці нові засоби взяв на увагу Олександер Македонський і відповідно їх застосував в дальших переможних походах.

Розквіт римського воєнного мистецтва, а поруч з тим збільшення стратегічно-політичної потужности Риму, тісно пов'язані з його економічною культурною перевагою над іншими народами. Римляни своєю доброю організаційною системою і технічними засобами перевищували своїх противників. Це давало сильне опертя їхній збройній силі і корисно відбилося на тактиці і стратегії. Добрі дороги, які сполучали Рим із його провінціями, постійний зв'язок з ними, численна морська і торговельна фльота, високе інженерне мистецтво — все це (крім високого патріотизму і войовничости) було поважним засобом у руках геніяльного вождя Ю. Цезаря та його наступників. А вони вміли їх стратегічно, тактично і організаційно капіталізувати для імперіяльної політики Риму.

Армія старого Риму складалася з леґіонів, поділених на 10 когорт у кожному леґіоні, по 600 вояків в кожній когорті, разом 6000 чоловіка. Рим міг виставити десятки тисяч добрих вояків. Кожна когорта являла собою окрему тактичну одиницю і була здібна, при потребі, діяти самостійно або маневрувати поруч з іншими. Кожному леґіонові приділялось артилерію того часу — по 55 карабометів (пристрої, що могли далеко кидати важкі стріли) й 10 онагр — рід катапульти-метачів (пристрої, що кидали камінь.

Леґіонери мали щити і шоломи, важку і легку холодну зброю. Головна зброя: меч, короткий спис і „дротик". На загал, римські бойові машини пристрої, карабомети і онагри, при облогах та обороні укріплених таборів, давали леґіонам багато переваг. Подаємо приклад.

Юлій Цезар, вирушивши проти Бельгії з армією 60.000 вояків, розташувався на річці Єнн, де йому заступили шляхи всі войовничі племена з 300.000 чоловік. Не бажаючи наражати своєї армії в одкритому бою переважаючим силам ворога, він ухиляється від бою і швидко укріплює позицію. Навколо вириває рів, 18 футів шириною 10 глибиною, насипає бруствер, 12 футів висотою.

Бельгійці слабші технічно, не спромоглися штучно здобути позицію і поволі від голоду почали розходитися. У висліді Юлій Цезар оволодів Бельгією подолавши одно племя за другим.

Взагалі, римляни мали змогу швидко скупчувати маси для рішучого удару, при потребі ухилятися від бою на зміцнені позиції, або оточувати ворога та змусити його піддатися. Римляни завжди вміли заскочивши ворога випередити і накинути йому свою волю.

Джінґіс-хан (1167-1227) завоював Китай і Хорезм (сучасний Туркестан). Його внук Батий покорив Русь (Московщину і Україну), 1237-1240 рр. спустошив Польщу, Шлезьк, Моравію і Мадярщину. Дальшу його інвазію спинило не військо західніх февдалів, як пишуть історики, а потреба повернутися назад для боротьби за спадщину Джінґіс-хана.

Монголи здобували свої перемоги кількістю, значною технічною перевагою та гнучкою, рухливою тактикою (широкі фронти, кінні маси, добрі стрільці, охороняючі рухи і високо розвинене інженерне мистецтво з відповідними технічними засобами). Вони вміли копати підземні ходи, робити підкопи, мали машини — пристрої для повалення мурованих стін (парканів), порох для висаджування в повітря та пожеж, катапульти. При облозі міста Чернігова український літописець здивовано нотує, що катапульти монголів кидали на стіни велике каміння вагою до 10 пудів на віддаль кількох сотень кроків (такого ефекту европейська артилерія досягла щойно на прикінці XVI віку). Монголи мали окремі батерії по 7 катапульт кожна.

Багато міст в середній Азії і в Росії монголи брали штурмом за 4-5 днів облоги. Ці міста —фортеці вважалися тоді за „нездоланні" без довготривалої облоги та виснаження оборонців голодом. Отже, це був відважний численний ворог з доброю організацією свого війська, маневровою — рухливою тактикою і широко закроєною стратегією. Зокрема технічна перевага монголів над племенами Руси і військом февдальної Европи сприяла їх успіхами. Тому вони могли ставити своїй тактиці і стратегії далекосяжні завдання і швидко їх реалізувати. Бо ж ні вороже військо, ні сильні фортеці не могли надовго зупинити їхнього руху. Це витворило характерну рису їхньої стратегії — шукати бази (запілля) не у власній країні, а спереду, на ворожих теренах. Війна годує війну. Стратегія Гітлера намагалася йти тими самими шляхами в поході на Україну. Але його божевільна політика і спротив тубільців, надто українців, зруйнували тевтонські пляни.

Таким чином, думаємо, що Русь — Україна не встояла перед грізними, могутніми монголами не тільки від своєї внутрішньої слабости (боротьба між князями), а від переваги в кількості техніки й оперативній гнучкості монголів.

Впроваджуючи на поле бою все нові засоби боротьби, вже в той час бачимо намагання удосконалювати існуючі. Кожна з воюючих сторін тоді намагалась досягти свого противника якнайдальше від своїх позицій. Перський цар Ксерс хвалився, що стріли його лучників затемнюють сонце. Крім цього, кожна з воюючих сторін намагалася напасти на ворога несподівано, тому звичайно шукали все більшої рухливости. Уже в старі часи бачимо перші спроби застосування механічних засобів боротьби. Римські „тормента" (рід катапульти) досягли віддалі до 1000 м., а тягар викидуваних стрілен сягав до 40 кг.

У перший період середньовіччя воєнна техніка розвивалась безперервно. Тільки на сході Европи була деяка перерва. Вже в той час грецький вогонь — вістун сучасних ракет — був тією сміливою спробою використання хемічної енергії для воєнних цілей.

ВИНАХІД ПОРОХУ І ВОГНЕПАЛЬНА ЗБРОЯ

Порох було винайдено у Китаї. Він мав у Візантії назву „грецького вогню". Аж у 13 віці рецепт перекладено на латинську мову і порох почав ширитися в західній Европі. Порох і вогнепальна зброя мають свої окремі „стадії" розвитку. Китайці й араби послуговувалися порохом для викликання пожеж у ворожих містах при облогах. Греки — для підпалу кораблів.

Конструкція вогнепальної зброї почалася в 1327-1331 рр. В основному німці побудували гармати великих, важких калібрів. Вони були мало рухомі і їх ставили здебільшого в фортецях. Також вони спочатку не мали такого бойового значення, як бойові машини — пристрої римлян чи монголів, побудовані на використанні розкручувальної сили спружинистого тіла. Проте, згодом калібр і вага гармат зменшувалася, а вогнева тактична сила їх і роля збільшувалися та нарешті, артилерія спричинилася до зміни в організації і тактиці війська. Крім того, треба відзначити, що артилерія — це зброя колективна, і ця обставина та вогнева й рушійна її сила почали позитивно впливати на зменшення февдальної роздрібнености і поширення оборони не тільки на окремі лицарські — баронські замки, а на більші простори держави і на народи. Поволі з'являються більші осередки — великі міста-фортеці. Тактика й інженерне мистецтво та організація збройної сили відповідно застосовується до цього поважного фактора.

Винахід першої гармати в 13-му ст. був революцією в історії війн. Лише значно пізніше, коли гармату удосконалено й диференційовано вона витискає своїх конкурентів і вирішально впливає на форми боротьби. Можливість влучно обстрілювати ворога з віддалі ліквідує давні лицарські методи зустрічей. Війни набирають щораз більше брутальности і безоглядности і стають тотальними.

Замість шляхотного Баярда, її персоніфікацією стає фальшивий та безоглядний Макіявеллі. Типовим зразком такої боротьби була тридцятилітня війна, в якій німці з властивим їм захопленням вирізували, на щастя, взаїмно тільки себе.

У XIV ст. з'являються перші зразки ручної вогнепальної зброї. Повільне удосконалення її вносить поважні зміни в організацію війська і в його тактику. Одночасно із збільшенням

стрільців у військових формаціях, відповідно зменшується кількість вояків з холодною зброєю.

Стрільці стають кістяком армії і, замість тяжких, глибоких колон, народжується нова форма — лінійний бойовий лад.

Проте, боротьба з прихильниками холодної зброї — арбалетів й луків (бойова зручність і їх швидкість) тривала ще довгий час.

Англія тримала їх майже до кінця XVI ст. Останній раз в історії Европи лук ефективно дав себе знати року 1813 в Ляйпцізській битві народів. Там, з російського боку, стрілою калмика-вершника (калмики були озброєні луками) досить тяжко поранено французького генерала Маобо.

ЯН ЖИЖКА

В першій половині XV ст. в Чехії почалися так звані „гуситські війни" на релігійно-національній, а пізніше на соціяльно-революційній основі. Талановитий вождь гуситів Ян Жижка, з допомогою ручної вогнепальної зброї — „пістолета" і гармат, створив своєрідну непереможну тактику в боротьбі з тяжко озброєними вершниками — німецькими лицарями. Гусити побудували спеціяльні вози з металевими щитами. Їх одного з одним пов'язано ланцюгами між колесами. В окремих возах стояли міцно прикріплені гармати. Для боротьби з закованими в залізо німецькими лицарями Жижка вибирав позиції і ставив вози чотирокутником, позв'язувавши їх ланцюгами. В середині табору були відповідно розміщені стрільці і вояки з холодною зброєю та кіннота. Табір мав два проходи — спереду для піхоти і ззаду для кінноти. Проходи прикривались колючим дротом. Коли місцевість уможливлювала проведення операцій, гусити йшли походом чотирма колонами — піхота їхала на возах між ними (прототип панцерних моторизованих модерних дивізій). Лицарі — вершники нічого не могли вдіяти з таким табором. Вони змушені були атакувати його пішим ладом, чому зовсім не сприяли ні їх холодна зброя, ні тяжке спорядження.

Вони скоро знесилювалися і тоді, на знак чеського провідника, вискакувала чеська піхота й кіннота і нищила лицарів, захоплювала коней і обози. Гусити, загартувавшись у боях, створили військо з залізною дисципліною та непереможною тактикою. Вони завдали рішучої поразки німцям під Аусагом 1426 р., розгромивши 12-ти тисячну армію Зігізмунда. В 1427 р. німецька армія під керівництвом курфюрста бранденбургського, Фрідріха I, при самій появі гуситів, розлетілася на всі боки без бою. Те саме сталося 1431 р. з німецьким 8-ми тисячним військом.

Папа Пій II назвав тактику гуситів чаклунською. Взагалі ніхто вже не міг протиставитися гуситам, бо серед німцім запанувала паніка. На жаль, чехи, самі себе перемогли, почавши одно одного палити за єресь. Згодом їх тактику перейняли німці. На сході наші козаки в боротьбі з тяжкою озброєною польською кінно-тою успішно оперували цією тактикою (т. зв. табори*).

СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ

Коли говоримо про розвиток воєнного мистецтва та промисловости згадаймо коротко про еволюцію воєнної штуки в середньовіччі, за февдальної системи. Взагалі це був період натуральної форми господарства з обмеженими технічними засобами і малою кількістю грошей. Крім того, в Европі почали творитися держави і нації і вони ще не встигли ні зміцніти, ні оформитися, ні створити авторитетної влади. Панувала сваволя і егоїзм февдалів. Ці обставини спричинилися до занепаду воєнного мистецтва. Коротка мета, малі армії, обмежені технічні засоби, дрібна і повільна тактика і короткозора стратегія. Вправляються вершники-лицарі з холодною зброєю та важким спорядженням у майже безкровній боротьбі, без рішучих наслідків. Бракує переслідування, кіннота не здібна на блискавичні удари, як у Ганнібала або Олександра Македонського. Вона часто приймає бій стоячи на місці, або на повільному алюрі. Піхота ляндштурм в ще жалюгіднійшому стані. з'являються грабіжники-кондотьєри, а далі — ляндкнехти. Отже в Европі (за малими винятками) не було національного, дисциплінованого війська з усіх клясів і станів. Характер війни в той час був лагідний без рішучих вислідів. Ця, війна мала свій спосіб ведення війни та свої звичаї.

РЕНЕСАНС

Ренесанс та нові віки поволі зміцнюють держави та їх оформлюють, рівночасно приходить до збільшення матеріяльних технічних засобів і духових скарбів. Поруч з цим усе більше й більше удосконалювалася вогнепальна зброя близького і дального бою. Все це позитивно позначається на організації війська та його тактиці й стратегії.

Французька революція втягає у вир боротьби маси, а геній Наполеона винаходить нові форми для організації своїх великих армій і творить многогранну тактику і далекозору стратегію. Швидкі марші, масування численної артилерії, блискавичні удари кінноти, походи на широких фронтах, бої на прорив або оточення ворога, безоглядне переслідування побитого ворога. Отож тактика і стратегія Наполеона скерована до рішучих вислідів і високо підносить змістом і формою воєнне мистецтво. Впровадивши на поле бою маси війська французька революція 1789 р. та геній Наполеона перетворили династичні війни на війни між народами-націями.

Рівночасно із створенням маневрової тактики і стратегії далеких обрій все більше йшло до опромислювання війни та до поліпшення бойового спорядження. Розвиток залізничої комунікації дав можливість впроваджувати щораз більші маси вояцтва на поле бою, а скорим транспортом забезпечення армії унезалежнено від місцевих засобів. Залізничий тран-

*) Воєнне мистецтво козаків потребує окремої докладної статті.

спорт розв'язав проблему постійного регулярного допливу допоміжних матеріялів для перших бойових ліній.

Залізниця і воєнна промисловість дуже вплинули на розвиток та спосіб ведення війн. До промислової революції у війні брала участь тільки „горстка" вояків, які вважали війну за єдину ціль свого життя. Тими вояками було лицарство або професійне, переважно новітнє військо. Війни по французькій революції вели вже народи. Отже розвиток воєнної промисловости змінив у засаді взаємовідносини фронту і запілля з краю.

Під час першої світової війни на одного стрільця працювало в краю вісім громадян. У другій світовій війні ця пропорція зросла до 25 осіб на одного стрільця. По цій війні машинізація так далеко зайшла, що в багатьох боях кількість піхоти в перших бойових лініях часто була значно менша від кількости гармат та бойових машин, які допомагали піхоті в її операціях.

Війна 1914-1920 рр. у спадщину залишила три великі винаходи: літак, панцер і бойові гази. Бойові гази в першій світовій війні не відіграли поважної ролі, а літак і панцир не вплинули на зміну характеру війни. Це найбільш яскраво виявилося в останній світовій війні.

В другій світовій війні два чинники — панцер і літак в координаційній дії з іншими засобами надавали операціям рухомого маневрового характеру, а маси на фронті й в запіллі сприяли довготривалості й упертості та рішучим вислідам боротьби. Переможці святкували повну перемогу, а переможені благали про ласку.

В цій війні вклад у бойові й технічні засоби боротьби дала наука в своїх лябораторіях наполегливою працею вчених і дослідників, і зокрема, вони прискорили нищівним ударом атомової бомби капітуляцію героїчної Японії.

Ми для прикладу вкажемо на стан винаходів III-го райху в 1945 році. Німці зробили величезною напругою своїх науковців важливі здобутки в трьох галузях: летунство, побудова підводних човнів і ракет.

Німцям у 1945 році бракувало лише декілька місяців, щоб випродукувати серійно масу засобів нової зброї і цим значно себе скріпити, а можливо і захитати певність в остаточній перемозі альянтів.

ВИНАХОДИ НІМЦІВ ПІД ЧАС 2-ОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Найбільший винахід зробили німці в ділянці ракет і ракетних літаків. Аеродинамічний тунель біля Пеемінде був обчислений на швидкість 4800 км/год. Літак типу Ме-163 осягав за 3 хвилини висоту 11 000 м. Швидкість його становила 1000 км/год. Він на висоті 17 000 метрів міг бути пострахом для бомбардувальників. В місяць капітульції Німеччина мала вже новий тип літака, яким можна було осягнути висоту 25 000 м. з фантастичною швидкістю 2400 км/год. Пляни того літака стали в пригоді для побудування американського мисливського літака „Bell XS-1". Заклади Гайнкеля сконструювали тип бомбардувальника засягом 12 000 км. Відомо, що таких 400 машин мало зробити нальот на Нью-Йорк.

Великих досягнень у будівництві підводних човнів дійшли німці під кінець другої світової війни. Тип підводного човна „21" діяв у радіюсі 30 000 км. Його швидкість 18 вузлів (32,5 км/год.), а час будування такого човна з готових уже частин, себто монтаж, тривав усього 19 днів, Найкращим ревеляційним винаходом для німецьких підводних човнів було паливо, яке німці добували при розкладі сконцентрованої води, яка перед тим мусіла бути окиснена надманганом поташу. При розкладі цієї води на кисень і водень один грам такої рідини давав енерґію в 660 кальорій, суміш газів порушувала турбіну, а рівночасно надвишка кисня зуживалась для додаткового мотора Дізеля. Такі підводні човни могли розвивати швидкість на поверхні моря до 30 вузлів (54 км/год.) без якої-небудь допомоги акумуляторів. За допомогою такого палива мотор міг працювати і під водою. Цю техніку тепер перебрали Совєти.

Сучасні добре удосконалені на засадах німецької техніки підводні човни вже совєтської продукції дуже часто появлялись на американських водах головно коло острова Ґренляндії і сконстатовано, що вони не викликали рефлексу радару. Большевики, перебравши всі здобутки німецької техніки, забравши з Німеччини вчених на примусові роботи, зуміли винайти спосіб освіжати повітря і акумулятори у підводних човнах без випливання на поверхню моря.

Надзвичайний розвиток ракетної зброї збільшив віддаль її діяння аж до того, що тепер уже досягати противника на кожній точці його материка вже не є ніякою штукою. Тут треба мати на увазі поступ у продукції V-1 і V-2. Тому третя світова війна буде війною континентів, а не лише сусідніх держав.

Першою ракетою, яка своїм засягом перейшла найбільше до тепер стрільно протипарижської гармати з 1918 р. (128 км)була ракета V-1. Вона сягає 200 км. Найбільша швидкість льоту 160 м/сек (580 км/год.) Калібр ракети 820 мм. Вага-2150 кг. Саме стрільно важило 900 кг., а вибухова речовина 600 кг. Ця ракета започаткувала розвиток ракетної техніки і рівночасно відкрила шлях для нової війни з далекої віддалі.

Ракета V-2., це вже удосконаленіше стрільно ніж V-1. Ракета побудована без крил її викидали та штовхали гази, які витворювалися із спалених вибухових речовин. Ця ракета важила 13 000 кг. В момент пострілу її вага становила 900 кг. Решту ваги доповнював мотор із дуже сильними частинами і запас палива в приблизній кількості до 8 400 кг. V-2 має калібр 1 700 мм. Довжина стрільна — 14 метрів. Паливо для V-2 — алькоголь та рідкий кисень. Швидкість ракети кількакратно перевищувала швидкість звуку, тому цю ракету дуже тяжко доводилось нищити мисливськими літаками та

протилетунській артилерії. Її віддаль дії до 300 км.

Швидкість сучасних ракет вже перейшла 1 600 м/сек. або 5 760 км/год.

Кінцева фаза другої світової війни започаткувала ракетну війну, тому без найменших сумнівів ця форма війни на далекі віддалі, в глибоке запілля противника відіграватиме домінантну ролю в наближаючій третій світовій війні.

Рівночасно на морі бачимо великий розвиток авіоматок, які є складовою частиною кожної морської фльоти. Воєнна промисловість США розпочала будівництво великих авіоматок (60-80 тисяч тонн), на яких можна вмістити 25-50 тяжких бомбардувальників з далеким засягом діяння. Морське летунство спричинилось до перевороту в морській тактиці боротьби. Сучасна воєнно-морська фльота є комбінацією всіх родів зброї. Головну ролю в воєнно-морській фльоті відіграє морська піхота з повним десантним вирядом, до якого належать: панцери, різного калібру артилерія, тяглові машини, протилетунська артилерія, вогнемети протипанцерна зброя, кулемети тощо. Морське летунство вирівняло шанси фльоти у війні з ворогом на континенті. Війна в Японії, висадка альянтів в Нормандії (Франція), на Сицілії, Креті, в Греції, а тепер у Кореї.

Колосальний розвиток десантної техніки ще більше збільшив перевагу моря над континентом. Противник, який сьогодні орудує на морях, має великі можливості поражати свого противника на континенті майже на кожному пункті бороненого побережжя.

Масове примінення панцерів на різних побоєвищах другої світової війни примусив винахідників зброї до вишукування сильно діючої протипанцерної зброї. Тому для нищенння панциря застосовано окрему артилерію: протипанцерний кулак (панцерфауст) протипанцерний страх (панцершрек), а тепер на корейському театрі війни т. зв. „базука". Крім того вживають різного роду міни, ґранати тощо. Тому в наслідок примінення протипанцерної зброї, панцер не міг оперувати з одного місця, бо його доля була б засуджена на смерть, з цієї причини була застосована форма найбільш рухливої війни.

Широко розвинена служба зв'язку, зокрема радіотехніки, вже в другій світовій війні виявила своє велике значення. Цей засіб зв'язку уможливив керування навіть найбільш розпорошеними бойовими формаціями з найдальшої віддалі. Радіотехнічний зв'язок, застосований у другій світовій війні, уможливлював координацію оперативного діяння в різних становищах. Оперативні дії можуть відбуватись за сотні кілометрів від себе, в глибокому запіллі противника, а все це за допомогою радіослужби можна координувати і всім кермувати. Тому радіослужба дала незрівняні шанси для диверсійної та рівночасно і розвідочної акції в запіллі ворога. Радіозв'язком можна користуватись з кожного місця та в різних обставинах. Тому ця служба в дуже великій мірі причинилась до зміни форм ведення війни.

Застосування радару та широке використання підчервоних променів довели до того, що ніч уже перестала бути союзником наступаючого противника. Зокрема, радар уможливлює бачення противника в найбільшій темноті і то з віддалі, на яку не сягає людський зір. Вже сьогодні за допомогою радару можемо оглядати ворожі летунські ескадрилі високо за хмарами і мрякою.

В кінцевому періоді другої світової війни винайдено атомову зброю, яка докінчила переворот в нищівній формі війни, бо вона переросла всі дотеперішні руїнні засоби. Тому найсміливіші акти минулих збройних змагань, в сучасну добу т. зв. „атомової революції" є занадто малими. Атомова зброя це грізний арсенал, який може довести до повного знищення культури і цивілізації усього світу. Ця зброя є грізним мечем для обидвох партнерів майбутньої війни.

Атомову бомбу, як відомо, продукують з урану. З повідомлень із Вашінґтону світ уже знає про те, що вчені США закінчили свої досліди над виробництвом нової бомби з найлегшого первня водня, яка може перевищувати в 1000 разів досі продуковану атомову бомбу з урану. Про можливість добувати атомову енергію з водня писали вже вчені в 1935 р. в Німеччині і Англії.

ВИСНОВКИ

Нові винаходи в ділянці засобів боротьби завжди мали засадничий вплив на характер війн, але ці винаходи ніколи не мали такого вирішального впливу на вислід війни, як це було в другій світовій війні.

Удосконалення машиного скоростріла мало за завдання якщо не поправити діяння піхоти, так принайменше скоротити воєнні дії до короткого часу. Винаходи вибухових матеріялів породжували надію, що вони дадуть артилерії таку нищівну силу, яка в співдії з машиновою зброєю піхоти — унеможливить ведення війни. Тогочасні стратеги вірили в те, що напруга і сила вогню не тільки переможе нервову систему і витривалість людини, надіялись вони на те, що вона доведе до скорого взаїмного фізичного винищення живої сили. Однак надії не здійснились, бо війна 1914-1918 рр. виявилась не тільки можливою на довгий час в порівнянні з війнами 1870-1871 і 1905 рр., але й рівночасно ця зброя довела, що війна є можливою при заступленні автоматичної скорострільної зброї. Кулемет все ж таки вплинув на характер війни. Він змусів піхоту до глибокого закопування в землю і цим ця зброя спричинилась до позиційної війни.

Сила різної щодо калібрів артилерії, гранотометів разом з силою бомбардувального летунства (яке є родом грізної далекосяжної артилерії) вплинули на те, що друга світова війна набрала рухомого характеру. Зброя змушувала людину шукати безпеки-охорони перед нею і її знаходила. Передовсім цією охороною

був панцер-танк, який цілком безпечно боронив від скорострілу, а рухливість танка хоронила від сильного обстрілу артилерії і летунства. А тому дійшло до рухливого характеру війни.

Тотальність сучасних воєн також впливає на форми ведення воєн. В боях бере участь велика кількість складних бойових машин, при одночаснім застосуванні дуже великого числа різнокалібрної амуніції. Тому в цих війнах на одного бійця мусіло працювати до 20 цивільних робітників, техніків та інженерів. Бойовий труд мільйонів вимагав постійного забезпечення, над яким були змушені працювати цілі нації. Отже цивільне населення мусіло стати військовим об'єктом, якого немилосерно в тилу бомбардувало летунство.

Продукційна техніка до 1943 року розвивалася в напрямі скупчування тієї техніки у великих продукційних центрах, у великих фабриках зброї, вибухових матеріялів тощо. Оперативні дії летунства в другій світовій війні змусили були розбити ці продукційні осередки на численні малі, а ті були так зорганізовані, що без зайвої витрати часу, зайвого марнування енергії, сировини і людської сили були дійсними постачальними для фронту. Як приклад, воєнна продукція від 1943-1945 рр. (роки сильного бомбардування у Німеччині). Німецька воєнна промисловість себе цілком виправдала і вона залишається зразком для інших націй.

Коли взяти під увагу „атомову революцію" з усіма її майбутніми операціями і наслідками, то перед воєнною технікою стоять ще більші завдання, щоб ще більше цю промисловість роздрібнити — розкинути по великих просторах, бо в атомовій війні передовсім будуть розшукувати промислові центри. Тому атомова зброя передусім вплинула на застосування цілком нової форми воєнної промисловости. Перед сучасною технікою воєнної промисловости і її організацією особливо тепер стоять великі та цілком нові завдання широкого розчленування промислової сітки, забезпечення її засобами транспорту, постійним зв'язком і то не тільки на мирний час, а й на час сильних бомбардувань, щоб продукційна машина в той час не була пошкоджена.

Від автора: Ми в своїй статті „Вплив техніки на форми війни", спиралися на такі джерела:

1. Широко використано в історичній частині по змісту і формі статтю ген.-хор. Капустянського М. „Впливи техніки на форми війни", журналу „За Самостійність" 1946 року.
2. Також ми в деякій мірі брали відомості, а саме: Польський журнал „Белльона" за 1944 р., польська „Інформація Пресова" за 1948 р (Винаходи), „Пшегляд Польські" за 1947.
3. А також відомості з різної біжучої преси.

Автор

Полк. Кісіль

Охорона кордонів СССР *)

I. ЗАГАЛЬНИЙ УСТРІЙ КОРДОННИХ СИЛ СССР

В СССР охороною кордонів відає МВД „Министерство Внутренніх Дел"), а охоронну службу несуть спеціяльно для того призначені військові сили, які діляться на дві незалежні від себе, але характером служби й підлеглістю споріднені формації. Одна з них називається: „Войска Внутреннией Службы МВД" (Військо Внутрішньої Служби Міністерства Внутрішніх Справ), а друга — „Войска Пограничной Службы МВД" (Військо Кордонної Служби Міністерства Внутрішніх Справ). Відділи цих формацій, що опиняться в часі війни на терені військових дій, підпорядковуються Головному Військовому Командуванню.

Як правило, кадри військових сил МВД комплектуються зі щорічних призовних контингентів шляхом спеціяльного підбору людей, просякнутих комунізмом і надійних під оглядом совєтської політичної чистоти й відданности „совєтській власті". Такий підбір людей дає у військові відділи й школи МВД 80-90% партійної й комсомольської прослойки. Цим способом МВД забезпечує собі силу своєї влади в такому чулому терені, як кордон і прикордонний пас.

Військо Внутрішньої Служби МВД („Войска Внутреннеи Служби МВД") розташовані й діють в прикордонному пасі. Вони мають такі завдання: а) охорона великих військових обєктів, б) охорона стратеґічних мостів, важних залізничних вузлів і станцій, морських і річкових портів та водних каналів військового значення, в) охорона в'язниць і служба конвоювання арештованих, г) контроля в залізничних потягах та на морських і річкових тран-

*) Як колись, так і тепер, між кордонною лінією совєтської території й кордонними лініями сумежних з нею держав, лежить демаркаційна (невтральна смуга, шириною пересічно 15-20 метрів. Проте прикордонний внутрішній пас терену, що колись, ще за царських часів, сягав 30 кілометрів у глибину, сьогодні, при совєтській владі, сягає 60 кілометрів. Тут очевидно входять в гру совєтські міркування тактичної натури, у зв'язку з розвоєм воєнної техніки й нових методів провадження війни.

В цій короткій розвідці ми хотіли ознайомити наших читачів хоч у стислій формі з устроєм кордонної охорони в СССР, способом комплектування, вишколення й виховання та з совєтськими методами виконання кордонної служби. Бо це дасть змогу кожному українському воякові витягнути для свойого знання відповідні внески.

Хочемо підкреслити, що як би не огороджувалися комуністичні можновладці від зовнішнього світу, які б не запровадили способи й методи охорони своїх кордонів, все ж правда вільного демократичного світу буде переходити через усі перепони, находити своїх однодумців не тільки серед пригнічених народів в СССР, але і серед тих, що охороняють ці кордони — вояків і старшин прикордонної служби МВД.

Редакція

спортах і ґ) охорона членів совєтського уряду („правітєльства") та різних його уповноважених, що роз'їжджають по території СССР з певними важними завданнями контрольного й пропаґандивного характеру; в цих випадках функціонарі охорони можуть бути переодягнені в цивільне убрання.

Це військо відрізняється від інших військ СССР своєю уніформою: кашкетом і петлицями на мундурових ковнірах темно-малинового кольору.

Військо Кордонної Служби МВД („Войска Погранічной Служби МВД") — це військо спеціяльного призначення. Воно розташоване звдовж кордонної смуги й безпосередньо виконує службу по охороні кордону. Служба ця полягає: а) на недопущенні перекрочення совєтського кордону неуправненими особами як зі сторони сусідніх держав, так і з нутра совєтської території, б) на унеможливлюванні пачкарства (контрабанди), в) на виконуванні розвідкової акції на терені сусідніх держав та унеможливлюванні такої ж акції сусідніх держав на теренах совєтських і г) на стриманні вогнем, в часі вибуху війни, натиску ворожих військ до часу прибуття прикордонних польових військ.

Місцеві складові частини обох військових формацій МВД, як споріднені одним духом служби, утримують між собою постійний живий і технічний контакт і тісно співпрацюють при виконанні своїх охоронних завдань. Співпрацю їх, ясна річ, координує МВД через свій політичний апарат на місцях.

В наступних підрозділах зупинимо свою увагу над устроєм і постановкою праці війська кордонної служби, бо воно фактично являється основною темою цієї розвідки.

II. ВНУТРІШНІЙ УСТРІЙ ВІЙСЬКА КОРДОННОЇ СЛУЖБИ МВД

Військо Кордонної Служби МВД („Войска Погранічной Служби МВД") зорганізоване за такою схемою:

а) Кордонні Отряди („Погранічниє Отряди"),

б) Кордонні Комендантури („Погранічниє Комендантури") і

в) Кордонні Застави (Погранічниє Застави").

Розглянемо, що уявляє собою кожна окрема одиниця в загальній організованій схемі.

Кордонний Отряд — це найвища кордонна операційно-тактична й господарча одиниця, яка по своєму службовому положенню прирівнюється до окремої бриґади совєтської піхоти.

На чолі Кордонного Отряда стоїть командир отряда — старшина („офіцер") в ранзі генерал-майора, полковника або підполковника (це залежить від важности відтинку), з правами командира окремої бриґади. При ньому знаходиться штаб з відповідними відділами:

а) для ведення оперативної роботи по вивченню прикордонного населення на цілому відтинку отряда;

б) для школення континґенту призовників перед втіленням їх до нижчих підрозділів (Комендантур і Застав) і підготовки кадрів молодшого командного складу („сєржантов" і „єфрейторів");

в) для тренування воєнних псів, передбачених штатами Кордонних Застав;

г) для організації й виконання розвідки як на кордонній смузі, так і поза нею, на території сусідньої держави. При цьому належить додати, що цей відділ являється осередком для плянування розвідки й видання відповідних напрямних Кордонним Комендантурам і Кордонним Заставам.

При Штабі Отряда знаходиться, як його складова частина, господарчий апарат, який веде справи харчового й грошового задоволення особового складу отряда та постачає для Кордонних Застав зі своїх баз зброю, умундурування й інші предмети військового вивінування.

Крім того Кордонний Отряд має свій політичний апарат, який час-від-часу об'їжджає Кордонні Комендантури й Кордонні Застави в цілях проведення політичної й оперативної роботи.

Місце постою Штабу Кордонного Отряда — переважно велике місто чи визначний населений пунк, положений центрально до відтинку Отряда на самій кордонній смузі чи в глибині прикордонного паса. Назвою місця постою іменується переважно й Кордонний Отряд.

Кордонна Комендантура — це підлегла Штабові Кордонного Отряду виконавча установа, в якій концентрується безпосереднє керівництво Кордонними Заставами. Число Кордонних Комендантур в Кордонному Отряді залежне від величини його відтинку. Місце їх постою — більші населені пункти, положені на кордонній смузі чи в незначній від неї глибині прикордонного пасу й обов'язково на важних шляхах чи напрямках, що йдуть від сусідньої держави через кордон в глибину совєтської території.

На чолі Кордонної Комендантури стоїть Комендант — старшина „офіцер" в ранзі полковника, підполковника або майора (залежно від важности напрямку), з правами командира полку. В Кордонній Комендантурі знаходиться відповідний штатний виконавчий персонал (старшинський, підстаршинський і рядовий), а також приряджені для співпраці аґенти МВД. Крім них Комендант Кордонної Комендантури має своїх тайних аґентів, які ведуть розвідчу роботу в глибині населених пунктів.

Обговорення докладного штату Штабу Кордонного Отряду й підлеглих йому Кордонних Комендантур буде предметом іншого артикулу.

Кордонна Застава — це найвища виконавча одиниця Кордонного Отряду, безпосередньо підлегла Кордонній Комендантурі. Число кордонних застав, що входять у склад Кордонної Комендантури, так само, як і число Комендантур в Отряді, залежить від довжини й важности відтинку кордону.

Кордонні Застави розположені одна від другої у віддалі від 8 до 10 кілометрів по фронту. Довжина кордонного відтинку застави за-

лежить від характеру терену сусідньої держави, а від довжини відтинку залежить і величина особового складу Кордонної Застави. Якщо терен сусідньої держави легкодоступний для переходу чи переїзду, то відтинок Кордонної Застави коротший, а особовий склад її більший. І навпаки: там, де терен сусідньої держави тяжкодоступний і легкий для далекої й глибокої обсервації з певних теренових пунктів кодорнної смуги (непроходимі болота, широкі водні простори), — відтинок Кордонної Застави по фронту довший, а особовий склад її менший.

Кордонна Застава з найменшим особовим складом рівняється півсотні „полуроте" совєтської піхоти. Штат її приблизно такий:

1) Начальник Застави (старший лейтенант або лейтинант), з правами командира сотні — 1, 2) Поміник Начальника Застави (лейтенант — 1, 3) Бунчужний Застави (старшина) — 1, 4) Господарчий підстаршина (ст. сєржант або сєржант) — 1, 5) Молодших командирів (сєржанти) — 3-4, 6) Рядовиків (кордонників) — 40, 7) Верхових і обозних коней — 10, 8) Воєнних псів — 3-5, 9) Озброєння рядовиків: ґвинтівок — 40, ручних гранат — 200, ручних кулеметів — 2.

Кордонна Застава з великим (нормальним) особовим складом збільшена приблизно в два рази.

Так виглядає внутрішній устрій „Войска Погранічной Служби МВД".

III. ВИШКІЛ І ВИХОВАННЯ СТАРШИНСЬКОГО СКЛАДУ ДЛЯ КОРДОННОЇ СЛУЖБИ МВД

Вишкіл і виховання старшинського складу для кордонної служби МВД відбувається в старшинських військових школах („Воєнних Учіліщах") спеціяльного призначення. В них, поза прищепленням необхідних знань загального військового значення, особливий натиск вкладається на добре опанування курсантами: а) історії комуністичної партії, б) історії боротьби й чинів Леніна-Сталіна по укріпленню большевицької тактики в проведенні світової („міровой") революції та всіх її таємниць і в) большевицьких способів викривання та виловлювання т. зв. „контр-революціонерів".

Велике значення надається також вишколу стрілецькому: кожний старшина „офіцер" військ МВД повинен уміти дуже добре „отлічно" стріляти зі своєї особистої зброї (пістолета) та з ґвинтівки й кулеметів.

Військова Школа, на підставі вказівок політичного апарату МВД, згори розподіляє курсантів по кордонах. Тому кожний курсант вже в школі знає, на якому саме кордоні (румунському, чи турецькому, чи китайському, чи японському, чи якому іншому) він, по скінченні школи, буде служити в характері старшини „офіцера" й де буде пробігати його військова кар'єра. А через це курсант, в порядку обов'язкових предметів, повинен добре опанувати: а) знання ґеографічного положення тієї сусідньої держави, на кордоні, якої він буде служити, її історії, натуральних багатств, промислу, економічного стану та побутового укладу життя в цій державі, так і окремих її містах, містечках і селянських оселях, особливо тих, що знаходяться в прикордонному пасі, б) знання організації й тактики армії та всіх історичних подробиць і особливих державних змін того народу, проти держави якої він буде охороняти совєтський кордон і в) знання мови народу чи народів, які живуть в тій сусідній державі.

Знання в такому обсязі прищеплюються курсантам для того, щоб вони в часі служби, при допитах затриманих на кордоні чужоземців, самі могли орієнтуватися в типах, окреслювати чи затриманий є шпіон чи звичайний пачкар і на піставі безпосередніх своїх висновків представляти старшим начальникам відповідні звіти, щоб при зустрічах з представниками кордонної охорони сусідньої держави, для розв'язання різних непорозумінь і інцидентів на кордоні, старшина „офіцер" міг порозумітися з ними без помочі перекладача.

Кожний курсант, по закінченні школи й по одержанні старшинського „офіцерського" звання, починає свою військову кар'єру в відповідному кордонному отряді на становищі помічника начальника кордонної застави. На цьому становищі він зобов'язаний добре пізнавати свою людність в населених пунктах на відтинку застави аж до такої міри, щоб знати кожну хату й навіть прізвища всіх її мешканців. Ці знання являються одною з головних передумов для заслуження доброї опінії „атестації", що відбувається щорічно, та призначення в свойому часі на становище начальника кордонної застави.

Тут належить відмітити, що начальником кордонної застави може бути тільки переконаний комуніст.

Призначення на вищі становища та підвищення в старшинських „офіцерських" ранґах, в порівнянні зі старшинами „офіцерами" інших військ, проходить дуже повільно. А це тому, що відповідальне становище на кордоні довіряється старшинам „офіцерам" тільки після довгої й докладної перевірки їх індивідуальних якостей старшими начальниками та політичними апаратами всіх інстанцій МВД. Все це мотивується, ясна річ, добром служби для „совєтської власті".

IV. ВИШКІЛ І ВИХОВАННЯ РЯДОВОГО СКЛАДУ ДЛЯ КОРДОННОЇ СЛУЖБИ МВД

Служба рядового складу в кордонних військах МВД триває 3 роки. Однак, у випадку неспокійної міжнародньої політичної ситуації, цей термін служби спеціяльним зарядженням Головного Військового Командування може бути продовжений від 6 до 8 місяців.

Поза політичною й комуністичною певністю, яка прокладає дорогу в ряди військ МВД, поважну ролю відограє фізична будова, прекрасне здоров'я, добрий зір і слух та фізична витривалість на різні атмосферичні явища. Такий призовник, що відповідає цим вимогам, вже згори може сподіватися, що попаде в „Войска Погранічной Служби МВД". Тому, ідучи до

призову, він одержує в місці свого замешкання писемні рекомендації від районних (волосних) громадських органів або від обласних партійних і комсомольських комітетів.

Прийнятого на підставі цих рекомендацій до війська кордонної служби, призовника направляється до відповідного Кордонного Отряду. В місці постою штабу цього отряду його зачисляється до складу учебного батальйону чи сотні „роти" й школиться та виховується впродовж першого року служби. Тут призовник, вже як молодий кордонник „солдат", проходить вишколи: муштровий, стрілецький (ґвинтівка, ручний кулемет, ручні гранати, стрілянння, гранатометання) й бойовий. Навчається кордонної служби взагалі й зокрема в різних порах року, дня й ночі та в різних атмосферичних умовинах (туман, дощ, сніг, мороз), а рівночасно проходить систематичний курс політичної грамоти „політграмоти".

В часі цього школення й політичного виховання до молодого кордонника приглядаються політичні чинники й вивчають його під оглядом совєтського „патріотизму" (відданість „совєтської власті", здібність до захисту „совєтської родіни"), старанности, виконавчости й т. ін. та виявляють його індивідуальні недостатки.

По упливі року школення, від такого молодого кордонника відбирається присяга на вірну службу „совєтської власті", а після заприсяження відряджується його в одну з кордонних „пограничних" застав, де він служить ще два роки.

При цьому належить зауважити, що ідейні комуністи й комсомольці дістають призначення до таких кордонних застав, які знаходяться на важких напрямках. Рядовиків же, слабших знанням кордонної служби чи таких, що впродовж року виявили свої аморальні сторони, відряджається на кордонні застави другорядного значення або використовується їх в місці постою штаба отряду для немуштрової служби (в обозах і т. ін.).

На кордонній заставі прикріпляється новоприбулого кордонника до одного з кордоників старшого річника, що вже кінчає свій 3-х річний термін служби. Цей щоденно навчає свого „красноармійського кріпака" практичної кордонної служби, один або два рази на тиждень переробляє з ним писемні вправи та відбуває з ним наряди нічної служби.

В кордонних військах МВД існує правило, що на вартівничих стійках („сторожевих постах") службу виконується кордонниками попарно: як у польовій службі є „часовий і подчасок", так тут — один кордонник старшого річника, а другий — молодшого. Офіційно такий спосіб обсади вартівничих стійок пояснюється тим, що молодий кордонник вночі боїться сам стояти на сторожевій стійці, а в дійсності це виникає з недовіря до молодого кордонника його начальства, яке боїться, щоб молодий кордонник не перепустив часом на совєтську територію чужоземного аґента. Перепущення такого аґента уважається за надзвичайну подію й великий злочин. І за те підпадає під суд МВД Начальник Застави, а з ним відповідають вже й стійкові, що в часі своєї служби перехід через совєтський кордон чужоземного аґента в той чи інший бік проочили.

V. ОРГАНІЗАЦІЯ ОХОРОННОЇ СЛУЖБИ НА ВІДТИНКУ КОРДОННОЇ ЗАСТАВИ

З внутрішнього устрою війська кордонної служби МВД вже знаємо, що Кордонні Застави не всі однакового складу (є малі й великі), як рівно ж неоднакової довжини й кордонні відтинки. Це вказує на те, що спосіб обсадки їх живими силами не є шабльоновий, а достосований до дійсних теренових потреб і можливостей. При такому ж способі використання живих сил, поле для ініціятиви Начальника Кордонної Застави велике, а ще більше — для надмірного усердя по службі.

За совєтською методою кордонна лінія розглядається більш-менш як терен оборони, а тому повздовжний відтинок терену, що прилягає до межі демаркаційної смуги, ділиться на: а) передній скрай кордону, що називається **першою лінією** та б) задній скрай кордону, що називається **другою лінією** або просто тилом.

Обидві ці лінії розмежовуються між собою або найближчими дорогами, що пробігають вздовж кордону й лучать прикордонні населені пункти, або найближчими натуральними чи штучними перешкодами в терені, що лежать вздовж кордону й заслоняють собою вгляд з демаркаційної смуги в глибину прикордонного пасу.

В тих місцях кордону, де на демаркаційній смузі маються важкі воєнні об'єкти й ширина її доходить часом до 100—500 метрів, задній скрай кордону відповідно поширюється в глибину прикордонного пасу.

Для уліпшення обсервації зарослі терени перед демаркаційною смугою очищаються (дерева й кущі вирубуються, а висока трава викошується). Часом високу траву й не викошується, але тоді в ній закладається т. зв. „МЗП" („малозаметное препятствіе") — це виплетена з дуже тонкого дроту сітка, в якій людина, навіть при повільному русі, легко може заплутатись і, нім виплутається, може бути зауважена й затримана кордонними функціонерами.

Для потреб вогневої оборони кордонної застави в випадку ворожої акції з боку сусідньої держави, при передньому скраю кордону маються запасні стрілецькі шанці.

Безпосередня охорона кордону виконується:

а) **вартівничими стійками**, які виставляються в певній віддалі одна від другої вздовж переднього скраю кордону, на певних теренових пунктах, що дають можливість доброї обсервації демаркаційної смуги й приділеного для стійки підвідтинку чи сектора. Стійкові озброєні в ґвинтівку й запасні ручні гранати, для самооборони, й біноклі, для обсервування.

б) **секретами** вздовж переднього скраю кордону в таких місцях, що не можуть бути добре обсервовані з вартівничих стійок.

в) **рухомими патрулями** вздовж переднього скраю кордону, переважно в нічну пору або

під час таких атмосферичних явищ (туман, дощ, сніг), що утруднюють обсервацію демаркаційної смуги з вартівничих стійок.

Посередню охорону кордону виконується:

а) **одинокими нерухомими патрулями,** які стоять або лежать вздовж заднього скраю кордону в скритих від людського ока місцях або спеціяльних сховищах, звідки мають добру обсервацію вказаного згори теренового відтинку чи напрямку й можуть непомітно опустити своє місце для затримання порушника кордону, в порі й годині, окресленій агентурною розвідкою;

б) **одинокими рухомими патрулями,** які в скритому місці ходять по визначеній трасі й можуть унеможливити як проникнення порушника кордону від демаркаційної смуги в глибину прикордонного пасу, так і спробу зблизитися до переднього скраю кордону з заміром вибрати момент для перекрочення демаркаційної смуги;

в) **парними патрулями,** які переважно вночі патрулюють в тилу головні дороги, що ведуть до переднього скраю кордону або проходять вздовж нього, та перевіряють і, в разі потреби, затримують автомашини й кінні підводи;

г) **нічними патрулями,** які з воєнними псами виставляються вночі в укритих місцях на важних напрямках і

ґ) **парними секретами,** які виставляються в скритому місці чи спеціяльному сховищі при мостах і схрещеннях доріг, де відбувається більший рух людей. Підозрілих осіб підпускають близько до себе й затримують їх енергічним (впівголоса) окриком: „Стій! Хто йде?" („Стой! Кто ідьоот?"). В зимову пору одягнені в кожухи й часом мають при собі воєнних псів.

У випадку алярму на стійках, парні секрети зміцнюють свою обсервацію й чинно допомагають іншим охоронним функціонерам затримати порушника кордону (аґента чи пачкаря), якщо він успів перейти через передній скрай кордону й опинився близько секрета.

Виконання служби в безпосередній і посередній охоронах кордону відбувається за пляном, який укладається особисто Начальником Кордонної Застави й подає його до відома всіх підвладних на цілий тиждень наперед, в т. зв. **розкладі щоденної служби.**

Чергування рядового складу до служби передбачається так, щоби кожний кордонник: а) одну добу був у наряді до служби, б) одну добу відпочивав і в) одну добу проходив навчання за вишкільною програмою (стрілецька підготовка, правила несення кордонної служби, „політграмоти").

Стійка для відбуття на ній добового наряду служби на передньому скраю кордону (в першій лінії) кожному вартівникові зміняється так, щоб він міг нести на одній стійці два наряди служби підряд. Перший наряд, наприклад, дається на одній стійці, другий — на другій, третій — на третій і т. д., аж доки кордонник не пройде за порядком всіх стійок на відтинку кордонної застави. Це робиться нібито цілево: щоб кожний кордонник добре запізнався зо всіма стійками й у випадку алярмового сигналу міг швидко орієнтуватися, звідки той сигнал подано. А в дійсності — недовіря до кордонників, бо в терені можна орієнтуватися очима, а прийняті в совєтській кордонній службі алярмові сигнали вимагають орієнтації слухової.

А л я р м о в і с и ґ н а л и подаються зі стійок звичайно стрілом з ґвинтівки. Один стріл — означає попередження, а три стріли — важкий випадок на стійці.

На ці алярмові сиґнали Кордонна Застава реаґує так:

а) при одному стрілі — всі стійки, патрулі й сектори зміцнюють свою обсервацію в тому напрямі, звідки подано сигнал, а з кватири кордонної застави висилається вздовж переднього скраю кордону кінний гонець з дорученням: довідатися, яка стійка дала алярмовий сигнал і з якої причини:

б) при трьох стрілах — всі стійки, патрулі й сектори виконують те саме, що й при стрілі, а з кватири кордонної застави на місце алярму виїждає кінно сам Начальник Кордонної Застави й відповідним помічним персоналом і особисто перевіряє причини алярму й полагоджує зв'язані з ним службові справи.

В обох випадках напрям, звідки подано сигнали, дають стійкові, що вартують вздовж переднього скраю кордону.

Для потреб негайного виїзду на місце заалярмування при кватирі кордонної застави що доби тримаються в поготівлі верхові коні (осідлані, попруги попущені).

З м і н а с т і й к о в и х відбувається самостійно, без розвідничого підстаршини. Кожному кордонникові, який відходить на стійку, Начальник Кордонної Застави, після перевірки знання кордонної служби, видає належні інструкції та призначені на даний день паролі. Після ж зміни зі стійки, кожний кордонник (стійковик) зголошується до Начальника Кордонної Застави й складає йому звіт, як про передачу служби свойому наступникові, так і про перебіг служби (чи не сталось щось важного уваги та що бачив і чув).

П а р о л ь (розпізнавче гасло) на кордонних заставах вживається 3-х видів: а) пароль словний, б) пароль цифровий і в) пароль спеціяльний.

П а р о л ь с л о в н и й не представляє собою нічого нового в порівнянні з тим, якого вживалося в передреволюційній російській армії. Так само складається з двох слів: властивого пароля й відклика до нього. За пароль береться назва якогось міста, а за відклик — назва зброї чи якоїсь її частини, що має початкову літеру таку саму, як і пароль, наприклад: „Москва — Мушка", „Київ — Курок", „Павлоград — Пістолет" і т. д.

Пароль на кожну добу й відклик до нього встановляє начальник місцевої залоги й подає таємно до відома начальникам усіх підлеглих йому військових відділів, в тому числі й начальникові кордонної застави. Служить він

для взаємного розпізнавання між виконавцями охоронної служби на кордоні й військовиками польових військ, що часто вдень чи навіть вночі відбувають військові вправи в прикордонному пасі й можуть попасти на передній скрай кордону.

Пароль цифровий, подібно до пароля словного, складається з двох двоцифрових чисел. За пароль беретьня певне двоцифрове або одноцифрове число, а за відклик — два двоцифрові або одноцифрові числа, які в сумі дають таке двоцифрове чи одноцифрове число, що ним означено пароль. Приклади: пароль — „23", а відклик „10+13", або: пароль — „15", а відклик — „7+8", або: пароль — „8", а відклик — „5+3" і т. ін. Тільки знак „+" (плюс) при вживанні не подається.

Цей пароль і відклик до нього вигідні тим, що близько присутня при обміні ними постороння особа, навіть військова, яка не уповноважена його знати, не зможе легко зорієнтуватися, бо в таких випадках пароль рівно ж дозволяється називати двоцифровими або одноцифровими числами, які в сумі дають таке число, як число пораля, бо ж обидві уповноважені особи його знають. Тільки складові числа для означення пароля не є такі як числа відклику.

Пароль цифровий, як і пароль словний, змінюється щоденно.

Пароль спеціяльний визначається при помочі найпростіших умовних знаків, наприклад: три щутка („щелчка") по ладівниці („патронташ"), два щутка по рушничному прикладу й т. ін. Цей пароль стосується тільки в осібних місцях між секретами й стійковими або тими особами, що контролюють їх службу чи дають якісь нові дані, в кожному разі тоді, коли розмова заборонена або зовсім неможлива. А це буває переважно тоді, коли на підставі агентурних відомостей робиться засідка для затримання (зловлення) важного пачкаря чи чужоземного агента, що має перейти через демакраційну смугу.

Цей пароль встановляє начальник кордонної застави й зміняє його дуже часто.

На цім місці належить надмінити, що засідка на чужоземних агентів і пачкарів, яких уважається також за агентів, викликає особливе заінтересування й у самих кордонників. Агенти можуть мати при собі такі цінності, як різні медикаменти (кокаїн, морфій, опіум і т. ін.), американська чи інша чужоземна валюта, різні золоті монети й речі, що потрібні їм в глибині совєтської території на виміну собі совєтської валюти. А таке затримання тягне за собою або грошову нагороду, або двотижневу відпустку для тих кордонників, що до затримання спричинилися.

Крім вищеописаних паролів і відкликів стосуються ще цифрові криптоніми для нав'язання службових розмов при помочі телефонів чи радіотелефонічних апаратів між начальником кордонної застави й вищими чинниками кордонної служби та польовими військами. Так, наприклад:

— „30" — означає: „Центральна комутаторна стація",
— „31" — означає: „Командир Кордонного Отряда",
— „10" — означає: „Начальник Штабу Кордонного Отряда",
— „15" — означає: „Начальник Кордонної Застави в с. Подойма".

Викликання стацій відбувається приблизно так: „тридцять, дайте мені, тридцятьодин". „А це хто?". „Це десять, говорить п'ятнадцять".

Цифрові криптоніми змінюються раз на місяць або й через довший час.

Викази всіх паролів і криптонімів уважається за цілком таємні. Переховує їх особисто начальник кордонної застави, а кордонні функціонарі, що одержують їх для службового вжитку, не уповажненим особам не мають права їх передавати.

Кожна кордонна Застава має телефонічне сполучення зі своєю Кордонною Комендатурою та з сусідніми кордонними Заставами. В деяких випадках вживається також для зв'язку з ними кінних гонців.

Вздовж кордонного відтинку Застави, зв'язок зі стійковими на стійках і патрулями утримується тільки при помочі піших або кінних гонців. Але при виконанні Начальником Кордонної Застави якогось важного пляну чи згори поставленого завдання (приймання з території сусідньої держави совєтських агентів чи перепускання їх за кордон і т. ін.), між його квартирою й відповідною стійкою закладається телефонна лінія.

З радіозв'язку Начальник Кордонної Застави може користуватися тільки з Кордонної Комендатури.

Ото так виглядає організація охоронної служби на відтинку Кордонної Застави. Та цим образ її ще на вичерпується.

VI. ОХОРОННІ ЗАХОДИ МВД В НАСЕЛЕНИХ ПУНКТАХ

До способів охорони кордону кордонними заставами належить також віднести й спеціяльні заходи МВД щодо людности в прикордонних населених пунктах (містах, містечках, селах).

При кожному пересуненню совєтського кордону на нову лінію, найбільш діткливо відбиваються охоронні заходи МВД на місцевій людності. Окремих осіб чи навіть усіх мешканців прикордонних населених пунктів, що на погляд МВД являються неблагонадійними, переселюється в глибину совєтської територі. А тих, що „з ласки" МВД залишається на своїх місцях, береться під постійний стислий догляд військ кордонної служби. Вільний рух людности припиняється. Всі особи, які прибувають в прикордонні населені пункти чи то в службі командировки, чи у відпустки з інших місцевостей, зобов'язані особисто реєструватися: а) в Кордонній Комендатурі, до округи якої належить населений пункт та б) в місцевих совєтських установах (в селах — в „сельсовєтах", в міс-

течках — в „райсполках" і в містах — в „горсоветах").

При реєстрації кожна новоприбула особа пред'являє свій пашпорт і документ про ціль прибуття (припис про службову командировку або справку з МВД про попереднє замешкання; за браком справки вистачає в пашпорті штамп МВД з датою й підписом начальника пашпортного стола МВД). Без виконання цих формальностей та без доброго обізнання з кордонними порядками й особистого знайомства з чинниками кордонної застави, перебування на кордоні в населених пунктах майже не можливе.

Вибуття з прикордонних населених пунктів, рівно ж вимагає особистого зголошення в вищенаведених установах. Осіб, що оминають цю формальність, МВД розшукує й притягає до судової відповідальности, чи контрольними органами військ внутрішньої служби МВД, як на залізничих і водних шляхах прикордонного пасу, так і на шляхах грунтових, де у віддалі 15-20 км. від кордону, час-від-часу проходять кінні патрулі й контрулюють усіх осіб, що направляються від кордону в глибину пасу.

В таких селах, що лежать на березі річки, по якій пробігає советський кордон, „сельсовети" щоденно перевіряють новоприбулих осіб і безпосередньо інформують про них начальника найближчої кордонної застави, який знову ж інформації ці перевіряє через своїх тайних агентів.

Місця, відведені в літню пору на річці-кордоні для купання місцевої людности, огорожені дротом і знаходяться постійно під доглядом стійкового вартівника, який уважно пильнує, щоб ніхто з купальників не виплив за лінію річкового кордону, означеного на воді спеціяльними поплавцями (бочками).

Там, де місцеве населення займається рибальством і тримає на річці-кордоні для свого промислу рибальські човни, підшукується серед рибалок агентів, які пильнують за своїми односельчанами-рибалками й таємно інформують начальника кордонної застави про тих, що винайняли комусь свого човна для переїзду через річку або доконали перевозу самі.

Коли мешканці прикордонного села мають на другому боці річки-кордону свої земельні участки (наділи), що входять до складу советських „колгоспів" (колективних господарств) чи виноградники, як наприклад, на р. Дністрі, то для виконання польових чи виноградних робіт зобов'язані щоденно брати у Начальника Кордонної Застави спеціяльні перепустки, за його підписом і печаткою, а по закінченні робіт зголошувати про своє повернення назад.

Тут належить зауважити, що р. Дністер, не дивлячись на пересунення повоєнного советського кордону на захід, і далі уважається за кордон. Тому догляд за рухом людности з заходу на схід відбувається подвійний: на лінії нового кордону й на р. Дністрі.

Всі наведені заходи МВД уможливлюють кордонним заставам добре виконувати охорону службу й робити кордон непроникливим.

Від редакції

З побіжно розгляненої нами советської організації охорони кордонів СССР можна зробити такі загальні висновки:

1. Військо Кордонної Служби МВД, як безпосередня охорона кордонів, є військовою організацією тільки по формі. Але по суті своїх функцій уявляється умісцевленою на кордонах військово-політичною поліцією, наставленою не на охорону державно-фінансового господарства, тільки на стислу ізоляцію населення СССР від зовнішнього світу та на воєнно-політичну розвідку на теренах своїх сусідів. А це вказує на те, що основи (а за таку треба уважати народ), на яких ніби тримається советський внутрішній режим, не є відпорним (в повному значенні цього слова) на впливи зовнішнього світу й тому т. зв. „советская власть" відпорність ту творить штучно.

2. В жадній теперішній державі, вільний від комуністично-імперіялістичних тенденцій і поліційно-режимних практик, державний кордон не розглядається як фортеця чи лінія оборони, тільки становить формально-праву лінію розмежування державних територій сусідуючих народів. В СССР же навіть заздалегідь передбачені на відтинках кордонних застав польові фортифікаційні урядження (шанці) для ведення огня. А це вказує на те, що „советська власть" СССР навіть в обставинах мирного часу бачить мареве війни („у страха очі великі") й тримає все населення в воєнній атмосфері тільки для того, щоб оправдати перед тим же населенням свої внутрішні тиранські порядки.

3. Дух штучної відпорности внутрішніх живих сил на зовнішні впливи та штучний дух „советського патріотизму", з рівночасним правдивим духом недовіря й підозрінь до „советських патріотів", що яскраво, як шило з мішка, вилазять з організаційної структури й вихованчої системи Військ Кордонної Служби МВД, — дають підстави до твердження, що там, де є штучність, там немає справжньої сили. І це для українського вояцтва повинно служити дороговказом, на яких основах належить творити справжню українську збройну силу, а в її складі й силу для охорони кордонів майбутньої Української Держави, без герметичних запорів.

Герметичне самозамкнення, за законами хемії, приводить до самоудушення.

ЗМІСТ:

1. Передмова 3
2. **Ген.-хор. Капустянський М.:** Еволюція військової думки . . 4
3. **Полк. Магнатеско М.:** Військово-повітряні сили СССР . . 9
4. **Підполк. Самутін П.:** До питань сучасної оборони . . . 13
5. **Підполк. Побігущий Є.:** Пропаґанда як окремий рід зброї . 16
6. **Майор Солонар В.:** Піхота є королевою поля бою 19
7. **Сотник Остапенко В.:** Роля кінноти в сучасній війні . . 21
8. **Підполк. Татарський В.:** Боротьба з танками зблизька . . 23
9. **Курдидик Ярослав:** Майбутній чорноморський фронт . . 27
10. **Курдидик Ярослав:** Сучасна тітовська армія 30
11. **Полк. Стечишин М.:** Походження назв старшинських ранґів у чужоземних арміях 31
12. **Курдидик Ярослав:** Генерал Лімей 36
13. **Проф. Лиляків:** Радар 38
14. **К. Ф.:** Вплив техніки на форми війни 39
15. **Полк. Кісіль:** Охорона кордонів СССР 45

НАЧАЛЬНИЙ РЕДАКТОР: **ГЕН. М. КАПУСТЯНСЬКИЙ**, ВОЄННИЙ РЕДАКТОР: **ПОЛК. М. МАГНАТЕСКО**, ТЕХНІЧНИЙ РЕДАКТОР: **СОТ. Б. ПІДГАЙНИЙ**; ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕҐІЇ: **ПОЛК. І. КИСІЛЬ, Я. КУРДИДИК, СОТ. В. ОСТАПЕНКО, ПІДПОЛК. Є. ПОБІГУЩИЙ, ПІДПОЛК. П. САМУТІН**